

Yhteistä taloa purkamassa vai rakentamassa? Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen
taloudellinen nationalismi ja maailmankaupan hegemoninen kriisi 1995-2018

Paul Hermansson

Pro gradu -tutkielma

Valtio-oppi

Turun yliopisto

Marraskuu 2019

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

HERMANSSON, PAUL: Yhteistä taloa purkamassa vai rakentamassa? Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen taloudellinen nationalismi ja maailmankaupan hegemoninen kriisi 1995-2018

Pro gradu -tutkielma 89 s., + lähteet 8s.

Valtiooppi

Marraskuu 2019

Pitkälle edennyt yhteiseen sääntöpohjaan perustuva maailman vapaakaupan institutionalisaatio on edennyt pisteeseen, jossa maailmankaupan kärjistymistä ja kaupan esteiden lisääntymistä on selitetty yleensä toimijoiden vaistomaisena reagoimisena maailmantalouden suhdannevaihteluiden tai sakkaavan viennin kaltaisiin ilmiöihin. Finanssikriisin 2008 jälkeen elämään jäänyt maailmankaupan areenan epävarmuus ja kiristyminen on kuitenkin kirvoittanut syitä analysoida ilmiön taustalla vaikuttavaa poliittista vallankäyttöä. Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee maailmankaupan hegemonien, eli Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen, käyttämiä taloudellisen ulkopoliittikan voimakeinoja ja etsii merkkejä niiden kohdentumista poliittisena vallankäyttönä maailmantalouden nykyinstituutioiden kyseenalaistavia ei-vapaita talouksia vastaan osana kamppailua maailmantalouden ideologisesta tulevaisuudesta.

Tutkielman käyttämä jaottelu vapaiden ja ei-vapaiden valtioiden välillä alustetaan historiallisella katsauksella WTO:n sääntelyn kehitykseen ja sen kohtaamiin ongelmiin. Tämän jälkeen esitellään tutkielman regiimiteoriaa ja hegemonisen tasapainon teoriaa hyödyntävä teoreettinen viitekehys, jota käytetään muodostamaan tutkielman oletukset hegemonien muuttuneesta taloudellisesta ulkopoliitikasta. Tutkielman aineistoina käytetään WTO:n raportteja protektionististen toimien vuosijakaumista aikaväliltä 1995-2018, sekä valtioneuvoston käyttöä valvovan Global Trade Alert -tietokannan kilpailua vääristävien valtioneuvoston vuosijakaumista aikaväliltä 2009-2018. Protektionististen toimien ja valtioneuvoston kohdentumista tarkastellaan kuvaavien tuloksien kuvaajia, karttoja ja taulukoita hyödyntämällä.

Protektionistisia keinoja on hyödynnetty Euroopan unionin toimesta tasaisesti vähemmän tutkielman tarkastelemalla aikavälillä siinä, missä Yhdysvallat ovat hyödyntäneet niitä enemmän, ja Euroopan unioni on käyttänyt kasvavissa määrin kilpailua vääristäviä valtioneuvostuksia siinä, missä Yhdysvallat ovat hyödyntäneet niitä vähemmän. Tutkielman analyysit löytävät merkkejä sekä Euroopan unionin että Yhdysvaltojen protektionististen keinojen kohdentumisesta enenevässä määrin taloudellisesti ei-vapaita toimijoita kohtaan. Kilpailua vääristävien valtioneuvoston osalta merkkejä tästä kehityskulusta löytyy Euroopan unionin osalta.

Tämä tutkielma on tarina kehittyvistä ja kehittyneistä maista, maailmantalouden instituutioiden depolitoimisesta ja politisoimisesta, liberalismista ja autoritarismista, sekä vapaakaupasta ja valtionkapitalismista. Maailmankaupan työmaalla manifestoituu osaltaan aikamme ideologisten ja taloudellisten voimien historiallinen kamppailu. Tutkielman käsittelemillä teemoilla tulee olemaan jatkuvasti enemmän painoarvoa, kun pitkään yhteen suuntaan institutionalisoitunut kansainvälinen järjestys alkaa ottaa uusia muotoja.

Asiasanat: EU, hegemonia, kauppapolitiikka, maailmankauppa, nationalismi, protektionismi, regiimiteoria, uusliberalismi, valtionkapitalismi, valtioneuvostot, WTO, Yhdysvallat

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Maailmankaupan sääntelyn historiaa.....	4
1.2. Maailmankaupan sääntelyn nykytila.....	10
1.3. Aikaisempi tutkimus ja työn eteneminen.....	11
1.4. Esittelyssä ”työnjohtajat”: Yhdysvallat ja Euroopan unioni tutkimuskohteina.....	13
2. Eripuraa maailmankaupan työmaalla - Kärjistymisen poliittinen tausta	15
2.1. Hegemonisen konfliktin pohjapiirros – teoreettinen viitekehys.....	15
2.2. Kehnot perustukset ja epäreilu työnjohto? Valta maailmankaupan sääntöregiimissä...	18
2.3. Tottelemattomat työläiset: BIC-valtioiden aktivismi ja Dohan neuvottelujen jumiutuminen.....	23
2.4. Myrsky työmaalla: Finanssikriisi 2008 ja valtionkapitalismin nousu.....	30
2.5. Yhteenveto: Maailmankaupan työmaalla seisoo vinoon rakennettu talo, työvoima kapinoi ja sataakin vielä.....	36
3. Aineiston valinta ja operationalisointi.....	39
3.1. Kovat keinot käyttöön – Maailmankaupan epäsovinnainen työkalupakki.....	39
3.1.1. Protektionismi.....	41
3.1.2. Promootio.....	44
3.2. Kohdevaltion taloudellisen vapauden määrittäminen.....	47
3.3. Metodologisia erityishuomioita.....	53
4. Analyysi.....	54
4.1. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen protektionistiset toimet ja globaali talouskasvu 1995-2018.....	56
4.2. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen valtiontuet ja viennin vuosittainen muutos 2009-2018.....	58
4.3. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen protektionististen toimien kohdentuminen 1995-2018.....	60
4.4. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen valtiontukien vaikutusten kohdentuminen 2009-2018.....	69
4.5. Yhteenveto.....	74
5. Johtopäätökset.....	79
Lähteet.....	90

1. Johdanto

Vuoden 2008 finanssikriisi ei ennustuksista huolimatta syössyt maailmaa laajoihin kauppasotiin. Poikkeuksellisen merkittäviä kaupan esteitä ei noussut Maailman kauppajärjestön (WTO) jäsenvaltioiden välille, vaikka kaupan esteitä tutkiva tutkimuskirjallisuus pitää erityisesti maailmantalouden suhdanteiden heilahteluja merkittävänä protektionististen keinojen, eli kaupan esteiden, motivaattorina (esim. Erixon 2009, 2; Viju & Kerr 2012, 1370). Kaupan esteiden määrät ovat kuitenkin tutkielman kirjoitushetkeen asti lisääntyneet erityisesti G20-valtioiden toimesta, vaikka eletään matalan kasvun taloudellista nousukautta (WTO 2018a). Tämän lisäksi vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen erilaisista kilpailua vääristävien valtiontukien lisääntymisestä on huolestuttu akateemisessa maailmassa siinä määrin, että niiden seuranta varten on perustettu oma tietokanta. (Global Trade Alert 2008). Vuodesta 2010 maailmankaupan osuus globaalista bruttokansantuotteesta on laskenut, vaikka globaali tuottavuus on samalla kasvanut. (Eichengreen 2016). Tutkijat ovat varoittaneet uusista kotimaan markkinoiden suojelun muodoista, jotka ovat vaikeasti mitattavissa ja todennettavissa, mutta jotka omaavat monenlaisia negatiivisia vaikutuksia valtioiden välisiin kauppasuhteisiin ja vapaakaupan toteutumista kohtaan (Erixon 2009; Yalcin & Felbermayr & Kinzius 2017). Pitkään yhteisen sääntelyn kehittymisen myötä tasaisesti vähentynyt lyhytnäköinen taloudellinen nationalismi on jälleen nostanut päätään valtioiden taloudellisessa ulkopoliitikassa (esim. Tapio 2018). Ilmiön taustalla olevien syiden selvittämiseksi näitä tapahtuneita muutoksia on mielekästä tarkastella kansainvälisten suhteiden tutkimuksen keinovalikoimalla.

Kansainvälisen politiikan tutkijat ovat nähneet muun muassa Euroopan unionissa ja Yhdysvalloissa lisääntyneen nationalistisen toiminnan taustalla muun muassa yleisen liberaalin institutionalismin kriisin, tai Yhdysvaltojen johtaman länsimaisen hegemonian ehtoopuolen lähestymisen. (esim. Acharya 2017; Ikenberry 2018). Tulkinnasta riippumatta nationalismin pelikirja on palannut maailmankaupan kentille seitsemän vuosikymmenen länsimaisen liberaalin sääntelyn jälkeen (Duncombe & Dunne 2018, 26-31). Erityisesti uutisotsikoissa nousevaa nationalismia koskeva julkinen keskustelu on kiinnittynyt kansainvälisen kaupan osalta sääntöregiimin käymistilaan, jota Yhdysvaltojen ja Kiinan välisen, vuodesta 2013 käynnissä olleen kauppapoliittisen nokittelun (esim. The Washington Post 2017a) ja lisääntyneiden transatlanttisten kiistojen (esim. Foreign Policy 2019) on katsottu osaltaan kuvastavan. Vuodesta 2008 eteenpäin kokonaisuudessaan 70 % maailman viennistä on kilpaillut kotimaista teollisuutta suosivia kaupan vääristymiä vastaan (Evenett 2019).

Vaikutusvaltaisten toimijoiden, kuten Yhdysvaltojen, retorinen painotus on vaihtunut vuosittain julkaistavassa presidenttien kauppaa-agendassa ”vapaakaupan edistämisestä” (USTR 2005,10) ”reilun kaupan edistämiseen” (USTR 2018, 45; Narlikar & Daunton & Stern 2012, 241-243) ja kansalaisia on kehoitettu ostamaan ja palkkaamaan kotimaista kansainvälisen kilpailutuksen sijaan.

Bretton Woods-instituutioihin lukeutuvan maailmankauppaa sääntelevän Maailman kauppajärjestön (WTO) on nähty olevan avainasemassa sotienjälkeisessä Yhdysvaltojen johtaman liberaalin internationalismin järjestyksen muotoutumisessa (esim. Ikenberry 2018, 15). Tällä hetkellä WTO on kriisissä ja vaarassa menettää toimintakykynsä kansainvälisen kaupan sääntöjen toteutumisen valvojana. 11.12.2019 mennessä WTO:n riitojen ratkaisuelimen valitusosaston tuomarien kokoonpano on laskenut seitsemästä yhteen jäseneseen, koska uusien jäsenten valinta on systemaattisesti estetty aiemmin järjestyksen merkittävänä arkkitehtina toimineiden Yhdysvaltojen toimesta (Pohl 2019). Kansainvälisen kaupan areena voidaan nähdä nykyisten ristiriitaisuuksien ansiosta erityisen hyvänä ympäristönä kansainvälistä järjestystä kohtaavien muutosten indikaattorina. Toimijoiden käyttäytyminen kansainvälisen kaupan areenalla antaa merkittävää tietoa niiden suhtautumisesta yhteisiä sääntöjä tarjoaviin instituutioihin, sekä toisten toimijoiden kanssa vallitsevista yhteistyö- ja ristiriitautuvuuksista yhdellä merkittävimmistä kansainvälisepoliittisista areenoista. Toisin kuin länsimaiden uusia populistisia johtajia ja näiden uutta, suhteellista etua muiden kustannuksella ajavaa politiikkaa kauhistelevat uutisotsikot antavat ymmärtää, lisääntyvien väärinkäytösten ja vastakkainasettelun taustalla voi tämän tutkielman mukaan olla syitä, jotka voidaan jäljittää aina GATT:ia seuranneen WTO:n perustamisen tienoille, ellei pidemmälle. Ilmiön ytimessä on tämän tutkielman oletusten mukaan lisääntynyt vastakkainasettelu kehittyneiden, liberaalien markkinatalouksien, ja kehittyvien, kasvavassa määrin vähemmän vapaiden ja valtionkapitalististen talouksien välillä.

Tutkielman oletusten toteutumista on mielekästä tutkia tarkkailemalla vaikutusvaltaisimpien vallitsevaa järjestystä tukeneiden toimijoiden käyttäytymisen muutosta kansainvälisten suhteiden tutkimuksen teoriapaletilla. Tässä tutkielmassa selvitetään Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämien taloudellisen nationalismien keinojen kohdentumista aikavälillä 1995-2018. Maailmanjärjestykseen ilmaantuneet uudet, voimapolitiikkaa hyödyntävät nationalistiset johtajat nähdään maailmanpolitiikan nationalistiset käännteet aiheuttaneiden pääsyyllisten sijaan kansainvälisen järjestelmän voima- ja valtatasapainon muutoksen aiheuttamaan länsimaiden poliittisen ja taloudellisen liikkumatilan vähenemiseen reagoivina

muutosagentteina. Yhteisiin sääntöihin perustuvien, liberaalin internationalismin logiikan mukaisten instituutioiden kivijalka on valettu suosimaan järjestyksen länsimaisia rakentajia ja ylläpitäjiä. Kehittyvät valtiot ovat olleet tähän tyytymättömiä ja haastaneet asiantilaa erityisesti vuoden 2008 finanssikriisin ympärillä. Maailmankaupan sääntelyn rakennusprojekti on jäissä johtajuuskriisin takia, ja mitä pidempään työt seisovat, sitä ristiriitaisemmaksi olosuhteet muuttuvat. Tämä tutkielma olettaa, että kehittyvät valtiot ja niiden tukijat, joista useat ovat myös ei-vapaita valtionjohtoisia talouksia, ovat kyseenalaistaneet politiikassaan syvenevän integraation nykyisen maailmantaloudellisen järjestyksen liberaaleihin instituutioihin. Tämä on mahdollisesti johtanut tilanteeseen, jossa liberaalia internationalismia aikanaan eniten edistäneet Yhdysvallat ja Euroopan unioni ovat menettäneet yhteisten sääntöjen rakentamiseen tarvittavia resursseja ja liittolaisia, ja joutuneet seurauksena koventamaan taloudellista ulkopolitiikkaansa.

Tämä tutkielma olettaa, että Yhdysvallat ja Euroopan unioni ovat asemansa maailmankaupan hegemonisina sääntelijöinä säilyttääkseen kohdentaneet sääntelyn haastaneita, ei-vapaita talouksia kohtaan lisääntyvästi taloudellisen nationalismin keinoja. Tutkielmassa käydään aluksi läpi kansainvälisen maailmankaupan sääntelyn kehitystä ja kehityksen historiallisia seurauksia. Luvussa kaksi esitellään teoreettisen viitekehyksen ja hypoteesien luomiseksi erilaisia historiallisia selityksiä mahdolliseen Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen taloudellisen ulkopolitiikan muutokseen aikavälillä 1995-2018. Regiimi- ja voimadynamiikan muutoksia sisältävien kehityskulkujen seurauksena tutkielman pääasialliset tutkimuskysymykset muodostuvat seuraavanlaisiksi:

Ovatko Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämät taloudellisen nationalismin keinot lisääntyneet aikavälillä 1995-2018?

Ovatko Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämät taloudellisen nationalismin keinot kohdentuneet 1995-2018 lisääntyvästi taloudellisesti vähemmän vapaita toimijoita kohtaan?

Miten Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen 1995-2018 käyttämät taloudellisen nationalismin keinot poikkeavat toisistaan?

Luvussa kolme esitetään ja rajataan tutkimuskysymyksistä johdettujen hypoteesien testaamiseen käytettävät kvantitatiiviset työkalut. Aluksi määritellään politiikkatoimet, joita seuraamalla voidaan tarkkailla Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämien taloudellisen nationalismin keinojen käyttämisen trendejä määritetyllä aikavälillä. Tämän jälkeen laaditaan operationalisointi vapaiden ja ei-vapaiden valtioiden erottelemiseksi. Analysoimalla

toimijoiden taloudellisen ulkopoliitiikan käyttäytymisen muutosta ja sen kohdentumista kvantitatiivisesti luvussa neljä selvitetään Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen suhtautumista sekä muihin toimijoihin, että maailmankaupan sääntöihin ja instituutioihin. Kappaleessa viisi pohditaan tutkielman löydösten perusteella Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen näkökulmia sääntöpohjaisen maailmankaupan regiimin tulevaisuuden vaihtoehtoihin.

1.1. Maailmankaupan sääntelyn historiaa

Luodakseen kuvan liberaalin internationalismin kehityksestä toteutuneesta maailmankaupan sääntelystä, tämä tutkielma käy lyhyesti läpi maailmankauppaa hallinnoivien instituutioiden GATT ja WTO historiaa. Maailmankaupan instituutioiden kohtuullisen vakaasti monenkeskistä vapautumista kohti edennyt pitkä historia onnistuneine neuvotteluineen alustaa osaltaan tarvetta tarkastella lähemmin huomattavasti turbulentimpaa, luvussa kaksi kuvattavaa maailmankaupan aikakautta vuoden 2008 talouskriisin ympärillä.

Tämän tutkielman tarkoituksena ei ole, sen suppeuden takia, selvittää tarkasti Maailman kauppajärjestön päivittäistä toimintaa vaan eritellä sen osalta tiettyjä kansainvälisiä poliittisia kiistanalaisuuksia ja poikkeustapauksia. Tämän vuoksi tutkielma on järjestön kattamien lukuisten sopimusten ja instrumenttien osalta lyhyt. Tässä alaluvussa keskitytään järjestön sääntöjen muotoutumiseen kauppaneuvottelukierroksilla, ja niiden historialliseen merkitykseen. Hyvä analyttinen perusteos WTO:n yleisestä toiminnasta kiinnostuneelle on Martin Björklundin ja Seppo Puustisen vuoden 2006 teos *Maailman Kauppajärjestö WTO – Sopimuskäytäntöä ja taustoja* (Björklund & Puustinen 2006). Syvempiä kansainvälisen poliittisen talouden näkökulmia järjestöön ja vapaakaupan sääntelyyn tarjoavat mm. Bernard Hoekmanin ja Michel Kostekin *The Political Economy of the World Trading System: WTO and Beyond* (Hoekman & Kosteki 2009), sekä Amrita Narlikarin, Martin Dauntonin ja Robert Sternin toimittama *The Oxford Handbook on the World Trade Organization* (Narlikar & Daunton & Stern 2012).

WTO:n tehtäviin kuuluvat sen alle kuuluvien kauppasopimusten täytäntöönpano ja hallinto, jäsenille kansainvälisten kauppasuhteiden neuvottelufoorumin tarjoaminen, sopimuksia koskevan riitojenratkaisujärjestelmän hallinnoiminen, jäsenmaiden kauppapolitiikkaa valvova maatutkinta ja yhteistyö muiden Bretton Woods-instituutioiden (Kansainvälinen valuuttarahasto IMF sekä Maailmanpankki World Bank) kanssa, jolla pyritään laajempaan

yhtenäisyyteen maailmanlaajuisen talouspolitiikan kokonaiskuvan sääntelyssä (Björklund & Puustinen 2006, 56).

WTO:n sääntely käsittää nykymuodossaan:

Syrjimättömyyden periaatteet:

- 1) Kaupankäynti ilman syrjintää: muita valtioita pitää kohdella tasa-arvoisesti
- 2) Kansallinen kohtelu: ulkomaisia ja paikallisia yrityksiä tulee kohdella tasa-arvoisesti

Sekä asteittain kauppaneuvotteluissa neuvotellun, vapautumista kohti etenevän lainsäädännön:

- 1) Kaupankäynnin vapauttaminen kauppaneuvottelujen edistämänä
- 2) Ennustettavuuden ylläpitäminen sitovuudella ja läpinäkyvyydellä
- 3) Reilun kilpailun edistäminen
- 4) Kehityksen ja taloudellisen reformin rohkaiseminen

(WTO 2019a)

WTO:n suuntaa määrittää vähintään kerran kahdessa vuodessa kokoontuva ministerikokous, jolla on erityisten päätöksentekosäännösten puitteissa valtuudet tehdä muutoksia olemassa olevaan sopimukseen, sekä solmia uusia monenkeskisiä kauppasopimuksia. Jokaisella jäsenvaltiolla on käytettävissään yksi ääni sopimuksia koskevissa äänestyksissä (Björklund & Puustinen 2006, 55). Järjestön säännöt jäsenyivät erityisillä neuvottelukierroksilla, joissa päätökset tehdään jäsenistön kesken konsensusperiaatteella (WTO 2019a).

WTO toteuttaa sopimustensa valvontaa tarkkailemalla jäsentensä käyttämiä vapaakaupan esteitä, eli protektionistisia keinoja, ja tarjoaa niille mahdollisuuden selvittää keskinäisiä kiistojaan liittyen koettuun epäreiluun kauppaan, kuten polkumyyntiin. Valtiot voivat turvautua omien markkinoidensa suojeluun poliittisin keinoin turvatakseen työpaikkoja ja suosiakseen kotimaisia yrityksiä ulkomaiselta kilpailulta. WTO:n sääntelyn mukaan tämä on epäreilua kauppaa, joka estää reilun kilpailun toteutumisen. WTO:n yhteisillä sopimuksilla pyritään luomaan jäsenvaltioille kehikko, jonka piirissä niiden yritykset voivat käydä globaalilla arenalla kauppaa ilman poliittisten voimien väliintuloa. Tarvittaessa WTO:n jäsenvaltioiden väliset kiistat ratkotaan WTO:n kiistojen ratkaisuelimessä (*Dispute Settlement Mechanism*), jolla on oikeus langettaa WTO:n sääntöjä rikkoville jäsenvaltioille tuomioita ja korvausvaatimuksia.

WTO:n perustava filosofia on, että avoimet markkinat, läpinäkyvyys ja syrjimätön kauppapolitiikka on merkittävin tekijä sen jäsenvaltioiden talouden ja hyvinvoinnin kasvamisessa. Organisaation toimintalogiikka perustuu vastavuoroisiin neuvotteluihin, joissa päätetään valvottavista sitoumuksista ja yhteisistä kaupankäynnin säännöistä. Tämän logiikan taustalla on pyrkimys kohti avoimempia vientimarkkinoita, jotta valtiot pääsevät yli tehokkaita kauppakäytäntöjä estävistä poliittisista esteistä (Hoekman & Kostecki 2009, 1). Suurina säilyneet taloudellisen vaihdannan määrät ja jatkuvasti lisääntyneet rajat ylittävät sijoitusvirrat ovat kasvattaneet erityisesti kehittyvien maiden markkinaosuuksia johtaen näin tulojen ja taloudellisen aktiivisuuden aiempaa tasaisempaan jakautumiseen (Hoekman & Kostecki 2009, 3). WTO valvoo sen jäsenten neuvottelemien kauppasopimusten, kuten GATT, GATS, ja TRIPS, noudattamista. Sen säännöt perustavat oikeudellisen kehikon näiden sopimusten noudattamiselle. WTO on rakennettu GATT:n alaiselle organisatoriselle pohjalle ja se oli aluksi pelkästään tariffisopimus, mutta vuosien saatossa edenneiden neuvottelujen myötä tullitasot laskivat jäsenmaissa matalalle sidotulle tasolle, ja organisaatio keskittyi käsittelemään seuraavaksi myös ei tulleihin liittyviä kaupan esteitä ja valtioiden kotimaista kauppapolitiikkaa.

WTO on edustanut kansainvälisen politiikan teoriassa liberaalin internationalismin mukaista sääntelyä. WTO:n kontekstissa tämä tarkoittaa, että jäsenten välisen vapaakaupan ideaalin toteuttaminen parantaa kaikkien toimijoiden kykyä saada osakseen talouskasvua, helpottaa elinkeinojen erikoistumista toimijan suhteellisen edun mukaisesti, ja vapauttaa maailmankaupan kilpailun jäsenten konflikteihin johtavalta poliittiselta voimankäytöltä (esim. Goldstein 2012, 272.). Liberaali internationalismi, jota on kutsuttu myös sulautetuksi liberalismiksi (*embedded liberalism*), on tarjonnut vision avoimesta, sääntöihin perustuvasta järjestyksestä, jonka viitekehyksessä valtiot käyvät kauppaa ja tekevät yhteistyötä kaikkien hyödyn kasvattamiseksi. Vuosikymmenten saatossa liberaalit internationalistit ovat jakaneet käsityksen siitä, että kaupankäynti ja vaihdanta omaavat modernisoivan ja sivilisoivan vaikutuksen, ja että valtioiden toimintaa sääntelevät instituutiot ja säännöt vahvistavat toimijoiden välistä yhteistyötä ja auttavat niitä kollektiivisessa ongelmanratkaisussa. Erityisesti liberaalien demokratioiden on katsottu olevan avainasemassa tällaisen kehityksen toteuttamisessa (Ikenberry 2009, 72). Kansainvälisen poliittisen taloustieteen professori Mark Blythin (2002, 260) mukaan *uusliberaalin uudelleenjärjestelyn* logiikan mukainen kehitys seurasi säännellympää sulautetun liberalismin järjestystä, ja korvasi sen poliittisesti hallinnoidut instituutiot lisääntyvästi markkinalähtöisin sovellutuksin 1970-luvulta eteenpäin.

Järjestys laajeni ja vahvistui länsimaista koko maailmaan kylmän sodan loputtua ja Kiinan ja Intian kaltaisten ei-liberaalien toimijoiden taloudellisten reformien (*structuring*) ja WTO-integraation myötä (Acharya 2017, 271-272.).

GATT 1947-1994

Maailmankaupan sääntelyn nykymekanismien ymmärtämiseksi on aiheellista luoda lyhyt katsaus WTO:n ja sen edeltäjän GATT:n historiaan. WTO:ta edeltävien GATT-sopimusten tavoitteena oli toista maailmansotaa edeltäneiden, joidenkin tutkijoiden mukaan sotaan osaltaan johtaneiden, korkeiden tariffien eli tuontitullien alentaminen, ja sääntelyn muodostaminen, jotta kauppasodat eivät vastaisuudessa eskaloituisi osaltaan aseellisiksi konflikteiksi. (esim. Baldwin 2012, 162-170). Ensimmäinen askel tähän päämäärään oli olemassa olevien tuontitullien jäädyttäminen tietyille tasolle ja sittemmin niiden asteittainen vastavuoroinen alentaminen. Tuontitullien sitomisen on tarkoitus lukita jokainen jäsenmaa järjestelmään niin, etteivät kaupankäynnin esteet pääse ainakaan lisääntymään jäsenten välillä. GATT:n perustamisajatuksena oli välttää toista maailmansotaa edeltänyt suureen lamaan johtanut kauppasota, joka oli seurausta tullien voimakkaasta ja vastavuoroisesta nostamisesta markkinoiden suojele- ja kilpailutarkoituksessa (Björklund & Puustinen 2006, 39).

GATT/WTO:n säännöt ovat jäsenyneet neuvottelukierroksilla, joiden myötä järjestön säännöt ovat tarkentuneet jäsenvaltioiden keskinäiset tullit laskeneet onnistuneesti. GATT/WTO:n yhteydessä on järjestetty tutkielman kirjoittamishetkellä yhdeksän kauppaneuvottelukierrosta. Näihin kuuluvat Geneve (1947), Annecy (1949), Torquay (1951), Geneve (1956), Dillonin kierros (1960-1), Kennedyn kierros (1964-7), Tokion kierros (1973-9), Uruguayn kierros (1986-94), sekä WTO:n aikakaudella järjestetty Dohan kierros (2001-). Viisi ensimmäistä kierrosta käsitteli lähes yksinomaan tulleja ja niiden monenkeskistä alentamista. Kennedyn kierroksesta lähtien kauppaneuvottelujen huomio alkoi siirtymään ei-tulleihin liittyvien toimintatapojen ja maataloustuotteiden kaupan ongelmiin. Tokion kierroksesta lähtien alettiin käsitellä myös GATT:n alaisuuteen aiemmin kuulumattomia asioita, kuten tuotestandardeja, valtion hankintoja ja tekijänoikeusasioita. Tämä trendi jatkui Uruguayn kierroksella, ja Dohan kierros laajensi agenda entisestään koskemaan kehitysnäkökulmia, maantieteellisiä seikkoja, sijoitus- ja kilpailutoimintaa, sekä hallinnon hankintojen läpinäkyvyysasioita (Hoekman & Kostecki 2009, 132).

Uruguayn kierros 1986-1994

WTO:n voimassaolevat säännöt perustuvat suurilta osin Uruguayn kierroksen lopputulemiin uusimman Dohan neuvottelukierroksen romahdettua vuonna 2008 (Narlikar & Van Houten 2010, 142-143). GATT-ministerikokous kokoontui ensimmäisen kerran sitten vuoden 1971 Tokion kierroksen marraskuussa 1982 Genevessä, mutta kokous oli päättynyt järjestyksen lopulliseen hajoamiseen. Yhteisymmärrys saatiin kuitenkin uuden neuvottelukierroksen aloittamisesta, joka tulisi koskemaan mm. maataloutta ja palvelukauppaa. Kauppaneuvotteluja pohjustettiin monilla eri foorumeilla 1980-luvun alussa, mm. OECD:ssa ja G7-maiden kokouksissa. Yhdysvallat alusti neuvotteluja OECD:ssa, ja alustavissa neuvotteluissa korostui ”Nelikon” (*Quad*), eli neljän johtavan maailmankaupan toimijan (USA, EU, Japani, Kanada) vaikutusvalta sopimuksen laatimisessa. Nelikon kauppaministerien epävirallisilla kokouksilla oli lopulta tärkeä vaikutus yhteisymmärryksen aikaansaamiseen ja neuvottelujen aloittamiseen, sekä paljon painoarvoa niiden sisältöä koskien (Björklund & Puustinen 2006, 47.).

Uruguayn kierroksen perintö näyttelee monella tapaa merkittävää roolia tutkielman tutkimuskysymysten kannalta. GATT:n Tokion kierrokseen asti kehittyvien maiden osallistuminen neuvotteluihin oli ollut luonteeltaan enimmäkseen passiivista ja puolustuskannalla. Uruguayn kierroksella monet kehittyvät maat ottivat aiempaa aktiivisemmän roolin ja saapuivat neuvotteluihin valmistautuneena ottamaan osakseen sopimussitoumuksia vaihtokaupassa kehittyneiden maiden sitoumuksia kohtaan. Kehittyvien maiden intressit koskivat tekstiili- ja maatalousvientä. Uruguayn kierroksen suuri kysymys koski kehittyvien maiden osakseen ottamia sitoumuksia uusilla alueilla, kuten tekijänoikeuksissa ja palveluissa, joissa kehittyneet valtiot näkivät mahdollisuuksia laajentaa kansainvälistä kaupankäyntiään (Ostry 2000, 5-7). Kehittyneet valtiot antoivat vaihtokaupassa laajempaa markkinoillepääsyä, tuontirajoitusten vähentämistä, sekä suostuivat vähentämään maataloustukiaan (Finger 2001, 1098). Merkittävä seuraus Uruguayn sääntöneuvottelukierroksen vaikutuksista oli sopimuksen myötä lisääntynyt puuttuminen jäsenvaltioiden kansalliseen lainsäädäntöön.

Uruguayn kierros saatettiin päätökseen vuonna 1994, ja vuonna 1995 GATT muuttui nykyiseen muotoonsa World Trade Organizationiksi. Uruguayn kierros oli suuri vedenjakaja GATT/WTO:n järjestelmän kehittymisessä, ja sen perintö on vaikuttanut merkittävästi päätöksentekoon WTO:ssa. Uruguayn kierroksen neuvottelut vuodesta 1986 vuoteen 1994 laajensivat alkuperäisen GATT:n läpäisevyyttä ulottaen sen sääntelyn maatalouteen ja

palveluihin, ja tuoden kaikki GATT:n ulkopuoliset sektorit tekstiilistä teräkseen ja autoista tekijänoikeuksiin kauppapoliittisen sääntelyn piiriin (K. Jones 2015, 87). Uruguayn yhtenäissitoumus saatiin lopulta aikaiseksi niin, että sopimukseen liittyvä valtio joutui allekirjoittamaan sopimuksen loppulauselman kokonaisuudessaan ilman mahdollisuutta varauksiin. Kierroksen keskeinen vastavuoroisuuden kannustin oli kehittyvien valtioiden lisääntynyt markkinoillepääsy kehittyneillä markkinoilla, jota vastaan kehittyneet maat saivat takeet yrityksilleen paremmasta tekijänoikeussuojasta kehittyvissä maissa. Tämä vaati osin kehittyvien maiden voimakasta suostuttelua ja jälkeinpäin on esitetty kritiikkiä, jonka mukaan kehittyvät maat eivät joko tienneet mihin sitoutuivat (esim. Trommer 2013, 89) tai eivät uskaltaneet vastustaa vaikutusvaltaisempien jäsenmaiden painostusta (Björklund & Puustinen 2006, 47). UNCTAD:n Joseph Michael Fingerin mukaan kehittyvät maat joutuivat Uruguayn kierroksen täytäntöönpanon myötä kehittyneitä maita enemmän nettomaksajiksi (Finger 2001, 1098-1099) ja neuvottelujen on nähty jättäneen suurista suunnitelmista huolimatta lähinnä petettyjä lupauksia (Oxfam 2001).

Tutkielmassa aiemmin mainitun liberaalin internationalismin uusliberaalin käänteen huipentuman voidaan katsoa GATT/WTO:n tapauksessa ilmenevän Uruguayn kierroksen lopputulemissa (esim. Chorev & Babb 2009). Neuvottelut itsessään hyötyivät professori Kent Jonesin mukaan (2015, 87) yleisestä markkinaoptimismista ja Yhdysvaltojen sekä Ison-Britannian johtamasta Reaganilais-Thatcherilaisesta sääntelyä vapauttavasta rintamasta, kylmän sodan päättymisestä seuranneesta markkinauskosta, sekä kasvavasta luottamuksesta siihen, että taloudellinen vapautuminen tulisi takaamaan nopean ja keskeytymättömän talouskasvun sekä kehittyneille että kehittyville maille. Jonesin (2015) mukaan Uruguayn sääntöneuvottelukierroksen suurin ongelma WTO:n tulevaisuuden kannalta oli, että se toi uusia ja aiempaa vaikeampia asiakysymyksiä, kuten palvelut ja tekijänoikeudet neuvottelupöytään, mutta ainoastaan perinteiset GATT:n työkalut ja päätöksentekomenetelmät niiden ratkaisemiseksi. Hyväksyessään kierroksen lopputulemat jäsenvaltiot hyväksyivät kautta linjan aiempaa vahvempia kuri- ja sopeuttamistoimenpiteitä kaupan vapautumisen edistymiseksi. Ekonomisti Sylvia Ostry (2000, 7) arvioi, että kierroksen perintönä jäi sen synnyttämään World Trade Organizationiin elämään vastakkainasettelu kehittyneiden valtioiden ja kehittyvien valtioiden välille.

Dohan kierros 2001-

WTO on tällä hetkellä keskellä jumiin keskellä vuonna 2001 alkanutta Dohan sääntöneuvottelukierrosta, joka on ensimmäinen monenkeskinen kokonaisvaltaisesti epäonnistunut kauppaneuvottelu vuoden 1933 Maailman Talousfoorumin (*World Economic Conference*) jälkeen (Bergsten 2005, 1). Neuvottelujen keskeytymiseen on monenlaisia syitä, mutta tärkeimmiksi on luettu kehittyneiden maiden käyttämät maataloustuet, kehittyvien valtioiden mielestään kokevat vääryydet muita, kuin tulleeihin liittyviä kaupan esteitä kohtaan, sekä kehittyvien ja kehittyneiden valtioiden epäsovi Dohan sopimuksen kehitysnäkökulmista (Ezeani 2013, 273). Dohan kierroksen poliittista merkitystä tutkielman asetelmalle käsitellään tarkemmin luvussa kaksi.

1.2. Maailmankaupan sääntelyn nykytila

Bretton Woods-organisaatioiden sääntely on vuosien saatossa onnistunut tuomaan valtioiden välisen taloudellisen kilpailun yhteisen säännösten pariin ja vapaakaupan esteitä muodostavat instrumentit ovat olleet jatkuvasti rajoitetumpia, ja vähemmän tavoiteltavia myös valtioiden välisessä kauppapolitiikassa. Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen ei ole kuitenkaan onnistuttu palaamaan taloudellisen nationalismin keinojen käyttöä sääntelyn keinoin vähentävään trendiin, vaan erilaisia konflikteja on käynnissä. WTO:n neuvottelut ovat olleet jäissä vuodesta 2008, ja huoli lisääntyvästä taloudellisesta nationalismista on akuutti (Esim WTO 2018a; Evenett 2019, 1-3). Kehitys on yhdistetty lähestyvään laskusuhdanteeseen ja Yhdysvaltojen ja Kiinan väliseen kauppasotaan (Foreign Policy 2019), Yhdysvaltojen uuteen välinpitämättömyyteen kansainvälisiä instituutioita kohtaan (Lew & Nephew 2018; The Washington Post 2017b), sekä käynnissä olevaan globalisaation vastaiseen aaltoon, joka on ilmentynyt protektionistisia toimia suosivien populististen poliitikoiden vaalimenestyksessä Euroopan unionia myöten (De Wilde & Junk & Palmtag 2016). Oman osansa syytöksistä ovat saaneet Kiinan kaltaiset nousevat toimijat, jotka ovat saaneet osakseen kritiikkiä kyvyttömyydestään integroitua tehokkaasti globaalin vapaakaupan yhteiseen sääntelyyn, sekä syytöksiä järjestyksen sääntelyn ohittamisesta, pakotetuista teknologiansiirroista, ja vapaamatkustuksesta muita jäseniä hyväksikäyttäen (European Commission News 2018; Pelkmans 2018).

Jäsenten keskinäisten kauppakiistojen huipuksi WTO:n kiistojen ratkaisuelimen valitusosaston jäädyttämisen takia maailmankaupan sääntöjen kokonaisvaltaisen noudattamisen valvonnalle

ei ole pian sheriffiä. Vaikka vain joka kolmas WTO:n langettama tuomio johtaa kohdevaltion valitukseen, sääntelyn menettäessä hampaansa riski WTO:n oikeusjärjestelmän totaaliseen romahtamiseen on olemassa jäsenvaltioiden toiminnasta riippuen (Pohl 2019). Yhdysvaltojen aiheuttama oikeusjärjestelmän työn estäminen on tapahtunut erityisesti tässä suhteessa WTO:n kannalta huonoon aikaan. Maailmantalouden hidas elpyminen vuoden 2008 talouskriisistä on johtanut matalan, joskin tasaisen talouskasvun vaiheeseen, mutta kaupan esteet ja jännitteet ovat kansainvälisesti lisääntymässä erityisesti G20-maiden toimien seurauksena (WTO 2018a). Tilanne herättää tarpeen kohonneiden jännitteiden taustalla vaikuttavien syiden tarkasteluun. Maailmankaupan esteiden ja jännitteisyyden lisääntymisestä on laadittu paljon tutkimusta ja teoriaa, jota esitellään seuraavassa alaluvussa.

1.3. Aikaisempi tutkimus ja työn eteneminen

Teoreettisessa tutkimuskirjallisuudessa vallalla on käsitys siitä, että toimijoiden väliset taloudelliset suhteet ja käytetyt kauppapoliittiset keinot kiristyvät syklinomaisesti reaktiona globaalin talouskasvun supistumiseen, jolloin toimijat käyttävät protektionistisia keinoja eli kaupan esteitä suojellakseen omia elinkeinoalojaan ja kotimaisia työpaikkoja, estäen osaltaan vapaakaupan toteutumista (esim. Rodrik 1995, 1486; Bagwell & Staiger 1995, 31; Hoekman & Kostecki 2009, 417). Tällaisella tulokulmalla kansainvälisen kaupan toimijat voidaan nähdä mekaanisina, käyttäytymisellään lähinnä force majeure -tyyppisiin ärsykkeisiin passiivisrationaalisesti reagoivina vastaanottajina. Vastakkaisia näkemyksiä valtioiden protektionistisuuden syklisyydestä on niin ikään esitetty. Andrew K. Rose pureutuu kysymykseen protektionismin syklisyydestä paperissaan *The March of an Economic Idea? Protectionism isn't Countercyclic (Anymore)* (Rose 2013). Tarkkaillessaan yli 180 valtion 12 erilaisen protektionistisen instrumentin/kaupan esteen käytön lisääntymistä ja vähenemistä maailmankaupassa 40 vuoden ajalta Rose tulee siihen tulokseen, ettei protektionismin lisääntymisellä ole ollut yhteyttä maailmantalouden nousu- ja laskusuhdanteisiin toisen maailmansodan jälkeen (Rose 2013, 597-598). Samanlaisiin tuloksiin ovat päätyneet myös useat vuoden 2008 talouskriisin yhteydessä ja jälkeen esiintyneitä protektionististen keinojen ilmentymiä tarkkailleet tutkijat (esim. Erixon 2009; Viju & Kerr 2012; Kee & Neagu & Nicita 2014).

Tässä tutkielmassa selitysvoimaa toimijoiden talouspoliittisten valintojen takana pyritään selittämään kansainvälisten suhteiden tutkimuksen teoriapohjalla. Toimijoiden käyttäytymistä

maailmankaupan institutionaalisisessa kontekstissa on tutkittu laajalti tutkimuskirjallisuudessa, jossa käyttäytyminen konstruoidaan seuraukseksi yhden pelin kustannus-hyötylaskelmista, sekä polarisaatioksi yksiselitteiset tavoitteet omaavien vapaakauppatoimijoiden ja protektionistien tai muuten sulkeutuneiden blokkien välillä (Von Bülow 2006; Hannah 2011). Poliitiikan tutkija Silke Trommer kutsuu tällaista lähestymistapaa ”kaupan ekonomismiksi” (*Trade Economism*), joka antaa tämän mukaan liikaa painoarvoa taloudellisen päätöksenteon kehälle, ja aliarvioi poliittisen kehän autonomian ja integriteetin kansainvälisten sosiaalisten ja poliittisten suhteiden määrittämisessä (Trommer 2013, 5).

Kansainvälisen poliittisen talouden tutkija Helen Milner on eritellyt kolme vaihtoehtoista kehityskulkua, joiden voidaan nähdä vaikuttaneen toimijoiden välisiin suhteisiin kansainvälisen kaupan kysymyksissä:

- 1) Muutokset kotimaisten poliittisten toimijoiden, kuten eturyhmien tai päätöksentekijöiden, preferensseissä
- 2) Muutokset poliittisissa instituutioissa
- 3) Muutos kansainvälisessä poliittisessä järjestyksessä, esimerkiksi länsimaisen demokraatiaideaalin suuntaus on ollut merkittävä vaikuttaja toteutuneen laajan maailmankaupan vapautumisen taustalla. (Milner 1999, 110-112.)

Milnerin mukaan jokaisella näistä selittävästä tekijästä on ollut vaikutusta maailmankaupan vapautumisaallon etenemiseen 1980-luvulta lähtien. Koska artikkelissa käsiteltynä aiheena on globaalin kaupan vapautuminen, voidaan ylläolevat tekijät nähdä käyttökelpoisina myös vastakkaisten tendenssien analyysissa, eli syiden selvittämisessä kiristyvän ja eristäytyvän maailmankaupan taustalla. Koska Milner ei nosta yhtäkään selittävää tekijää toistaan merkittävämmäksi (Milner 1999, 111), lienee mielekästä muodostaa näitä kolmea tekijää sivuava, vaihtoehtoinen hypoteesi, joka ottaa yksinkertaisia kustannus-hyötylaskelmia paremmin huomioon kansainvälisen politiikan todellisuuden. Tämän tutkielman luvuissa 2.2.1-2.2.4. esitellään preferenssimuutokset, muutokset poliittisissa instituutioissa ja muutokset kansainvälisessä poliittisessä järjestyksessä huomioonottava synteesi, jonka perusteella laaditaan tutkielman oletukset siitä, mikä vaikuttaa toimijoiden käyttäytymisen muutokseen maailmankaupan kontekstissa.

Kansainvälisiä suhteita sääntelevän yhteisen sääntöpohjan muotoutumisen taustalla vaikuttavien muutosagenttien intresseillä ja vaikutusvallalla on merkitystä. Kansainvälisten suhteiden tutkimuksen tulokulmalla tässä tutkielmassa saavat paljon selitysvoimaa muun

muassa nousevat erilaiset käsitykset vallasta ja toimijoiden vaihtelevista intresseistä, sekä regiimateoreettisesta käyttäytymisestä. Näillä menetelmillä voidaan luoda yksinkertaista teknokratiaa ja organisaatiotutkimusta monipuolisempia näkökulmia toimijoiden käyttäytymisen muutoksiin ja motivaatioihin. Tämän lisäksi maailmankaupan kaltaisten instituutioiden, joiden sääntely ja ideologinen suuntaus on historiansa aikana edistynyt sitä erityisesti ylläpitäneiden hegemonien ansiosta, tutkimus edellyttää myös hegemonisen tasapainon ja hegemonisen konfliktin kaltaisen käsitteistön hyödyntämistä. Tutkielmassa oletettavat maailmankaupan hegemonit esitellään seuraavassa osiossa.

1.4. Esittelyssä ”työnjohtajat”: Yhdysvallat ja Euroopan unioni tutkimuskohteina

Tutkielman suppeuden takia ei ole aiheellista analysoida ominaispiirteiltään kaikkia maailman valtioita maailmankaupan kiristymisen ilmentymisen kannalta. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen keskeisyyden WTO:n sääntelyn rakentamisessa ansiosta voidaan nähdä mielekkäänä käsitellä erityisesti niiden käyttäytymistä ja sen mahdollisia käännteitä aikana, kun instituution toimijoiden suvereniteettiin puuttuva sääntely on kyseenalaistunut lisääntyvän nationalismin seurauksena. Tässä tutkielmassa valitaan asiakysymyksissä monella tapaa merkittävää toimijuutta edustavat Euroopan unioni ja Yhdysvallat toimimaan taloudellisen nationalismin mukaisen käyttäytymisen lisääntymisen mittareina johtuen niiden profiileista suurimpina vapaina talouksina, ja toisaalta niiden mahdollisesti normatiivisesti muuttuneista rooleista 2000-luvulle tultaessa.

WTO:n sopimukset neuvotellaan kaikkien jäsenvaltioiden toimesta ja hyväksytään konsensusmenetelmällä. Tästä huolimatta itse neuvotteluprosessi on kokonaisuudessaan edennyt aina vaikutusvaltaisten toimijoiden edistämänä, ja niillä on ollut epävirallisesti suuri vaikutus sopimusten sisältöön ja läpivientiin (esim. Steinberg 2002). Kansainvälisen järjestelmän institutionalisoitumista tutkineiden professori Volker Rittbergerin ja Bernhard Zanglin (2006, 212-213) mukaan maailmankaupassa on ollut sen nykymuotoisen institutionaalistumisen aikana kaksi pysyvää hallitsevaa voimaa, Yhdysvallat ja Euroopan unioni, yhden järjestelmää ylläpitävän hegemonin sijaan. Niin ikään kansainvälisen järjestelmän institutionalisoitumista tutkineen professori Alasdair Youngin (2010, 123) mukaan Euroopan unioni ja Yhdysvallat ovat olleet erityisen merkittäviä toimijoita vapaakauppaa edistäneessä GATT/WTO:ssa, sillä vapaakaupan sääntely alkoi pääasiassa transatlanttisena projektina, ja koska ne ovat olleet jo pitkään markkinaosuuksiltaan maailman

suurimmat vapaat taloudet. Professori Andrew Moravcsik (2009, 411) on kutsunut Euroopan unionia ja Yhdysvaltoja maailmankaupan ainoiksi supervalloiksi. Kuten ensimmäisen luvun historiaosiossa kuvattiin, Euroopan unioni ja Yhdysvallat ovat WTO:n ainoat jäsenet, jotka ovat olleet jäseniä sekä WTO:n vanhassa, että uudessa suurta vaikutusvaltaa nauttivassa ja nauttineessa ”nelikossa” (*Quad*) (esim. Björklund & Puustinen 2006, 47; Narlikar 2010b, 1). Ne ovat näin olleet avainasemassa kaikissa tutkielman aikavälillä 1995-2018 käydyissä kauppaneuvotteluissa, ja merkittäviä arkkitehteja myös WTO:ta edeltävän GATT:n sopimuksissa (Steinberg 2002, 348; Shaffer 2005, 133). Kun tässä tutkielmassa viitataan kansainvälisen kaupan nykyistä sääntelyä ohjanneeseen hegemoniaan, katsotaan näillä perusteilla olevan sopivaa viitata Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen historialliseen painoarvoon instituution sääntelyn edistämässä ja ylläpidossa.

Erityisen mielenkiintoista Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen toimijuuden analysoimisesta tutkielman aikavälillä tekee viimeaikainen muutos yllä mainituissa suhteissa. Uuteen ”nelikkoon” ovat nousseet vahvasti länsimaiden intresseistä poikkeavia näkökantojaan ajavat Intia ja Kiina (Narlikar 2010b, 724-725.). Viime vuosina Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen keskenään toisistaan poikkeavat profiilit kansainvälisen yhteisen normiston rakentajina, ja erilaiset ilmentymät transatlanttisen yhteistyön rakoilusta ovat korostuneet (esim. Traub 2018; Schneider-Petsinger 2019). Yhdysvallat on osoittanut välinpitämättömyyttä rakentamaansa kansainvälistä järjestystä ja vapaakaupan sääntöjä kohtaan, kun taas Euroopan unioni on pyrkinyt puhumaan yhteisen sääntöpohjan puolesta ja syyttänyt Yhdysvaltoja sen heikentämisestä (kuten esimerkiksi Euroopan komission kauppakomissaari Cecilia Malmström totesi puheessaan vuoden 2018 heinäkuussa; Malmström 2018.). Tutkielman analyysien voi näin odottaa myös tuottavan mielenkiintoista kuvaa keskenään poikkeavista strategioita maailmankaupan hegemonien pyrkiessä turvaamaan asemansa kansainvälisen politiikan, erityisesti maailmankaupan, aallokoissa.

2. Eripuraa maailmankaupan työmaalla - Kärjistymisen poliittinen tausta

Tämä tutkielma pyrkii selvittämään Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen reaktioita oletettuun uusliberaalin institutionalismin mukaisen järjestyksen kriisiin kansainvälisen vapaakaupan sääntelyn kontekstissa. Tulevissa osioissa eritellään WTO:n instituutiota ylläpitäneen hegemonian kokemia takaiskuja, jotka ovat saattaneet johtaa sen merkittävien ylläpitäjien, eli Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen, taloudellisen ulkopolitiikan muutokseen aikavälillä 1995-

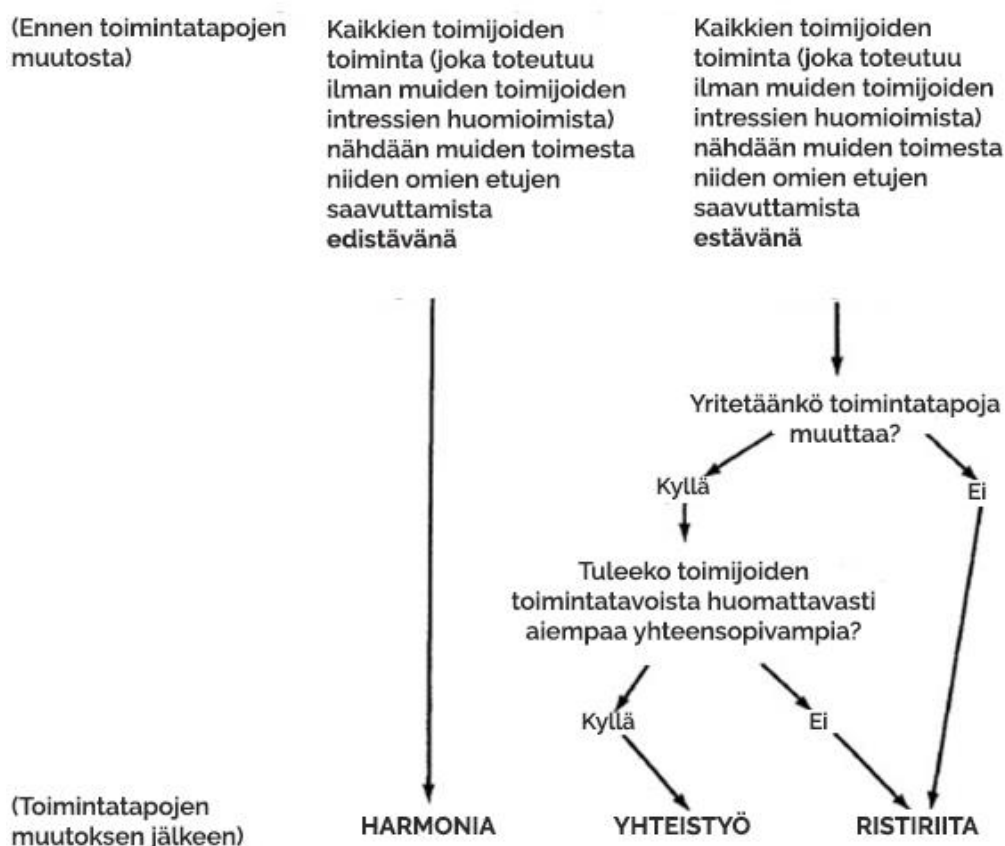
2018 seurauksena hegemonisen tasapainon häiriintymisestä. Ensin esitellään regiimateoriaa ja hegemonisen konfliktin teoriaa sisältävä teoreettinen viitekehys, jonka avulla toimijoiden muuttuneita olosuhteita, motivaatioita ja käyttäytymistä voidaan tulkita kansainvälispoliittisesta näkökulmasta. Luvuissa 2.2-2.4. esitellään toimijoiden olosuhteiden ja käyttäytymisen muutokseen mahdollisesti johtaneita tekijöitä, joiden perusteella muodostetaan tutkielman tutkimuskysymykset. Yhdistäviksi taustatekijöiksi luvuissa hahmottuvat yhtäältä WTO:n jäsenvaltioiden jakautuminen talousjärjestyksiltään toisistaan poikkeaviin kehittyneisiin ja kehittyviin valtioihin, sekä vapaisiin ja ei-vapaisiin talousjärjestyksiin, instituutiota ylläpitävän hegemonisen vaikutusvallan heikkeneminen, ja erilaisten endogeenisten ja eksogeenisten shokkien kirvoittamat reaktiot.

2.1. Hegemonisen konfliktin pohjapiirros – Teoreettinen viitekehys

Tässä tutkielmassa oletetaan, että WTO:n kaltaista instituutiota ja maailmankaupan pelisääntöjä koskevia muuttuvia intressejä on kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa hedelmällistä käsitellä yksinkertaisen organisaatiotutkimuksen sijaan erityisesti regiimateorian keinoin. Maailmankauppa on monimutkainen, monesta lähteestä kumpuaviin sääntöihin ja intresseihin perustuva instituutio, eikä esimerkiksi WTO:n toiminta perustu ainoastaan yhteen pääorganisaatioon, vaan useisiin päällekkäisiin, historiallisiin prosesseihin, joilla on puolestaan vaikutusta itse organisaation toimintaan ja muodostuneeseen sääntelyyn. Muutokset maailmankaupan instituutiossa tapahtuvat regiimin sisäisessä kaupankäynnissä, eli WTO:n sääntöneuvottelukierroksilla, ja regiimin sisäinen poliittinen kaupankäynti ja sen seurauksena kehittyvä sääntely neuvotteluineen voi johtaa ja on johtanutkin etenemisensä mukaan koko maailmankaupan ideaa koskevaan muutokseen. (Palmujoki 2018, 204.) WTO:n ja maailmankaupan nykyisten pelisääntöjen todettiin tutkielman edellisessä osiossa perustuvan tietynlaiseen hegemoniseen sääntelyyn, joten käynnissä olevaa maailmankaupan konfliktia on myös mielekästä tarkastella *hegemonisen konfliktin* teoriaa hyväksikäyttäen.

Robert O. Keohanen teoksessa *After Hegemony* kuvataan kolme erilaista kehityskulkua, jotka kuvaavat regiimin sisäistä sopuisuutta suhteessa sääntelyn muutokseen tai sen puutteeseen. Riippuen siitä, kokevatko jäsenet regiimin edistävän niiden intressejä, kehityksen lopputulemana voi olla harmoniaa, yhteistyötä tai ristiriitoja. (Keohane 1984, 53.)

REGIIMIT JA YHTEISTYÖ

Kuvio 1: Regiimit ja yhteistyö (Keohane 1984, 53)

GATT/WTO:n historian integraatiokehitys on perustunut pitkään tutkielman historiaosiossa kuvattuihin, melko tasaisesti edenneisiin sääntöneuvottelukierroksiin, jotka olleet Keohanen kuvaajan (kuvio 1) avulla tulkittuna seurausta joko siitä, että jäsenvaltiot ovat kokeneet niiden intressien olevan lähtökohtaisesti edustettuina muiden jäsenvaltioiden toimesta (Harmonia), tai siitä, että GATT/WTO:n epämiellyttäväksi koettua sääntelyä on neuvottelujen edetessä muutettu niille sopivaksi (Yhteistyö). Integraatiokehityksen onnistuminen harmonian tai yhteistyön polun mukaisesti on ollut viimeiseksi toteutuneista kauppaneuvottelukierroksista jääneelle Uruguayn kierrokselle asti ainakin muodollisella tasolla selkeää, sillä GATT/WTO:n kauppaneuvottelukierrokset ratkaistaan konsensusmenettelyllä.

Tyytymättömyydestä vallitsevaan järjestykseen voi seurata järjestyksen lisääntyvästä haastamisesta aiheutuvaa ristiriitapotentiaalia (Ristiriita), ja oletus tämän polun yleistymisen toteutumisesta maailmankaupan regiimiteoreettisessa toimintalogiikassa näyttölee suurta osaa tutkielmassa. Esimerkiksi lukittuneiden Dohan neuvottelujen tapauksessa aiemmin järjestyksessä merkittävää valtaa käyttäneet kehittyneet valtiot eivät ole kyenneet tai halunneet

tarjota kaikille osapuolille harmonista vaihtoehtoa, tai ne eivät ole tehneet yhteistyön mahdollistavia kompromisseja. Vastaavasti kehittyneiden valtioiden aseman kyseenalaistavat kehittyvät valtiot ovat esittäneet aiempaa enemmän toivomuksia neuvottelukierrosten sisällöistä, jotka ovat olleet kehittyneiden maiden intressejä vastaan, lisäten näin myös omalta osaltaan erimielisyyksiä. Konfliktialttiuden lisääntymisen suhteen tutkielman mielenkiinto kiinnittyy siihen, mitkä sen mahdolliset välittömät ja kauaskantoisemmat seuraukset toimijoiden käyttäytymiselle ovat. WTO:n neuvottelukierrosten jumiutumista ja maailmankaupan kasvavaa konfliktialttiutta tulkitaan tässä tutkielmassa seurauksena Keohanen kuvaajan mukaisesta muutoksesta WTO:n regiimiteoreettisessa logiikassa harmoniasta ja yhteistyöstä epäsovun suuntaan, joka kumpuaa järjestyksen johtovaltioiden kokemasta *hegemonisesta konfliktista*. Maailmankaupan yhteydessä tätä kehityskulkua on mielekkäintä tarkastella erityisesti oletettujen hegemonien eli Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttäytymisen ja sen muutoksen kautta.

Robert Gilpinin (1983, 1-49) mukaan konfliktitilanteessa hegemonisen tasapainon status quon palauttamiseksi epäjärjestyksestä sitä ylläpitävä hegemoni voi joko pyrkiä lisäämään resursseja järjestyksen ylläpitämiseksi ja lisäämällä omia sitoumuksiaan sitä kohtaan, tai vaihtoehtoisesti pyrkiä vähentämään sitoumuksiaan, lisäten omia resurssejaan toisaalla tavalla, jonka se ei usko heikentävän kansainvälistä asemaansa. Mikäli nämä toimet eivät onnistu, voi hegemoni huomata hiljalleen heikkenevänsä suhteessa sen aseman haastaviin toimijoihin, ja pyrkiä ratkaisemaan seuraavilla strategioilla tilanteen edukseen kokiessaan omaavansa vielä järjestyksen etulyöntiaseman:

- 1) Haastajia heikentävä hegemoninen sota
- 2) Järjestyksen laajentaminen
- 3) Resurssien tasapainottaminen luopumalla ulkopoliittisista sitoumuksista

Seurauksena hegemonisesta konfliktista ja epätasapainosta kansainvälisessä järjestyksessä esiintyy epäjärjestyttä ja eripuraa, joka jatkuu, kunnes järjestyksen säilyttäjä/hegemoni hyödyntää menestyksekkäästi yllä olevia strategioita, tai kunnes sen haastaneet tahot perustavat uuden järjestyksen. Gilpinin (1983, 186) mukaan tällöin hegemonia seuraa uusi järjestyksen tasapaino ja sitä ylläpitävä hegemoni. Myös Keohane (1984, 10) mukailee näitä lopputulemia muilta osin, mutta tämän mukaan valtiot kykenevät järjestämään keskinäiset suhteensa ilman ylempää sääntelijää. On oletettavaa, että jonkinlaisia siirtymiä on tässä suhteessa maailmankaupan areenalla jo tapahtunut, kun esimerkiksi ”vanhan nelikon”

epävirallisesta valtakaudesta on siirrytty uuden nelikon johtoasemaan (kts. s.14), mutta on huomioitavaa, että näistä toimijoista perinteiset maailmankaupan suurvallat, eli Euroopan unioni ja Yhdysvallat ovat säilyttäneet hegemonisen asemansa. Tämä tutkielma pyrkii kiinnittämään huomionsa erityisesti siihen, mitkä seikat ovat johtaneet WTO:n nykyisen sääntelyregiimin ristiriitapotentialin kasvuun, ja mitkä mahdolliset seuraukset sitä ylläpitävien hegemonien käyttäytymiselle ovat.

Seuraavissa osioissa kuvataan historiallisia kehityskulkuja, joiden voidaan katsoa osaltaan johtaneen maailmankaupan regiimin lukittumiseen ja oletettuun hegemoniseen konfliktiin. Kappaleet 2.2-2.4. kuvaavat WTO:n regiimiteoreettisen logiikan liikettä Keohanen kuvaajan (kts. kuvio 1, s.16) Ristiriita-sarakkeeseen, jonka seurauksena regiimiä ylläpitävät hegemonit ovat joutuneet reagoimaan tästä seuranneeseen hegemonisen tasapainon häiriöön erinäisin strategioin (s.17). Tutkielman oletuksena on, että regiimin ristiriitapotentiali on seurausta regiimin ylläpitäjien heikentyneestä asemasta ja lisääntyvästä kyvyttömyydestä tasapainon palauttamiseen laajentamalla yhteistä, sääntöpohjaista järjestystä. Kun järjestyksen laajentaminen yhteisellä sääntöpohjalla ei ole enää ollut mahdollista, hegemonit ovat tutkielman oletusten mukaan joutuneet turvautumaan ”kovempiin” keinoihin, eli omista kansainvälisistä sitoumuksistaan luopumiseen tai hegemonisen sodan keinoihin, säilyttääkseen asemansa maailmankaupan työmaalla esiin nousevia nykymuotoisen sääntelyn haastajia vastaan.

2.2. Kehnot perustukset ja epäreilu työnjohto? Valta maailmankaupan sääntelyregiimissä

Maailmankaupan nykytilan ymmärtämiseksi on oleellista kartoittaa, millaiseen poliittiseen kehitykseen ja voimiin maailmankaupan nykyinen sääntely perustuu. Tutkielman oletusten taustoittamisessa käytetään paljon termejä *valta* ja *vaikutusvalta*, joten termien avaaminen WTO:n kontekstissa on mielekästä. Tutkimuskysymysten kannalta on oleellista, että vallankäytön ilmenemisellä ja voima- ja valtasuhteilla on merkitystä maailmankaupan sääntökehikon historiallisessa kehittämisessä ja sääntöjen noudattamisessa sekä niiden noudattamatta jättämisessä. Toimijan omaama suhteellista valtaa on vaikeaa ja monimutkaista mitata kansainvälisissä kauppasuhteissa. Perinteisesti merkittävimpanä, joskin yksinkertaisena toimijan valtaa maailmankaupan areenalla ilmaisevana suurena on nähty sen suhteellinen markkinaosuus (esim. Steinberg 2002, 347; Busch & Reinhardt 2003). Valtiot kohtelevat lähtökohtaisesti markkinoiden avautumista ulkomailla hyötynä ja kotimaisten markkinoidensa

avautumista muille toimijoille kustannuksena. Mitä parempia vientimahdollisuuksia valtio saavuttaa markkinoiden avaamisella, sitä enemmän poliittista hyötyä koituu ne avaavalle valtionhallinnolle. Tässä katsannossa erityisesti valtion viennin volyyymi kuvastaa sen kansainvälistä merkittävyyttä. Markkinoiden avautumista viennille ja sulkemista tuonnilta onkin kohdeltu kansainvälisten kauppaneuvottelujen valuuttana sotienjälkeisenä aikana. (Steinberg 2002, 347.)

Ideologisella tasolla liberaalin internationalismin ja sittemmin markkinajohtoisen uusliberaalin logiikan mukaista kaupan vapauttamista etupäässä edistäneet vauraimmat teollisuusmaat ovat uskoneet WTO:n kaltaisten järjestelyjen mahdollistavan sopimusteknisellä sääntelyllään kaikkien jäsentensä, mukaan lukien kehittyvät maat, ennennäkemättömän vaurastumisen (Stiglitz 2006, 62-63). Kaupan vapauttaminen on nähty alan vaikutusvaltaisten edistäjien osalta Adam Smithistä (Smith 2007, 380) ja David Ricardosta (Ricardo 2001, 85) lähtien synonyyminä vaurastumiselle ja näin teknokraattisesti rationaalisen vaihtoehdon talouskasvun takaamiseksi (uudempina esimerkkeinä myös esim. Krueger 1998; Fischer 2000). Myös vapauden ja kasvun yhteyden kyseenalaistavia näkökantoja löytyy: Francisco Rodríguez ja Dani Rodrik (2001, 61) summasivat paperissaan *Trade Policy and Economic Growth: A Skeptic's Guide to the Cross-National Evidence* useita indikaattoreita hyödyntäneiden empiiristen tutkimusten tuloksia. Tutkimuksen löydöksiä osalta kaupan avoimuuden ja talouskasvun väliltä ei löytynyt suoraviivaista korrelaatiota. Koska yksimielistä totuutta ei löydy tältä osin, voidaan WTO:n kaltaisen instituution nykyisenlaisen sääntelyn olemassaoloa tarkastella myös muista lähtökohdista, kuin puhtaan teknokraattisena ja arvovapaana ratkaisuna. Sääntörakenteineen ja tiuhaan muuttuneine standardisointeineen sääntelyn voi nähdä myös kuvana sen taustalla vallinneesta ja vallitsevasta poliittisesta tahdosta.

”Olennaista on lopulta, kuka pääsee kirjoittamaan ja tulkitsemaan näitä sääntöjä ja erityisesti kuka määrittelee sääntöjen poikkeukset.” (Björklund & Puustinen 2006, 38.)

Yhteisiä sääntöjä luovat regiimit näyttävät helposti neutraaleina ja teknokraattisina, kaikkien toimijoiden etua ajavina areenoina. Uusliberaalin institutionalismin teoriaperinteen mukaan valtiot ovat valmiita luopumaan omista lyhytnäköisistä, suhteellisista eduistaan kaikkien toimijoiden absoluuttisen edun edistämiseksi, määrittääkseen itse regiimin agenda ja muokatakseen muiden toimijoiden intressejä itselleen suotuisaksi ilman varsinaisten voimakeinojen käyttöä. Pakkotoimin tai niillä uhkailun sijaan muiden osapuolten preferensseihin voidaan regiimeissä vaikuttaa pitkäjänteisemmin hyvin toteutetulla julkisella

diplomatialla ja informaatiovaikuttamisella. (Nye 2004, 29.) Yhteisten sääntöjen noudattaminen herättää muissa toimijoissa luottamusta, joka on eräänlainen valuutta yhteisiä sääntöjä koskevilla neuvotteluilla ja avaa mahdollisuuksia vastavuoroisuudelle (Hasenclever, Mayer & Rittberger 1997, 35).

Kriittisessä tutkimuskirjallisuudessa vallitsee laajalti käsitys WTO:n kaltaisten regiimien toiminnasta vallankäytön areenoina, joissa toiminnan luonnetta ei ratkaise ainoastaan sääntöjen noudattaminen tai niiden noudattamatta jättäminen, vaan se, kuka regiimin säännöt kirjoittaa (Stein 2008, 209). Uusliberaalin institutionalismin teoriaa kohtaavaksi kritiikiksi on esitetty, että kansainväliset instituutiot ovat vähemmän hyväntahtoisia kuin luullaan, ja että ne heijastavat ja edistävät olemassaolollaan lopulta vaikutusvaltaisempien toimijoiden intressejä (Stein 2008, 210). Valtioilla on erilaisia voima- ja valtaresursseja, joita ne käyttävät kansainvälisten instituutioiden luomiseen. Ne käyttävät neuvotteluvipuvarttaan ja vaikutusvaltaansa muodostaakseen muille toimijoille rajalliset valintakehikot rakentaessaan instituutioita omista lähtökohdistaan. On myös tilanteita, joissa voimakkaat valtiot voivat ryhmittyä keskenään yhteisten sääntöjen alle jättäen muut toimijat vaikean päätöksen eteen tähän ryhmittymään liittymisen ja siitä ulkona pysymisen välillä. Valtioidenvälisen ”klubin” luominen muuttaa vallitsevan järjestyksen tasapainoa ja voi tarkoittaa, että vaihtoehtoa kerhoon liittymisen ja liittymättömyyden välillä ei enää välttämättä ole. Kerhon ulkopuolelle jääneille valtioille jää valinta; ne voivat liittyä kerhoon, mutta tähän liittyy usein pakottavia komponentteja ja valtiollisen suvereniteetin uhraamista aina liittymisen pakosta lähtien. Tässä tilanteessa kerhon luoneet valtiot ovat käyttäneet yhdenlaista valtaa. (Stein 2008, 211.)

Sovellettaessa ylläolevaa teoriaa, WTO:n edeltäjä GATT:n sääntelyn perusteissa merkittävää osaa näytteli, kun kahdenvälisissä kauppasopimuksissa otettiin käyttöön MFN- eli most favored nation -ehdot. Valtiot, joita nämä sopimukset sitoivat, loivat eräänlaisen rajoitetun julkishyödykkeen, eli kerhon jäsenet jakoivat kollektiivisesti keskenään matalat tuontitullit. Ulkopuolelle jääneet toimijat maksoivat muita enemmän tulleja. Nämä kerhot suovat etuja jäsenille ja jättävät ei-jäsenet etujen ulkopuolelle, ja niiden silkka olemassaolo muuttaa potentiaalisten liittyjien insentiivejä (Rosecrance & Stein 2001, 225-226). Järjestön uusien jäsenten hyväksyminen sen mukaan, mikä niiden yhteistyö- ja myönnytysalttius instituutiosta on, johtaa liittyjän suurempaan yhteistyöhalukkuuteen, kuin mitä toimijan sisällyttäminen regiimiin sen synnystä lähtien olisi tuonut (Downs, Rocke & Barsoom 1998, 397-399). Ulkopuolelle jääneet toimijat eivät välttämättä halua joutua valitsemaan yksiselitteisesti regiimiin liittymisen ja siitä ulos jäämisen välillä. Joissain tilanteissa toimijat olisivat voineet

liittyä regiimiin aiemmin, mikäli niillä olisi tällöin voinut olla enemmän sanavaltaa regiimin sääntöjen kirjoittamisessa, verrattuna myöhempään liittymiseen ja muiden toimijoiden sanelemaan ehtoihin.

WTO:n sääntelyllään osaltaan edustamaa kansainvälistä talousjärjestelmää on kutsuttu ”sulautetuksi liberalismiksi”. Sulautetussa liberalismissa sotienjälkeisen maailmanjärjestyksen ylläpitäjien vaikutusvalta ja tiettyjen ideologis-sosiaalisten tavoitteiden edistäminen ovat hitsautuneet yhteen projisoiden poliittisia päämääriään koko kansainväliseen järjestelmään (Ruggie 1982, 382). Kriittisessä katsannossa maailmankaupan tapauksessa sulautetun liberalismin arvojen mukaisen järjestyksen edistäjät Euroopan unioni ja Yhdysvallat ovat heijastaneet vaikutusvaltaansa kansainväliseen järjestelmään edistämällä merkittävällä määrättyvallallaan muotoilemaansa vapaakauppaideologiaa ja sen sääntelyä, joka eteni poliittisesti ohjatun sulautetun liberalismin (*embedded liberalism*) mallista kohti uusliberaalin, poliittisista voimista irrotetun liberalismien (*disembedded liberalism*) mallia 1970-luvulta eteenpäin (Blyth 2002, 126-150). Tällaista valtioiden poliittista valtaa maailmantalouden kysymyksissä minimoimaan pyrkivää, globaalia yritystenvälistä vapaakauppaa fasilitoivaa sääntelyä on maailmanpolitiikan realiteetit huomioiden voitu edistää ainoastaan käyttämällä hyväksi valtiollista valtaa instituutioiden luomisessa.

Nämä sääntelyn hyvät tarkoitukset voi ymmärtää toisesta näkökulmasta, kun otetaan huomioon sääntelyn vaikutus sen hyväksyvien valtioiden itsemääräämisoikeuteen. Tarkemmassa katsastelussa maailmantalouden uusliberaalin talousglobalisaation historiallisen projektin taustalla on nähty yritysjohtajaluokan lisääntyneen poliittisen vallan aiheuttama muutos merkittävimpien markkinatalousmaiden, kuten Yhdysvaltojen, talouspolitiikan suunnan määrittämisessä. Maailmankaupan esteiden poistaminen ja vapaakauppasopimusten edistäminen valtiollisten toimijoiden johdolla on toteutettu yritysten vapaasta liikkuvuudesta seuraavan vaurastumismomentin legitimoimana osittain seurauksena vaikutusvaltaisten yritystahojen toiminnasta merkittävänä muutosagentteina (Dreiling & Darves 2017, 6-7). Viimeisimpänä esimerkkinä tämän sääntelyn de facto -edistymisestä maailmankaupan areenalla voidaan pitää WTO:n perustanutta Uruguayn kierrosta (Chorev & Babb 2009, 467). Kehittyvien maiden haluttiin avaavan markkinansa tuonnille kehittyneistä maista, vapauttaa markkinansa länsimaisille yrityksille, länsimaista valtiollista lainsäädäntöä on muutettu kansainväliseksi, muita toimijoita sitovaksi lainsäädännöksi, ja taloudellisen globalisaation tiellä seisovat poliittisten tahojen luomat kaupan esteitä on poistettu kaikkien talouskasvun takaamiseksi ja yritystenvälisen vapaakaupan edistämiseksi. Näillä perusteilla on joidenkin

tutkijoiden (esim. Stiglitz 2006, Rodrik 2006) mukaan kuitenkin samalla oikeutettu käytännössä epäsymmetristä kehitystä, jossa markkinoita on avattu kehittyvissä maissa, mutta vastavuoroisuus on jäänyt toteutumatta kehittyneiden maiden osalta.

Liberaalin internationalismin ja sittemmin uusliberaalin järjestelyn mukaiset vapaakaupan edistämistä ajavat toimintatavat ovat joidenkin tutkijoiden mukaan johtaneet illiberaaleihin lopputuloksiin erityisesti kehittyvissä maissa (esim. Kapstein 2005, 99; Jones 2015, 187). Koko joukko vaivihkaisia, mutta tehokkaita kaupan esteitä on jäänyt sopimuksiin etenkin kehittyneiden maiden työkalupakkiin, ja tällainen epäsymmetrinen globalisaatio on osaltaan johtanut kehittyvien maiden pysymiseen taloudellisesti kehittyneitä heikompina (Stiglitz 2006, 62-63; Head 2008, 85-89). Kotimaisten talouksien toimintaan asti ulottuvaa, valtioiden kotimaista lainsäädäntöä homogenisoivaa sääntelyä on kutsuttu ”uusliberaaliksi uudelleenjärjestelyksi” (Dreiling & Darves 2017, 28). Ottamalla GATT/WTO:n kansainvälisen kaupan sääntelyn piiriin jatkuvasti laajemmalta alalta jäsenmaiden kotimaisia politiikkatoimia koskevaa regulaatiota tekijänoikeuksista palveluihin (kts. luku 1.1) on pyritty luomaan globaalia, kansainvälisoikeudellisesti sitovaa, kohdevaltion suvereniteettiin puuttuvaa sääntelyä, joka perustuu käytännössä 80-prosenttisesti Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen oikeusjärjestyksiin (Zielonka 2008, 479).

Oleellista on kotimaiseen lainsäädäntöön ulottuvan sääntelyn mahdollinen ristiriitaisuus muiden, kuin vauraiden ja vapaiden talouksien intressien kanssa. GATT/WTO:n harjoittama sääntely on etenkin Uruguay'n kierroksen myötä rakennettu sääntelyltään parhaiten sopivaksi liberaaleille markkinatalouksille edistämään globaalia yritysten välistä vapaakauppaa, jossa valtioiden talouspoliittinen ohjaus ja interventiot jäävät minimiin (Chorev & Babb 2009, 468). Esimerkiksi taloudellisessa toiminnassaan valtioneukia ja valtionomisteisia yrityksiä laajalti hyödyntävän Kiinan integroituminen järjestelmään on sille kalliimpaa, kuin sen rankaisematon valtioneukien ja valtiojohtoisten yritysten hyödyntäminen maailmanmarkkinoilla (Huang 2008, 80; Zhou, Gao & Bai 2018, 59-60). WTO:n sääntelyn edellyttämä markkinoiden avaaminen suurille ulkomaisille yrityksille ja oman valtionohjauksen rajoittaminen tarkoittaisi monen valtiojohtoisemman talouden osalta luopumista niille merkittävästä kilpailuedusta maailmanmarkkinoilla, vaikka niistä kiinni pitäminen on pitkälti ristiriidassa WTO:n sääntelyn kanssa. Avautuvat ei-vapaat taloudet ovatkin pyrkineet markkinoitaan avatessaan pitämään kiinni omista kilpailueduistaan säilyttäen valtiollisen intervention keinot, ja tarvittaessa hidastaen avautumistaan vedoten esimerkiksi kehittyvän valtion asemaan. (Erixon & Razeen 2010, 15-18)

Jäsenvaltiot ovat WTO:ssa sitoutuneet yhteiseen hyvään, eli tullien monenkeskiseen laskemiseen. Kun GATT/WTO:n sopimukset ovat kuitenkin ulottaneet kattavuuttaan jatkuvasti useampaan kotimaisen lainsäädännön piirissä olleeseen kaupankäynnin komponenttiin tekijänoikeuksista kilpailua vääristäviin valtioon tukiin, valtiot ovat myös luovuttaneet seurauksena jatkuvasti enemmän valtiollista suvereniteettiaan. Useimmat sopimuksista ovat Dohan kierrokselle asti hyödyttäneet lähtökohtaisesti enemmän kehittyneitä maita kuin kehittyviä maita. Sanelupolitiikka, jolla WTO:n istuvat jäsenet ovat velvoittaneet uusilta liittyjiltä suhteettomasti reformeja, on herättänyt vastustusta. Esimerkiksi Kiinan liittyessä WTO:n jäseneksi 2001 jäsenvaltiot tekivät toimenpiteitä, joilla ne ohittivat WTO-velvollisuutensa tavalla, joka loukkasi Kiinan WTO-jäsenyyden suomia etuja (Martin 2010, 24; Vickers 2012, 256). Kiinan liittymisen yhteydessä jäsenvaltioille taattiin 12 vuoden oikeus suojausta sen tuonnilta erityissuojelutoimin, sekä mahdollisuus suhtautua siihen ei-markkinataloutena polkumyyntiä käsittelevissä tutkimuksissa 15 vuoden ajan.

WTO:n jäseneksi liittyminen nähdään teoreettiselta kantilta yleensä yksipuolisena neuvotteluna, jossa liittyjä tarjoaa avoimia markkinoita ja istuvat jäsenet eivät tee sen suhteen vastatarjouksia, mutta vanhemmat jäsenet voivat tehdä siitä kaksipuolisen vaikeuttaessaan vuorostaan liittyjän markkinoillepääsyä ja luodessaan ylimääräisiä kaupankäynnin esteitä (Martin 2010, 25). Esimerkiksi Kiinan tapauksessa toimet voi nähdä erityistapauksena valtion suuren koon ja yksipuolisen kyvyn vaikuttaa kansainväliseen talouteen johdosta, mutta samalla valtion liittymisen yhteydessä asetetut jäsenyyden ehtoina toimivat varaukset ovat luoneet ei-toivotun ennakkotapauksen, jota on sittemmin käytetty muita kehittyviä valtioita, kuten esimerkiksi Vietnamia, kohtaan (Oxfam 2005, 1-2). Vallitsevassa järjestyksessä etenkin taloudellisilta voimavaroiltaan ja vaikutusvallaltaan kasvavat, maailmankaupan yhteisiin sääntöihin asteittain integroituneet kehittyvät taloudet, joiden talousjärjestelmät eivät maailmankaupan osalta vastaa kansainvälisen sääntelyn vaatimuksia, voivat näin nähdä pidemmälle etenevän sääntö- ja normi-integraation tietynlaisena alistumisena vahvalle sääntöjen sanelijataholle, joilla on itsellään paras kyvykkyys niitä noudattaa, ja jotka tosin ovat niitä myös asemansa johdosta eniten alttiita hyväksikäyttämään (Hurrell 2006a, 209).

Toimijan integrointi WTO:n kaltaiseen yhteiseen sääntöpohjaan ei näin ole aina lähtökohtaisesti neutraali ja teknokraattinen aloite, sillä sääntöintegraation toteutuessa edistetään samalla poliittista projektia, joka toteuttaa osaltaan säännöt sanelulle hegemonille hyödyllisiä liittolaisuuksia ja avaa sille markkinoita. Tutkielman taustakirjallisuuden mukaan WTO:n tapauksessa hegemonisen projektin osalta kyseessä on ollut pitkälti Yhdysvaltojen ja

Euroopan unionin aktiivisesti edistävä valtiojohtoisemman liberaalin internationalismin ja myöhemmin valtioiden talouspolitiikan painoarvoa markkinoiden kustannuksella häivyttäneen uusliberaalin institutionalisaation projekti. Kehittyvät valtiot ovat kokeneet jääneensä rannalle WTO:n sääntelyn suomien etujen suhteen (esim. Oxfam 2005), ja menettäneensä päätäntävaltaansa itselleen lähtökohtaisesti epäsuotuisalle sääntelylle, mutta eivät ole myöskään halunneet menettää sen takaamaa suojelua eroamalla sääntelyn piiristä ja erakoitua tärkeältä kansainväliseltä areenalta, vaan valinneet oman politiikkansa mukauttamisen sen sääntöihin (Aggarwal & Evenett 2013, 555).

Maailmantalouden toimijat joutuvat jatkuvasti laskelmoimaan WTO:n kaltaiseen sääntökehikkoon syvemmälle integroitumisesta koituvia hyötyjä ja toisaalta sen tuomia rajoitteita omalle toiminnalleen. Yhtälössä oleellista on, onko integroituminen olemassa olevaan maailmankaupan sääntelyyn niiden osalta kokonaisuudessaan kannattavaa, vai näkevätkö ne parhaimmaksi vaihtoehdokseen vaikuttaa sääntelyyn luodakseen itselleen suotuisamman pelikentän. Nousevien, ei-vapaiden talouksien vaikutusvallan kohottua WTO:n kehityssuuntaan tyytymättömien kehittyvien valtioiden asialla on nyt voimakkaita toimijoita, joita ei voida painostaa tai marginalisoida vauraampien, kehittyneiden valtioiden toimesta (Aggarwal & Evenett 2013, 555), kuten esimerkiksi WTO:n Uruguayn sääntöneuvottelujen päätökseen saattamisen yhteydessä on sanottu käyneen (esim. Trommer 2013, 89). Vallitsevan järjestyksen voimatasapainon muuttuessa näin toimijat voivat liikkua tasapainottamaan järjestystä, tai liittyä yhteen kumotakseen sen luoden samalla siirtymässä voimapolitiittisia jännitteitä ja ristiriitoja (Hurrell 2006a, 5). WTO:n edistämien arvojen ja päämäärien arvostelu on lisääntynyt, sillä niiden on katsottu olevan voimakkaiden valtioiden ja vaikutusvaltaisten yksityisten tahojen etua heikompien toimijoiden kustannuksella ajavia (Hurrell 2006b, 209). Gilpinin (1981, 50) hegemonisen tasapainon teorian mukaan muuttuvien voimasuhteiden myötä järjestyksessä asemaltaan nousevat toimijat pyrkivät muokkaamaan olemassa olevaa sääntelyä vastaamaan paremmin niiden omia intressejä.

WTO:n sääntelyn kehittyneitä maita kehittyvien kustannuksilla suosivat seikat ovat tulleet vuosien saatossa lisääntyvästi esille tai niihin on uskallettu puuttua, ja niitä koskeva tyytymättömyys ja haastaminen on lisääntynyt. Vallitsevasta sääntelystä hegemonija suhteessa vähemmän hyötyvät, asemaltaan kohentuneet toimijat ja niitä seurailevat kehittyvät maat haluavat todennäköisesti itselleen edullisemmat pelisäännöt, eli niiden osalta on tapahtunut liikehdintää Keohanen kuvaajan (kts. kuvio 1, s.16) Ristiriita-sarakkeen suuntaan. Seuraavassa osiossa tarkastellaan, miten WTO:n Dohan neuvottelukierroksella organisaation taustalla

vaikuttavien voiman ja vaikutusvallan dynamiikkojen törmäys on yllä kuvatulla tavalla johtanut tutkielman regiimiteoreettisten oletusten mukaiseen tilanteeseen, jossa sopimuserimielisyydet ovat kärjistyneet varsinaiseksi lisääntyneeksi ristiriitapotentialiksi. Sopimusneuvottelut eivät ole romahdettuaan vuonna 2008 voineet jäsentää uutta, kaikkien toimijoiden intressien mukaista sääntelyä, ja maailmankaupan kansainväliset suhteet ovat kiristyneet. Vallitsevan hegemonian haastavien toimijoiden aktivoituminen voidaan nähdä merkittävänä osasyynä maailmankaupan tulevaisuudesta päättävien neuvottelujen ristiriitoihin ja seisahtumiseen.

2.3. Tottelemattomat työläiset: BIC-valtioiden aktivismi ja Dohan neuvottelujen jumiutuminen

Dohan kauppaneuvottelujen epäonnistuminen näyttelee merkittävää osaa maailmankaupan jännitteisyyden lisääntymistä selittävän oletuksen muodostamisessa. Ne toimivat vahvana esimerkkinä hegemonien ylläpitämisen sääntelyn edistämisen konkreettisesta vaikeutumisesta ja sen haastavien toimijoiden vaikutusvallan kasvamisesta, ja niiden lukittumisessa kiteytyy useampi tutkielman oletusten kannalta merkittävä ristiriita.

Dohan kauppaneuvottelut käynnistettiin vuoden 2001 marraskuussa, mutta neuvottelut keskeytyivät Cancúnin ministerikokouksessa vuonna 2003, josta kehittyvät valtiot kävelivät mielenosoituksellisesti ulos (The Guardian 2003). Dohan kierroksen neuvottelujen oli määrä ratketa vuoden 2005 tammikuun alkuun mennessä, mutta takarajojen ohittaminen jatkui. Vuoden 2006 kesäkuussa WTO:n pääsihteeri Pascal Lamy ehdotti neuvottelujen supistamista määrittelemättömäksi ajaksi, jonka jälkeen neuvottelut jatkuivat vielä vuoden 2007 helmikuussa, mutta romahtivat käytännössä lopullisesti vuoden 2008 kesäkuussa (Narlikar & Van Houten 2010, 142-143). Dohan neuvottelukierros tavoitteli aiempaa kunnianhimoisempaa uudistuspakettia WTO:n sääntelyyn pyrkimällä edistämään erityisesti kehittyvien valtioiden markkinoille pääsyä, tasapainoisia ja reiluja sääntöjä verrattuna kehittyneisiin valtioihin, sekä hyvin kohdennettua ja kestävästi rahoitettua taloudellista avustusta ja kyvykkyyksien rakentamista, joka hyödyttäisi erityisesti WTO:n kaikista köyhimpiä jäsenvaltioita. Näiden piirteiden johdosta neuvottelukierroksen keskeistä dokumenttia kutsutaan ”Dohan kehitysgendaksi”, ja neuvottelut ovat erityisesti näiden komponenttien seurauksena jumittuneet kehittyneiden ja kehittyvien maiden välisiin ristiriitoihin (Ezeani 2013, 273). Neuvottelujen epäonnistumisen arvioitiin maksaneen jo vuoteen 2010 mennessä 809 miljardia dollaria, sekä aiheuttaneen kasvavasta luottamuksen puutteesta johtuvaa protektionististen

keinojen, sekä yleisemmin nollasummapelijaajattelua edustavien taloustoimien määrällistä lisääntymistä (Bouet & Laborde 2010, 346-347).

Professori Andrew Hurrell (2006a) kiinnitti artikkelissaan *Hegemony, Liberalism and Global Order* huomionsa Yhdysvaltojen johtaman, sen erilaisiin liittolaissuhteisiin perustuvan, moninaisissa instituutioissa toimivan hegemonisen järjestyksen ulkopuolella ja sen reunoilla vaikuttavien toimijoiden, kuten Brasilia, Intia ja Kiina, suhteelliseen vahvistumiseen. Niin ikään kansainvälisen kaupan tutkijat Amrita Narlikar (2010b, 718) sekä Vinod Aggarwal ja Simon Evenett (2013, 555) ovat artikkeleissaan nostaneet esiin näiden toimijoiden lisääntyvän vaikutusvallan erityisesti maailmankaupan kysymyksissä. Kehittyvien maiden intressien kannattajiksi monella areenalla tunnustautuneet BIC-maat ja muut nousevat taloudet ovat nostattaneet vaikutusvaltaansa ja saaneet ääntään jatkuvasti enemmän kuuluviin esimerkiksi WTO:n kauppaneuvotteluissa. Toimijoiden kasvavan painoarvon indikaattoreina ovat toimineet niiden kasvavat markkinaosuudet ja lisääntynyt läsnäolo ja aktiivisuus WTO:n tärkeimmissä päätöksentekokoelimityksissä. Tämän kehityksen on katsottu WTO-tutkimukseen erikoistuneiden Narlikarin ja Pieter Van Houtenin (2010, 143-144) mukaan huipentuneen Dohan kauppaneuvottelukierroksen romahtamiseen.

Toimijatasolla Brasilia ja Intia omaavat pitkän historian GATT/WTO:n yhteydessä harjoitetusta aktivismista, jota ne ovat toteuttaneet muodostamalla ja johtamalla kehittyvien maiden koalitioita järjestössä. Niiden nousevan taloudellisen painoarvon ansiosta ne ovat tuoneet kehittyvien maiden blokille yhtenäisyyttä vastaten tutkimuksesta ja informaation jaosta ja mahdollistaen näin vähemmän vaikutusvaltaisten toimijoiden vapaamatkustajuutta (Hurrell & Narlikar 2006, 418-426). Kiina on liittynyt järjestöön muita myöhemmin ja pitänyt järjestössä liittymisensä jälkeen matalampaa profiilia, mutta otti sittemmin vuoden 2008 Dohan kierroksen romahduttaneissa neuvotteluissa aiempaa merkittävämmän roolin ja liittyi muiden kehittyvien valtioiden rintamaan torjumaan tarjolla olevan sopimusehdotuksen, joka johti neuvottelujen lukiutukseen (Narlikar 2010b, 719).

Dohan neuvottelujen lukkiutumisen on katsottu johtuvan useista syistä, kuten liian kunnianhimoisista sopimusehdoista ja toimijoiden kyvyttömyydestä ja haluttomuudesta ottaa vetovastuuta neuvottelujen onnistumisesta (esim. Ezeani 2013, 274; Narlikar 2010b, 721). Amrita Narlikarin ja Pieter Van Houtenin (2010) mukaan suurta osaa lukiutuksessa on näytelty WTO:n ulkopuolella muuttunut maailmanjärjestys. Kehittyneet maat pohjasivat toimintastrategiansa Dohan neuvotteluissa aikaisempiin WTO-neuvottelukokemuksiinsa

kehittyvien maiden kanssa ja odottivat jälkimmäisten koalitioiden myöntävän totutusti lopulta niiden vaatimuksiin. Kehittyneet maat aliarvioivat kehittyvien maiden päättäväisyyden toistuvasti väärin ja epäonnistuivat omien myönnytystensä tekemisessä neuvotteluissa, ja neuvottelut lukittuivat. Narlikar ja Van Houten (2010) kuvaavat lukituksen johtuneen pääasiassa neuvotteluosapuolten informaation epäsymmetriasta, mutta tässä tutkielmassa haetun vaihtoehtoisen asetelman kannalta mielenkiintoisempaa on kyseiseen informaation epäsymmetriaan johtanut tosiasiallinen toimijoiden kyvykkyyksien muuttuminen, jota ilmentää se, että kehittyneet maat eivät saaneet neuvotteluissa tahtoaan läpi samalla tavalla, kuin Uruguayn kierroksella väitetään tapahtuneen (esim. Narlikar 2005, 120; K. Jones 2015, 5-7).

Amrita Narlikarin (2010a) teoksessa *Deadlocks in Multilateral Negotiations: Causes and Solutions* listataan erilaisia hypoteeseja kansainvälisten organisaatioiden neuvottelujen lukitustilojen syistä, ja hypoteeseja testataan tapauskohtaisesti. Tämän tutkielman oletusten kannalta mielenkiintoisimmaksi WTO:n Dohan neuvottelujen osalta koetaan em. kirjan kolmas hypoteesi ja sen johdannaiset:

Hypoteesi 3: Neuvottelut lukittuvat tietynlaisten voimatasapainojen johdosta.

Hypoteesi 3a: Neuvottelujen lukitus on sitä todennäköisempää, mitä tasaisemmin vaikutusvalta jakautuu toimijoiden kesken voimatasapainossa.

Hypoteesi 3b: Neuvottelujen lukitus on sitä todennäköisempää, mitä monipuolisempia erilaisia kulttuureja voimatasapainon osapuolet edustavat. (Narlikar 2010a, 9.)

Narlikarin (2010a) mukaan toimijoiden vaikutusvallan ja järjestelmän voimatasapainon muutoksilla on merkitystä neuvottelujen lukkojen synnyttämisessä ja purkamisessa. Organisaation neuvottelujen lukitus voi juontua organisaatiossa korkeimmassa asemassa olevien toimijoiden vaikutusvallan kasvavasta pariteetista, jonka toteutuessa ne eivät voi määrätä tai pakottaa toisiaan tekemään itselleen suotuisia valintoja. WTO:n tapaisissa monenkeskisissä neuvotteluissa logiikka voidaan viedä pidemmälle: monenkeskisen ympäristön neuvottelujen voidaan olettaa olevan lukitusalttiimpia, kuin hegemonisen, ja suurvaltakonsertit sekä muut vaikutusvaltaiset koalitiot ovat yksimielisempiä, kuin järjestelmät, joissa merkittävimpien toimijoiden välillä vallitsee huomattavia intressi- tai toimintakulttuurin eroja (Narlikar 2010a, 9). WTO: neuvottelujen lukitustila voidaan nähdä tämän teorian kautta luisumisena hegemonisesta sääntelystä monenkeskiseen, ja ainakin

muodollisesti yksimielisestä konsensuksesta erimielisiin blokkeihin. Luisuminen on seurausta hegemonisen sääntelyn haastajien aktivoitumisesta.

Dohan neuvottelujen lukitus voidaan nähdä tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä indikaattorina maailmankaupan sääntelyä ylläpitäneen hegemonian kohtaamasta lisääntyneestä, konfliktialttiuden lisääntymiseen johtavasta haastamisesta asemaltaan nousevien toimijoiden taholta. Kehittyvien valtioiden intressejä edustavien toimijoiden neuvottelukoalition, jonka muodollisina mielipidejohtajina edellä mainitut BIC-valtiot toimivat, vahvistumisen mukanaan tuomalla vaikutusvallan pariteetin tasautumisella on ollut merkitystä WTO:n neuvottelujen etenemisen kannalta. Kehittyvät maat ovat kasvattaneet kyvykkyyksiään WTO:n areenan kohdalla olennaisissa yhteyksissä ja ovat tämän seurauksena lakanneet myöntymästä neuvotteluissa itselleen epäsuotuisiin sopimusehtoihin, kun niiden valintoja ei ole voitu enää pakottaa, kuten esimerkiksi Uruguayn kierroksella kerrotaan tapahtuneen (esim. Trommer 2013, 89; Björklund & Puustinen 2006, 47). Kehittyvien valtioiden ja niiden tukijoiden blokin painoarvon lisääntyminen on Hurrellin (2006a, 5) mukaan omiaan johtamaan lisääntyviin voimapoliittisiin jännitteisiin näiden hegemonian haastajien liikkua niille hegemonian heikentymisen myötä vapautuvaan poliittiseen tilaan.

WTO:n neuvotteluasemien muuttuminen toimijoiden voima- ja valtatasapainon muutosten myötä ei ole poikkeuksellista. Vastaavia, yleensä sääntöreformeihin johtaneita kehityskulkuja on GATT/WTO:n historiassa tapahtunut esimerkiksi Kennedyn kierroksen yhteydessä 1963-1967 EEC:n taloudellisen vahvistumisen ja siitä seuraavan integraatiotarpeen johdosta (Zeiler 2012, 109-113). On kuitenkin kuvaavaa, että siinä, missä Kennedyn kierros saatiin päätökseen ja EEC:n talousmahti integroitua GATT:n onnistuneesti, esimerkiksi Kiinan kokoisen talousmahdin WTO:n jäseneksi liittymisen jälkeen vuonna 2001 ei WTO:ssa ole onnistuttu viemään loppuun yhtäkään sääntöjä muuttavaa kauppaneuvottelukierrosta.

Voimatasapainon muutoksen näkökulmasta siirtymä muistuttaa historiallisesta näkökulmasta EEC-integraatiota enemmän sotienvälisten vuosien pyrkimystä maailmantalouden uudelleenjärjestelyyn 1930-luvun Suuren Laman jälkeen, joka olisi Charles Kindlebergerin (1973) mukaan edellyttänyt yhden toimijan hegemonin asemassa toimimista. Koska Iso-Britannia oli menettänyt tämän aseman ja Yhdysvallat perinyt sen, oli uudelleenjärjestelyn kannalla oleva Iso-Britannia menettänyt kykynsä toimia sen edistämiseksi, ja Yhdysvallat ei omannut halukkuutta toimia johtoasemastaan huolimatta. Muuttunut voimatasapaino johti siihen, että ratkaisua tilanteeseen ei voitu saavuttaa ja uudet monenkeskiset instituutiot, kuten

Kansainliitto, eivät kyenneet toimimaan toivotulla tavalla. Dohan neuvottelukierroksen historiallisena kaikuna voidaan näin nähdä vuoden 1933 Maailman Talousfoorumi (World Economic Conference), jossa osallistujat kokivat laajaa yhteisymmärrystä siitä, mitä globaalin laskusuhdanteen kääntämiseksi pitäisi tehdä, mutta jossa neuvottelut keskeytyivät, koska osapuolilla oli vaihtoehtoisia, sopimusten ulkopuolisia väyliä etujensa ajamiseksi, jolloin yhteisen kansainvälisen sopimuksen saavuttamisen prioriteetti oli matala. Johtavien valtioiden muuttunut voimatasapaino oli johtanut tilanteeseen, jossa ratkaisua ei voitu saavuttaa, sillä yksikään valtio ei ollut sen suhteen määräävässä asemassa, eikä valtioilla ollut kannustimia myönnytyksiin niiden pitkän tähtäimen edun kannalta. (Gamble 2010, 38-39.)

Kansainvälisen kaupan neuvottelut ajautuivat myös Dohassa tilanteeseen, jossa neuvotteluja aiemmin johtaneilla Euroopan unionilla ja Yhdysvalloilla, sekä muilla ”vanhan nelikon” toimijoilla ei ollut mahdollisuuksia saada tahtojaan täydellisesti läpi, eikä halukkuutta tehdä kompromissia järjestyksen säännöistä kehittyvien maiden kanssa Dohan kehitysagendan sisällöstä, länsimaiden maataloustukien käytön rajoittamisesta, sekä erilaisista ei tullin kaltaisten kaupan esteiden rajoittamisesta (Ezeani 2013, 273-278). Brasilian, Intian ja Kiinan kaltaisten toimijoiden kohentunut asema WTO:n järjestelmässä kehittyvien talouksien koalition johtajina on tutkielman tutkimuskysymysten kannalta merkittävää kahdesta syystä. Taloudellisesta perspektiivistä nämä valtiot ovat kaapanneet suuren ja kasvavan osuuden maailmankaupasta, joka on ilmeistä niiden kasvavista kauppataseista ja ulkomaisista valuuttavarannoista. Syntyneet suuret ylijäämät ovat herättäneet huolta taloudellisesta epätasapainosta, ja johtaneet vaatimukseen tasapainoisemmasta globaalista talouskasvusta ”rikkaiden miesten klubien” tilalle (Vickers 2012, 255-256). Poliittisesta perspektiivistä näiden toimijoiden siirtyminen maailmantalouden marginaalista sen keskiöön on aiheuttanut vaikutusvallan siirtymistä pois Uruguay kierroksella vahvoina esiintyneiltä ”vanhan(?) nelikon”- valtioilta (Euroopan unioni, Yhdysvallat, Kanada, Japani). Dohan kierroksella, neuvottelujen keskiössä olivat ”Uusi nelikko”, eli Euroopan unioni, Yhdysvallat, Brasilia, Intia ja Kiina. (Narlikar 2010b, 724-725.)

Voima- ja valtasapainon muutosten ohella neuvottelujen lukitukseen ovat voineet osaltaan vaikuttaa mukaan myös kulttuuriset erot. Narlikarin ja Van Houtenin (2010, 9) hypoteesi 3b ehdottaa, että mitä erilaisempia ”kulttuureja” ja intressejä voimatasapainon ylläpitäjät ja haastajat edustavat, sitä lukitusalttiimpia niiden väliset neuvottelut ovat. WTO:ssa tapahtuneen kehittyneiden ja kehittyvien valtioiden ”kulttuureihin” jakautumisen voidaan nähdä varallisuuden epätasaisen jakautumisen lisäksi kuvastavan myös ryhmittymien erilaisia

näkemyksiä maailmankaupan tulevaisuudesta ja talousjärjestelmän pelisäännöistä, joiden nykymuodon vastaista suuntaa kehittyvien valtioiden ja niiden tukijoiden blokki on edustanut sääntöneuvotteluissa.

BIC-maiden suurta potentiaalia käsittelevästä laajasta kirjallisuudesta huolimatta (esim. Armijo 2007; Mathews 2009; Kahler 2013) kehittyvien valtioiden viiteryhmä ei ole kokonaisuudessaan homogeeninen, vaan niiden keskinäistä kilpailua ja toisistaan poikkeavia intressejä on ilmennyt laajalti, ja niiden ennustettu yhteinen tulevaisuuden johtoasema on nähty joidenkin tutkijoiden mukaan mahdottomana ajatuksena (esim. Beausang 2012). Näiden toimijoiden saumaton yhteistoiminta esimerkiksi WTO:n neuvotteluissa on tästä huolimatta historian valossa selvää (Vickers 2012, 269-271).

Dohan neuvottelujen lukittuminen on merkittävä tapahtuma tämän tutkielman näkökulmasta, koska sen yhteydessä maailmankaupan nykymuotoisen sääntelyn haastajat ja niitä yhdistävät intressit ovat astuneet virallisesti esiin. Dohan kauppaneuvottelukierroksen lukittuminen merkitsee hegemonisen tasapainon teorian näkökulmasta erityisesti vallitsevan hegemonisen järjestyksen laajentumisen pysähtymistä, joka on omiaan ristiriitaisempien tendenssien ilmentymiseen, kun toimijat eivät kykene edistämään itselleen edullisia asioita yhteisen sääntelyn ja neuvottelun keinoin. Keohanen (1984) kuvaajalla (kts. s. 16) tämä merkitsee regiimateoreettisen logiikan liikettä kohti Ristiriita-saraketta. Maailmankaupan areenalla vallinneen, vahvasti länsimaiden ylläpitämän voima- ja valtasapainon uudet haastajat ovat saaneet tuulta purjeisiinsa esittämällä kritiikin lisäksi vaihtoehdon vallitsevalle hegemoniselle sääntelypohjalle aikana, jolloin sääntelyn ylläpitäjät ovat kohdanneet muitakin vaikeuksia. Vaihtoehdon epäedulliselle sääntelylle on tarjonnut nykyjärjestyksen kanssa pitkälti ristiriitaisen, interventionistisen ja valtionkapitalistisen talousjärjestelmän edistäminen, jonka uuden tuleminen merkkejä on nähty etenkin vuoden 2008 finanssikriisin jälkeisellä ajanjaksolla.

2.4. Myrsky työmaalla: Finanssikriisi 2008 ja valtionkapitalismin nousu

Maailmankaupan lisääntyvän ristiriitaisuuden taustatekijöiksi esiteltiin tutkielman aiemmissa osioissa mahdollisia selittäviä tekijöitä WTO:n sisäänrakennetuista historiallisista ongelmakohdista, sekä muuttuvan voimatasapainon suhteutumisesta vallalla olevaan sääntelyyn. Tässä luvussa käsitellään tarkemmin nykyjärjestystä haastavia toimijoita yhdistäviä tekijöitä, ja liitetään vastarinnan kärjistyminen ajalliseen kontekstiin vuoden 2008

finanssikriisin ympärille. Merkittävimpiä finanssikriisin mukanaan tuomista käännteistä on ollut valtiojohtoisen, talouspoliittisen intervention lisääntyminen niin kehittyneissä, kuin kehittyvissäkin maissa, ja tätä seurannut kasvava epäluuloisuus maailmantalouden nykyistä sääntelyä kohtaan. Tässä tutkielmassa oletetaan, että hegemonien käyttämät koventuneet talouspoliittiset keinot ovat reaktiona kohdentuneet erityisesti järjestyksen haastaneita taloudellisesti ei-vapaita haastajavaltioita kohtaan, kun niiden kynnys taloudelliseen interventioon on laskenut.

Joshua Kurlantzick (2016) arvioi teoksessaan *State Capitalism: How the Return of Statism is Transforming the World* nousevien, talousjärjestelmiltään valtiojohtoisten toimijoiden merkittävyyttä vallitsevassa järjestyksessä. Valtionkapitalismin mukainen toiminta on lisääntynyt ympäri kehittyvän maailman vapaan markkinatalouden sovellutusten kustannuksella (Kurlantzick 2016, 7). Valtionkapitalistiseksi on perinteisesti kutsuttu autoritaarisia valtioita, kuten Kiina ja Venäjä, mutta Kurlantzick (2016, 8) toteaa nykyisen valtiojohtoisen talouden spektrin käsittävän myös demokratioita kuten Brasilia ja Indonesia. Valtionkapitalistiseksi Kurlantzick (2016) lukee teoksessaan valtiot, joiden hallinto omistaa enemmän, kuin yhden kolmasosan 500 suurimmasta yrityksestä, jolloin hallinnolla on enemmän valtaa yrityssektoriin, kuin vapaammissa talousjärjestyksissä. Tämän kolmasosan ulkopuolella valtionkapitalististen valtioiden kansantalous toimii pääasiallisesti markkinaehtoisesti valtion suuresta roolista riippumatta. Tämä jaottelu on tarpeellinen, sillä sen avulla monet kehittyneet valtiot, kuten Japani ja Ranska, voidaan lukea sinänsä interventionistisiksi talouksiksi, jotka eivät pyri hallinnoimaan koko kansantalouttaan ja yrityssektoriaan pikkutarkasti, ja ovat näin ollen luettavissa vapaiksi markkinatalouksiksi (Kurlantzick 2016, 10). Kurlantzick (2016, 28) määrittää teoksessaan 22 valtionkapitalistista valtiota nojaten toimijoiden *Freedom House*, *Bertelsmann Foundation*, sekä *Economist Intelligence Unit* statistiikkaan ja analyysiin.

Uudenlaisesta valtionkapitalismista on Kurlantzickin (2016) mukaan kehittynyt sovellutuksineen kestävämpi, monimutkaisempi ja monipuolisempi haastaja kuin aiemmista vapaan markkinatalouden mallin kilpailijoista. Sen kyky yhdistää valtiojohtoinen taloudellinen suunnittelu markkinaehtoisen kilpailun elementteihin edustaa todellista haastetta vapaalle markkinatalousmallille. Valtionkapitalististen sovellutusten yleistymisen etenkin kehittyvässä maailmassa edustaa vaihtoehtoa vapaan markkinatalouden mallille, mutta omaa samalla myös vakavia uhkia poliittiselle ja taloudelliselle vakaudelle ympäri maailmaa (Kurlantzick 2016, 22). Valtionkapitalismi voi Kurlantzickin (2016, 22-23) mukaan toimia myös demokratian ja

vastuullisen hallinnon yhteydessä, mutta edistää yleensä toiminnallaan talousjärjestelmää, joka on nationalistisempi ja vaarallisempi globaalin turvallisuuden ja vaurauden kannalta, sekä uhkaavampi poliittiselle vapaudelle, kuin vapaan markkinatalouden malli.

Kansainvälisen politiikan tutkija Ian Bremmer (2010) kuvaa kansainvälisten taloudellisten instituutioiden muuttuvaa tilannetta kirjassaan *The End of the Free Market* lähtökohtaisesti vapaiden markkinatalouksien ja valtionkapitalististen valtioiden yhteenottona, joka seuraa aiemmin mainittujen aseman konkreettisesta ja ideologisesta heikentymisestä vuoden 2008 taluskriisin myötä. Vaikutusvaltaisimpien markkinatalouksien ja valtionkapitalistien kahnaus on Bremmerin (2010) mukaan käynnissä kaikissa monenvälisissä instituutioissa, ja G7:n teollisuusmaat eivät tämän mukaan enää heijasta maailman aitoa voimatasapainoa. Bremmerin (2010) mukaan vuoden 2008 taluskriisi teki selväksi, että mikään instituutio, joka jättää Kiinan, Intian ja nousevat taloudet ulos maailmantalouden suunnan määrittämisestä, ei voi puhua auktoriteetilla ratkaisusta globaaleihin ongelmiin. Bremmer on sittemmin lanseerannut käsitteen ”G Zero”-maailmasta, jossa maailmantalouden johtajuus on siirtynyt vauraimmista länsimaista tietynlaiseen johtajattomaan limboon ja välitilaan (Bremmer 2012).

Vuonna 2008 trendi kohti talouspolitiikan aiempaa suurempaa valtiojohtoisuutta saavutti Bremmerin (2010, 21) mukaan eräänlaisen taitepisteen, kun taluskriisi ja globaali lama toimivat uusliberaalin institutionalismin logiikalla järjestyneen talousjärjestelmän rasisitustestinä. Päätöksentekijät sekä kehittyneissä että kehittyvissä maissa ottivat tällöin vastuun päätöksistä, jotka aiemmin olivat kuuluneet markkinavoimille ennennäkemättömässä mittakaavassa (Bremmer 2010, 117). Hallinnot ympäri maailman vastasivat suurten finanssi-instituutioiden ja elinkeinoalojen romahdukseen suurella määrällä valtion rahaa aloittaakseen sakkaavan talouskasvun uudestaan ja pelastaakseen yrityksiä, jotka olivat liian suuria romahtaa vedoten pakkoon. Yhdysvallat rahoitti pankkejaan ja Euroopan unioni supisti kilpailuviranomaiset ja State Aid-toimintatavan sallien valtiontuet yrityksille niiden pelastamiseksi. Euroopan Komissio muutti poikkeusjärjestyksessä Euroopan unionin lainsäädäntöä, jotta toiminnan laillisuus voitiin taata. (Davies 2014, 144.)

Kun finanssipoliittinen elvytys päättyi vuoden 2010 jälkeen, talouden vakaus ja kasvun ylläpito annettiin keskuspankkien hoidettavaksi. Ekonomisti Jussi Ahokas (2019) kanavoi artikkelissaan *Kapitalismin muodot ja institutionaalinen muutos kohti keskuspankkikapitalismia* taloustieteilijä Hyman Minskyä ja totesi, että länsimaisessa finanssikapitalismissa oli tapahtunut siirtymä ”rahastonhoitajakapitalismista”

”keskuspankkikapitalismiin” valtiojohtoisten keskuspankkien vaikutusvallan noustua kehittyneissä maissa kriisin jälkeen. Suljetumman talousjärjestelmän toimijat, kuten Kiina, Intia, Brasilia ja Venäjä kestivät sulkeutuneisuutensa ansiosta vuoden 2008 talouskriisin vähemmän taloudellisin menetyksin, kuin vapaat markkinatalousvaltiot (esim. Narlikar 2010b, 718; Erixon & Razeen 2010, 16). Kyseiset valtiot ovat myös finanssikriisin jälkeen hidastaneet yksipuolista integraatiotaan ja markkinoidensa avaamista WTO:ssa (Erixon & Razeen 2010, 15-18). Vuosien 2008 ja 2009 aikana valtiojohtoinen taloudellinen interventio lisääntyi etenkin kehittyvissä ja keskitason kasvavissa talouksissa (Kurlantzick 2016, 11).

Kurlantzick (2016) tunnistaa merkittävän jakolinjan valtionkapitalististen ja vapaiden markkinatalousvaltioiden välillä valtiojohtoisessa rahankäytössä talouskriisitilanteissa, joiden yhteydessä vapaat markkinataloudet ovat käyttäneet markkinoiden vastaisia apupaketteja ja kansainvälistäneet yrityksiään. Vapaille markkinatalouksille nämä ovat olleet kriisitilanteissa sallittavia keinoja, kun taas valtionkapitalistisesta näkökulmasta taloudelliset interventiot edustavat pitkän tähtäimen hallintoa ja taloudellista menestystä (Kurlantzick 2016, 11). Suljetumman talousjärjestelmän toimijoille kansallistamisen ja tukipakettien kaltaiset toiminnot ovat arkipäivää siinä, missä liberaaleille markkinatalouksille ne ovat kriisiajan oljenkorsia (Kurlantzick 2016, 10). Finanssikriisi 2008 puski Yhdysvaltojen, Ison-Britannian ja Japanin talouspolitiikkaa samaan suuntaan Kiinan, Venäjän, Intian ja Brasilian kaltaisten toimijoiden kanssa, ja kehitystä seuraava, vapaan markkinatalouden kyvykkyyksistä lisääntyvästi epäluuloinen yleisö tulee Bremmerin (2010, 38) mukaan vaatimaan paljon vakuutuksia näiden toimijoiden tulevaisuuden omistautumisesta vapaan markkinatalouden mallille.

On syytä nostaa esiin tässä vaiheessa tutkielmaa, että valtionkapitalismin kaltainen käsite on ennen kaikkea monipuolinen. On helpompaa määritellä, mikä toimija ei ole valtionkapitalistinen, kuin mikä toimija sitä on. Valtionkapitalismista löytyy maailman valtioista Kurlantzickin (2016, 19) analyysissä niin demokraattisia kuin autoritaarisia, ja tehokkaita ja tehottomia sovellutuksia. Kurlantzickin (2016, 15) mukaan olennaista on, että valtioiden, joissa hallinto kontrolloi vähintään kolmasosaa kotimaan yrityksistä, osuus on kasvanut myöhäisestä 1990-luvusta lähtien, ja valtioiden talousinterventio on lisääntynyt erityisesti niissäkin maissa, jossa tämä omistusrakenne ei toteudu. Tämän tutkielman kannalta merkittävintä on valtiojohtoisemman taloudellisen ulkopolitiikan yleistymisen verrattuna aiempaan, yritysten välistä vapaakauppaa fasilitoineeseen malliin, ja suurimpien valtionkapitalististen toimijoiden asema sen keihäänkärkenä, jonka taakse taloudellisesti ei-

vapaat kehittyvät valtiot ovat ryhmittyneet kansainvälisillä areenoilla. Valtionkapitalistiset toimijat nostetaan tässä tutkielmassa esiin vallitsevan järjestyksen haastajina erityisesti niiden suurten voimavarojen ja potentiaalin johdosta, mutta niiden oletetaan edustavan tutkielman historiallisessa jatkumossa toiminnaltaan ja tavoitteiltaan maailmantalouden uusliberaalia, yritystenvälisen vapaakaupan mallia edistävää strukturointia vastustavaa siipeä.

Ryhmittämällä valtionkapitalistiset ja muuten taloudellisesti vähemmän vapaat ja ei-vapaat toimijat intresseiltään jokseenkin yhteneviksi haastajiksi vapaiden markkinatalousvaltioiden edustamien järjestyksen säilyttäjiä vastapelaajina voidaan yksinkertaistaa tutkielman kysymyksenasetteluja. Kiinan, Intian, Brasilian ja muiden nopeasti kehittyvien talouksien kasvu verrattuna finanssikriisin enemmän runtelemiin vapaan markkinatalouden toimijoihin on nostanut valtiojohtoisen intervention ja elinkeinopolitiikan uuteen valokeilaan. Marxilainen politiikan teoreetikko William Davies (2014, 129) on kutsunut talouskriisin 2008 jälkeistä, valtiojohtoista käännettä ennen kaikkea ”jätkiliberaalin uusliberalismin” ilmentymäksi. Kansainvälistä kauppaa tutkineet Aggarwal ja Evenett (2013, 555-556) ovat yhdistäneet vapaiden markkinatalouksien finanssikriisin 2008 aikaisen kiireen jakaa tukipaketteja yrityksilleen markkinaehtoisten ratkaisujen noudattamisen sijaan, sekä samanaikaisen WTO:n kyvyttömyyden puuttua kyseenalaisten protektionististen keinojen ja valtiontukien väitettyyn väärinkäyttöön yhtenäiseen jatkumoon, jonka myötä maailmantalouden instituutioiden voimassa olevan sääntelyn puolestapuhujat ovat kautta linjan joutuneet puolustuskannalle. Instituutioiden rajoja on testattu ja niistä on löytynyt puutteita, eikä finanssikriisin oppitunti ole näiden mukaan mennyt ohi muutosta järjestelmään haluavilta poliitikantekijöiltä, yritysjohtajilta tai lobbareilta.

Enimmäkseen kehittyviä valtioita ja niiden yhteistyökumppaneita edustavien, valtionomisteisten yritysten vahvan poliittisen vaikutusvallan ja valtiontukien puolestapuhujat olisivat näin mahdollisesti saaneet asialleen lisää pontta, kun poliittisen sääntelyn purkamisesta aiheutuneen talouskriisin seurauksena kärsivät eniten talousjärjestelmistä avoimimmat, ja kriisin yhteydessä markkinaehtoiset ratkaisut kriisiin unohdettiin kehittyneiden maiden toimesta ensimmäisenä. Järjestystä koskevan skeptisyyden ja haastamisen lisääntymisen lisäksi kehityskuluilla on ollut vaikutusta myös itse järjestyksen ylläpitäjiin. Keohane (1984) lainaa teoksessaan *After Hegemony* David Cameronin tutkimustulosta, jonka mukaan valtioiden välillä vallitseva kompleksinen keskinäisriippuvuus johtaa demokraattisissa valtioissa hallintojen toteuttamaan talouspoliittisen ohjauksen laajentamiseen, tilanteissa, joissa niille nousee tarve suojella kansalaisiaan maailmantalouden heilahteluilta (ks. Cameron

1978, 1259-1260). Keohanen (1984) mukaan valtion poliittisen ohjauksen laajentamisesta seuraa, että kun heilahteluihin mukautumisen kustannukset suunnataan muiden valtioiden maksettavaksi, kuten esimerkiksi Aggarwal ja Evenett (2013, 550) ovat todenneet vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen tapahtuneen, on seurauksena toimijoiden välisten ristiriitojen lisääntymistä. (Keohane 1984, 5-6.)

Kuten tutkielman johdannossa todettiin, kehittyneiden maiden valtiojohtoisen talouspolitiikan käänne taluskriisin välittömissä jälkimainingeissa ei johtanut suoraan merkittävään ja eskaloituvaan kauppapoliittiseen konfliktiin tai kauppasotiin valtioiden välillä (esim. Erixon 2009, Viju & Kerr 2012; Kee, Neagu & Nicita 2014). Tämän sijaan kriisi vaikutti kehittyneiden maiden kansalaisten ostovoimiin ja talousoptimismiin negatiivisesti, ja sai nämä hiljalleen äänestämään kehittyneissäkin maissa valtaan toimijoita, jotka lupasivat asettaa oman valtion edun yhteisten sääntöjen edistämisen edelle (esim. De Wilde, Junk & Palmtag 2016) tilanteessa, jossa hegemonien edistämä, yhteisiin sääntöihin perustuva maailmantalouden institutionaalinen sääntely on muutenkin osoittautunut sen haastajien silmissä kestäättömäksi. Näin maailmankaupan sääntöregiimin tulevaisuus on ottanut tältäkin osin suunnan kohti Keohanen (1984) kuvaajan toimijoiden välisiin ristiriitoihin johtavaa polkua (kts. kuvio 1, s.16).

Tutkielman hypoteesien kannalta voidaan vuoden 2008 finanssikriisin osalta nostaa merkittäväksi seuraukseksi maailmantalouden nykymuotoisten instituutioiden hegemonien ja legitimitietin kyseenalaistuminen, joka on esimerkiksi WTO:n tapauksessa ilmennyt sääntöneuvottelujen romahtamisen lisäksi valtionkapitalististen toimijoiden, kuten Kiina, Intia, Brasilia ja Venäjä taloudellista vapautumista edistävän regiimi -integraation tosiasiallisena hidastumisena (Erixon & Razeen 2010, 17). Kasvava vallitsevan regiimin legitimitietin vaje voi johtaa revisionismiin järjestystä ja sen ylläpitäviä toimijoita, eli tämän tutkielman oletusten valossa hegemoneja, kohtaan (Keohane & Nye 1997, 198-201; Hasenclever, Mayer & Rittberger 1997, 35-37). Törmäyskurssi hegemonista sääntelyä edustavien instituutioiden ja järjestyksen haastajien kanssa on ollut World Trade Organizationinkin areenalla odotettavissa, etenkin kun useat tahot kyseenalaistavat mahdollisesti vuoden 2008 taluskriisin jälkeen muiden maailmantalouden instituutioiden joukossa nykyistä vapaakaupan sääntelyä, ehkäpä vielä kriittisemmin, kuin Uruguayn ja Dohan neuvottelukierroksilla, ja vallitseva hegemonia ei ole kyennyt uusintamaan tätä sääntelyä. Seuraavassa luvussa palataan hegemonin jäljelle jääviin vaihtoehtoihin ja strategioihin tilanteessa, jossa vanhan järjestyksen laajentaminen ei ole enää mahdollista.

2.5. Yhteenveto: Maailmankaupan työmaalla seisoo vinoon rakennettu talo, työvoima kapinoi ja sataakin vielä

Luvuissa 2.2-2.4. kuvatut tapahtumat kertovat tutkielman teoreettisella viitekehyksellä maailmankaupan regiimin luisumisesta Keohanen (Keohane 1984) kuvaajalla harmonian ja yhteistyön poluilta ristiriidan polulle (kts. s. 16) seurauksena regiimiä ylläpitävästä hegemonian heikentymisestä. Tämän lisäksi luvuissa esiteltiin heikentyneen hegemonian tasapainon palauttamisen ainoan potentiaalisia konflikteja ehkäisevän strategian, eli järjestyksen laajentamisen, epäonnistumiseen mahdollisesti johtaneet syyt, ja esiteltiin hegemonien aseman merkittävimmät haastajat, joita kohtaan edellä mainittujen kehityskulkujen seurauksena lisääntynyt konfliktipotentiaali mahdollisesti kohdistuu.

Palataksemme Gilpinin (1983, 34) teoriaan, hegemonia muodostuu hegemonin aseman hyväksymisestä järjestyksen vähemmän vaikutusvaltaisten toimijoiden osalta ja niiden halusta muodostaa liittolaisuussuhteita suurvaltojen kanssa, sekä hegemonin tarjoamien julkisten hyvien, kuten tämän tutkielman tapauksessa vapaakaupan instituutioiden, arvostuksesta. Taantuva hegemoni joutuu Gilpinin (1983, 189) mukaan viheliäiseen sykliin, jossa sen yhteistyökyky laskee, se kiinnittää enemmän huomiota oikeuksiinsa, kuin velvollisuuksiinsa, ja sen tuottavuus laskee. Niin Gilpin (1983, 34), kuin Keohane ja Nye (1997, 44), ovat yhtä mieltä siitä, että hegemonia voi vallita ainoastaan, mikäli sen ylläpitäjät ovat tarpeeksi vaikutusvaltaisia pitääkseen yllä yhteisiä sääntöjä, jota kaikki ovat valmiit noudattamaan tai halukkaita edistämään niitä kompromissihakuisesti. WTO instituutiona on rakennettu sulautetun liberalismiin, sittemmin uusliberaalin markkinalähtöisyyden pohjalle, eivätkä sen ylläpitäjät ole vaihtelevasti kyenneet tai halunneet ottaa huomioon vähemmän progressiivisten ja liberaalien toimijoiden etuja tai preferenssejä integroidessaan näitä vallitsevaan järjestykseen. Kun hegemonin kyky ylläpitää asemaansa laskee, sen haastajien havaitsemat kustannukset kansainvälisen järjestyksen muuttamiseksi omien intressiensä mukaiseksi jäävät niiden silmissä muutoksesta saavutettuja etuja pienemmiksi, joka ajaa niitä muuttamaan vallitsevaa järjestelmää omien intressiensä mukaiseksi.

Tämän tutkielman oletusten mukaan maailmankaupan regiimissä vallitsevat toimijoiden väliset epäsuhdet ja ristiriidat ovat lisääntyneet erityisesti, kun hegemonit ovat menettäneet ensin kyvyn ylläpitää järjestystään, ja sitten kyvyn tasapainottaa tilannetta järjestystä laajentamalla seurauksena sitä kohtaavasta lisääntyvästä haastamisesta. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen osaltaan vahvasti muovaama institutionaalinen sääntely ei ole reagoinut luvuissa 2.2-2.4.

kuvattuun muuttuvaan maailmanpoliittiseen tilanteeseen ja voimatasapainossa nousevien toimijoiden intresseihin maailmankaupan kysymyksissä. Instituutiota ylläpitävä hegemonia on kokenut erilaisia kolauksia arvovallalleen, ja sen haastajat, eli kehittyvät maat ja niiden tukijat, ovat paikoitellen liittyneet yhteen, eli muodostaneet *voittajan vankkurit* (Hurrell 2006a, 5) haastamaan sitä ja vaatimaan järjestykselle vaihtoehtoa, kuten esimerkiksi Dohan neuvotteluissa kävi. Järjestyksen potentiaalisten haastajien voimavarojen noustua lähemmäs pariteettia ylläpitäjien kanssa regiimin tulevaisuutta koskevat neuvottelut ovat jumittuneet.

Hegemonien ja niiden viiteryhmän taloudellinen ja poliittinen liikkumatila on vähentynyt suhteessa haastajiin maailmantalouden instituutioissa, eikä järjestystä ja hegemoniaa uusintavien yhteisten sääntöjen rakentamiseen WTO:n taholla ole enää omattu resursseja, tai sitä ei ole nähty tavoiteltavana. Taloudellisesti ei-vapaat toimijat ovat oman suhteellisen kilpailukykyensä kohennuttua haastaneet järjestelmää jo ennen finanssikriisiä pyrkien edistämään itselleen suotuisampaa sääntelyä. Kompromisseihin ei ole kuitenkaan hegemonien osalta myönnytty, vaan osapuolet ovat pysyneet kannoissaan, ja neuvottelut maailmankaupan tulevaisuudesta ovat lukittuneet Dohan kauppaneuvottelukierroksella. Kun tarkastellaan Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen mahdollisia strategioita hegemonin asemansa säilyttämiseen tähtäävistä strategioista (s.17), *järjestyksen laajentamisen* voidaan katsoa karsiutuvan kohdalla pois mahdollisten strategioiden kirjosta. WTO:ssa vallitseva epävarmuus tulevasta ja neuvottelujen etenemisen vaatimasta johtajuudesta johtaa normatiivisiin ja toimintatapoihin liittyviin kysymyksiin siitä, voisivatko kehittyvät valtiot BIC-maiden johdolla tuoda lukituksen ylittävää johtajuutta maailmankaupan aiemmin kehittyneiden maiden dominoimalle areenalle (Vickers 2012, 269). Tutkielman kysymyksenasettelun kannalta mielenkiintoista on, miten tämä johtajuus ilmenee, ja millaista vastarintaa se mahdollisesti kohtaa järjestystä säilyttämään pyrkivien hegemonien taholta, kun ne eivät ole valmiita taipumaan nykymuotoiseen maailmankaupan sääntelyyn.

Gilpinin (1983) teorian mukaiset jäljelle jäävät hegemoniset strategiat (s.17) selittävät maailmankaupan nykytilaa Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen osalta tyydyttävästi, kun tarkastellaan tutkielman luvuissa 2.2-2.4. kuvattuja tapahtumia. Hegemonista sotaa/konfliktia ja hegemonin ulkopoliittisista sitoumuksista luopumista ennakoivia merkkejä on jo ilmaantunut. Hegemonista konfliktia edeltää Gilpinin (1983) mukaan järjestelmän toimijoiden yleinen ”kääpertyminen” sisäänpäin, jolloin yhteisten sääntöjen ensisijaisuuden sijaan kansainvälisistä suhteista järjestelmässä tulee etupäässä toimijoiden omaa, suhteellista etua ajavia. Tämän lisäksi Gilpinin (1983, 199) mukaan tyypillistä on myös kaikkien järjestelmän

toimijoiden ryhmittäminen erillisiin leireihin, eli järjestelmän haastajiin ja säilyttäjiin. Maailmankaupan toimijat on jo ryhmitelty kielenkäytössä ja tutkimuksessa kehittyneisiin taloudellisesti vapaisiin valtioihin, ja kehittyviin, valtionkapitalististen valtioiden tukemiin toimijoihin. Yhdysvaltojen virallisessa retoriikassa on korostunut jaottelu protektionistien ja reilun maailmankaupan edistäjien välillä. (USTR 2018). Globaalin kaupan väärinkäytökset ovat yleisesti lisääntyneet, ja ainakin Yhdysvallat on osoittanut lisääntyntä välinpitämättömyyttä kansainvälisiä instituutioita kohtaan.

Jäsenvaltioiden finanssikriisin jälkeen koventuneelta taloudelliselta ulkopoliitikalta, lisääntyneiltä uusilta kaupan esteiltä sekä kilpailua vääristäviltä valtiontuilta (esim. WTO 2018a) ei ole voitu viedä ”terää” yhteisten sääntöjen edistämällä ja maailmankaupan konfliktialttius on lisääntynyt vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen. Maailma on muuttunut kompleksiseksi, ja kehittyneissä maissa lisääntynyt populismi ja nationalismi ovat olleet reaktioita kasvavaan äänestäjän voimattomuuden tunteeseen, joka on johtunut monimutkaisista ja valtiollista päätöksentekoa suuremmista ilmiöistä, kuten globaaleista suhdanteista. (Tapio 2018, 68.) Yleistynyt ”Take back control”-retoriikka ja omien kansainvälisten sitoumusten vähentäminen kansallisen edun kustannuksella kriisitilanteessa, mistä esimerkiksi Keohane teorisoi vuonna 1984 (Keohane 1984, 5), edustaa kehittyneidenkin maiden osalta vastakkaista kehityskulkua muiden toimijoiden agendan asettamiseen pehmeämpiin keinoihin perustuneen uusliberaalin institutionalisaation kanssa.

Tässä tutkielmassa oletetaan, että järjestystä ylläpitävien hegemonien itsesäilytykseen haastajiaan vastaan tähtäävät strategiat ovat omalta osaltaan johtaneet maailmankaupan nykyisiin ristiriitoihin. Hegemonisen sodan strategiassa hegemoni pyrkii heikentämään kilpakumppaneitaan assertiivisilla toimilla säilyttääkseen etulyöntiasemansa. Gilpin (1983) mainitsi yhdeksi konfliktia ennakoivista kehityskuluista toimijoiden käpertymisen sisäänpäin, joka ilmenee toimijoiden omaa, suhteellista etua yhteisten sääntöjen sijaan painottavana käänteenä (Gilpin 1983, 199). Tuomas Tapio (2018, 60) on kuvannut nykyistä toimijoiden poliittisen ja taloudellisen liikkumatilan vähenemisestä seuraavaa ilmiötä niin ikään käpertymiseksi sisäänpäin. Tämän tutkielman näkökulmasta hegemonien ja niiden viiteryhmää edustavien kehittyneiden maiden poliittisen ja taloudellisen liikkumatilan vähentymiseen on niiden taholta reagoitu ironisesti kääntymällä pois päin tätä liikkumatilaa aiemmin edistäneestä yhteisten sääntöjen ja instituutioiden rakentamisesta. Tapion mukaan tämä on ilmentynyt muita toimijoita kohtaan lisääntyvänä, vapaakaupan näkökulmasta vahingollisena *taloudellisena nationalismina*. (Tapio 2018, 60.) Niin ikään Gilpinin (1983) hegemonisen konfliktin teorian

mukaan kehityskulku voisi tässä yhteydessä johtaa hegemonin osalta erilaisten assertiivisten keinojen käyttöönottoon omien sitoumuksien lisäämisen sijasta.

Tutkielman oletukset maailmankaupan lisääntyneen kärjistymisen taustalla muodostuvat taustakirjallisuuden valossa ehdottamaan, että Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen hegemonisen tasapainon säilyttämiseen tähtäävät taloudellisen nationalismin keinot ovat yleistyneet aikavälillä 1995-2018. Taustakirjallisuuden mukaan on myös mielekästä olettaa, että ne ovat kohdistuneet tällä aikavälillä lisääntyvästi erityisesti hegemonian merkittävimpiä haastajia, eli tutkielman taustakirjallisuuden mukaan taloudellisesti ei-vapaita toimijoita kohtaan. Näiden oletusten toteutumisen selvittämiseksi on mielekästä tarkkailla Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämiä taloudellisen nationalismin keinojen määriä, ja niiden kohdistumista kohdevaltion taloudellisen vapauden mukaan. Analysoitavat taloudellisen nationalismin keinot ja kohdevaltion taloudellisen vapauden määrittämisen operationalisointi esitellään seuraavassa luvussa.

3. Aineiston valinta ja operationalisointi

Tässä luvussa esitellään tutkielman analyyseissa käytettävät aineistot ja operationalisoidaan tutkielman tutkimuskysymykset.

3.1. Kovat keinot käyttöön – Maailmankaupan epäsovinnaisten työkalupakki

Edellisessä luvussa kuvattuja ristiriitaisuuuksia vapaiden markkinatalouksien ja ei-vapaiden valtiojohtoisempien talouksien välillä pyritään analysoimaan tässä tutkielmassa tilastojen ja kuvaajien avulla. Tutkielman pääasialliseksi tavoitteeksi muodostuu ristiriitaisuuuksien ilmaiseminen Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen osalta mittaamalla niiden käytännössä toteutunutta taloudellisen nationalismin työkalujen hyödyntämistä oletettujen hegemonisen järjestyksen haastajien suuntaan määrätyllä aikavälillä 1995-2018.

Tässä tutkielmassa valtionkapitalististen ja ei-vapaiden toimijoiden oletetaan olevan lähtökohtaisesti suopeampia taloudellisen nationalismin työkalujen ja interventioiden käyttämiselle. Vapaiden markkinatalouksien oletetaan yleisesti näkevän etunsa toteutuvan parhaiten mahdollisimman vähäisen, tai niiden kannalta hyväksyttävän poliittisen ohjauksen tason sallivalla, yritysjohtoisuutta valtiojohtoisuuden sijaan suosivalla maailmankaupan

sääntelyllä, joka on tutkimuskirjallisuuden mukaan suunta, mihin WTO:n sääntely on tähänastisilla neuvottelukierroksillaan edennyt.

Toimijoiden integroituminen WTO:n sääntöverkkoon, joka yleisesti ottaen on pyrkinyt taloudellisen nationalismin työkalujen rajoittamiseen ja monenkeskistä kauppaa edistävien, yhteisten sääntöjen hyväksymiseen, on kokenut takaiskuja. WTO:n virallinen kauppakiistoja ratkaiseva elin on lamaantunut, ja ratkaisuja toimijoiden välisiin riitoihin on ollut vaikeampaa hakea virallisten väylien kautta. Seurauksena voidaan olettaa linjan olevan taloudellisen nationalismin työkalujen käytön lisääntymistä niin vapailta, kuin ei-vapailtakin talouksilla. Valtionkapitalististen ja ei-vapaiden toimijoiden kauppapoliittisen käyttäytymisen sijaan tutkielmassa ollaan kiinnostuneita vapaakaupparegiimin nykymuotoista sääntelyä eniten edistäneiden, liberaalia markkinataloutta edustavien toimijoiden potentiaalisesta luisumisesta taloudelliseen nationalismiin niiden aseman haastavia toimijoita vastaan. Kun yhteistä sääntelyä ei ole kyetty edistämään, kilpailun keinot ovat mahdollisesti koventuneet, ja sääntöpohjaista järjestystä eniten ylläpitäneet hegemoniset tahot Euroopan unioni ja Yhdysvallat ovat oletettavasti joutuneet puolustautuakseen ja pitääkseen asemansa ennallaan kääntymään niin ikään assertiivisten keinojen käyttöön järjestyksen laajentamisen epäonnistuttua.

Tällaisessa tilanteessa hegemonit olisivat siis mahdollisesti luopuneet ensisijaisista eduistaan, jotka olisi voitu saavuttaa WTO:n nykymuotoisen sääntelyn edistämällä ja laajentamisella yritystenvälistä vapaakauppaa fasilitoivaan suuntaan. Muutos käyttäytymisessä on merkittävä erityisesti vallitsevan sääntelyn hegemonien havaitun luotettavuuden ja järjestyksen legitimitetin kannalta. Hegemonisessa sodassa ideologiset panokset ovat regiimiteoreettiselta kannalta kovat. Sääntöjen rikkominen ja oman edun harjoittaminen sitoumusten lisäämisen sijasta saattaa heikentää muiden toimijoiden luottamusta sitä kohtaan (Hasenclever, Mayer & Rittberger 1997, 35-37; Keohane & Nye 1997, 198-201). Palauttaakseen asemansa järjestyksessä voimakkein, eli taloudellisen nationalismin keinoja hyödyntämällä, hegemoni asettaa muiden toimijoiden sitä kohtaan kokeman luottamuksen, eli yhden tärkeimmistä yhteisen järjestyksen edistämisen mahdollistavista raaka-aineista, vaakalaudalle. Mikäli kyseessä on sääntöihin perustuvaa järjestystä ylläpitävä hegemoni, tämän väärinkäytöksistä voi seurata toimijoiden suoranaista revisionismia olemassa olevaa järjestystä kohtaan (Gilpin 1981, 50; Narlikar 2010b, 719). Kuten luvussa 2.4. esitettiin (kts. s.35), tällainen sääntelyn hylkääminen hegemonin taholta taloudellisen nationalismin keinoja hyödyntämällä voisi nakertaa sen legitimitettiin entisestään, ja johtavien järjestyksen ylläpitäjien tapauksessa tämä

voisi tutkielman kontekstissa omata kauaskantoisia seurauksia koko taloudellisen globalisaation kehityksen kannalta.

Mielekkäinä analyysin kohteina taloudellisen nationalismin työkalupakissa katsotaan kuuluvan erityisesti kaksi erilaista juonetta valtioiden käyttämiä toimia, jotka Tapio (2018) nimeää teoksessaan *Geotalouden Paluu* näppärästi *protektionismiksi*, eli kaupan esteiksi, ja *promootioksi*, eli kilpailua vääristäviksi valtioneuoksi. Tutkimalla protektionismin ja promootion ilmentymiä Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen toiminnassa viime vuosikymmeninä voidaan havainnoida taloudellisen vapauden ulottuvuudessa ilmenevää vastakkainasettelua, ja kansainvälisen kaupan nykytilanteen kehitystä sen seurauksena. Protektionismin ja promootion mahdollisten maailmantaloutta koskevien vaikutusten sijaan tässä tutkielmassa arvioidaan taloudellisen nationalismin työkalujen käytön kohdentumista, ja pyritään selvittämään, kuvastaako Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämien kaupan esteiden ja valtioneuokien kohdentuminen 1995-2018 aiemmissa luvuissa kuvattua ristiriitaulottuvuutta vapaiden ja ei-vapaiden talouksien välillä.

3.1.1. Protektionismi

Protektionismin, eli kotimaisten markkinoiden suojelun erilaisilla kaupan esteillä merkitys terminä on muuttunut GATT/WTO:n historian aikana, sillä varsinaiset tullit on kierrosten edetessä onnistuttu sitomaan minimiin, mutta tästä huolimatta nykyisetkin raportit varoittavat *protektionististen keinojen* käytön lisääntymisestä, yleensä puhuttaessa polkumyynnin vastatoimista (Anti-Dumping Measures, AD) ja havaittujen valtioneuokien tasoitustulleista (Countervailing Duties, CVD) (esim. WTO 2018a). Keinot luetaan *Non Tariff Barriers* (NTB) – luokkaan, eli muihin kuin tulleista johtuviin kaupan esteisiin, siis sopimukseen sisällytettyihin suojelukeinoihin. Ne ovat sisällytettyjä WTO-sopimukseen edistämään kauppaneuvottelukierroksia mahdollistaen valtioille lyhyen tähtäimen suojautumiskeinoja reaktioina suuriin sopimusmuutoksiin eli ”varaventtiileinä” (Hoeckman & Kostecki 2009, 413). Näitä toimia on mielekästä tarkkailla tutkielman analyysiosiossa erityisesti johtuen niiden kansainvälistä sääntöjä kiistanalaisesta asemasta ja seurauksena jäsenvaltioiden väliin syntyneiden jakolinjojen johdosta.

Terminologian ja toiminta-alueen muutokseen on löydetty selittäviä tekijöitä WTO:n muuttuneesta mandaatista suhteessa GATT:iin. GATT:n kauppaneuvottelukierrokset olivat onnistuneita tullien poistamisessa kerta toisensa jälkeen, mutta useat tutkijat ovat havainneet

ei-tullien muotoisten kaupan esteiden (*Non-Tariff Barriers*) ilmaantumisesta varsinaisten tullien tilalle valtioiden harjoittaman protektionismin työkalupakkiin (esim. Ray 1987, 302-309; Tharakan 1995, 1558-1561; Corr 1997, 53-70; Wruuck 2013, 1-9). Tätä ”Uuden Protektionismin” ilmiötä voidaan havainnollistaa Professori Robert Baldwinin (1970) sanoin:

“As successful pumping efforts leads to a fall in the water level (tariffs), they also reveal rocks, stumps and other obstacles (non-tariff barriers) that lie below the surface.”

Ekonomisti Patricia Wruuckin (2013, 2) mukaan erityisesti Non Tariff Barriers -keinojen käytön analyysi on mielekästä siksi, että se on empiirisesti relevanttia ja mahdollistaa keskeisten teoreettisten teemojen analyysin kauppapoliittisessa tutkimuksessa. AD & CVD-esteiden suosion kasvu voi johtua niiden kansainvälisoikeudellisesta epämääräisyydestä ja tulkinnanvaraisuudesta, joka tekee niistä vaihkeaisia vaikuttamiskeinoja (Zanardi 2004, 404; Wruuck 2013, 3) Erityisesti tällaisten vaihkeaisempien vaikuttamiskeinojen tarkkailulla voidaan saada toimijoiden välisiin suhteisiin näkemyksiä, jotka muuten jäisivät havaitsematta.

Varsinaisten toimijan suhteellista etua muiden kustannuksella ajavien käyttäytymissignaalien identifiointi on WTO:n tapauksessa vaikeaa. Useat tutkijat nimeävät AD & CVD-keinot pahimmillaan suorastaan puhtaaksi strategiseksi protektionismiksi (esim. Finger & Nogues 1987; Messerlin 1987; Hindley 1988), mutta keinot ovat silti sisällytettyjä WTO:n säädäntöön laillisina toimina, joiden väärinkäytöstä seuraavista kanteista jäsenet ovat itse vastuussa (Hoekman & Kostecki 2009, 435). Keinojen väärinkäytöistä ehkä kuvaavin indikaattori on se, että esimerkiksi ekonomistien tutkimusten mukaan vuoteen 2009 mennessä kaikista OECD-maiden polkumyynnin vastatoimien (AD) käyttötapauksista ainoastaan 10 prosenttia oli lopulta perustunut legitiimiin ja sallittavaan kilpailuaseman turvaamiseen uhkaavaa polkumyyntiä vastaan. Kehittyvien maiden kohdalla vastaava lukema oli alle yhden prosentin (Hoekman & Kostecki 2009, 438).

Professori Jagdish Bhagwatin (1988, 48) mukaan ”Uutta Protektionismia” AD & CVD-keinojen käytön merkittävä lisääntyminen 1970-luvun lopulta eteenpäin toteutui etenkin Euroopan Hiili- ja Teräsyhteisön, sekä Yhdysvaltojen toimesta, ja on tämän mukaan indikaattori keinojen laskelmoidusta strategisesta käytöstä menestyviä, enimmäkseen kehittyviä maita edustavia, vientivaltioita vastaan. Teoria AD & CVD-toimista varaventiilinä on kyseenalaistettu kertomuksellisenä, ja AD & CVD-toimien käytön on sanottu olevan vapaakaupan etenemisen este etenkin kehittyville maille. AD & CVD-toimien käyttäminen voi johtaa vastatoimiin ja eskaloituviiin, kostotoimimaisiin vastauksiin toimien kohdemailta siinä,

missä varsinaiset nostetut tullitkin (Niels & Kate 2006, 618-638). Tämä kehityskulku voidaan osoittaa esimerkiksi sillä, että kehittyneiden maiden kansainväliskaupallisen toiminnan emulointi kehittyvien maiden toimesta on myös johtanut keinojen käytön leviämiseen ja yleistymiseen (Hoekman & Kostecki 2009, 418).

Käsitykset AD & CVD-toimien tarpeellisuudesta WTO:n sopimuksissa vaihtelevat. AD-keinoja on kutsuttu protektionistien ”suosikkiaseeksi” (Corr 1997, 53). Tapio (2006, 564-566) kirjoittaa, että on paikoin hyvin vaikeaa pitävästi osoittaa, missä raja tietoisien, taloudellisia intressejä suojelevan protektionismin, ja legitiimien kansallisten valintojen välillä sijaitsee. Polkumyynnin vastatoimet on laajalti väärinkäytetty keino, ja tasoitustullien tarvetta ja legitimeettiä on hyvin vaikeaa todistaa (Hoekman & Kostecki 2009, 439-457). Uuden protektionismin keinot voidaan nähdä näkökulman mukaan joko taloudellista vapautumista fasilitoivina sopimusneuvottelujen etenemisen mahdollistajina, tai WTO:n lainsäädäntöön kirjattuina suoranaisina kehittyneitä tuontivaltioita kehittyvien vientivaltioiden kustannuksella suosivina porsaanreikinä, jotka mahdollistavat protektionististen toimijoiden tuontikiilpailun vähentämistä.

Tutkielman taustakirjallisuuden perusteella voidaan olettaa, että kaikki WTO:n jäsenvaltiot eivät ole sellaisenaan tyytyväisiä WTO:n nykyisiin protektionismia ohjaaviin sääntöihin, ja sääntöihin onkin puututtu kehittyvien valtioiden toimesta sekä Uruguayn, että Dohan neuvottelukierroksella. Jumiutuneella Dohan kierroksella tärkeinä kysymyksinä käsiteltiin AD & CVD -keinojen ongelmakohtia ja niitä kutsuttiin kehittyneitä maita hyödyntäneiksi instrumenteiksi (Zanardi 2004, 430-431; V. Jones 2005, 8-12; Hoekman & Kostecki 2009, 451). Dohan neuvottelujen keskeytyminen ja kehittyneiden ja kehittyvien maiden väliset välirikot (esim. Narlikar 2005, 120; K. Jones 2015, 5-7) indikoivat WTO:n sisäistä vastakkainasettelua koskien Dohan sopimuksen sisältöä, ja osa tästä kiistasta liittyy erityisesti AD & CVD -keinoihin ja niiden väitettyyn systemaattiseen hyödyntämiseen kehittyneiden maiden toimesta kehittyviä maita vastaan (Zanardi 2004, 431).

Tutkielman tarkkailuvälillä on mielekästä tarkastella protektionismia erityisesti AD & CVD-keinojen toteutumisenä. Protektionismi on haastava termi, sillä se on neutraali, lakitekstissä esiintyvä ilmaisu, mutta samalla näkökulman mukaan arvolatautunut ja negatiivinen vapaakaupan ideaalitalanteen verrokki (*Protectionists vs. Free Traders*). Protektionistisen toiminnan määrittävä WTO-lainsäädäntö on prosessiluontoista, ja protektionismi terminä heijastaa itsessään tietynlaisia valtasuhteita, kun sitä peilaa sulautetun liberalismien arvojen

mukaiseen vapaakaupan ideaalimalliin, jonka vastakohtana se toimii. Tässä valossa protektionistista toimintaa näyttäisi Anti-Dumping Measures ja Countervailing Measures -toimien kohdalla edustaa laillisesti toiminta, joka todetaan sellaiseksi WTO:n tuomioistuimessa. Tästä huolimatta esimerkiksi WTO ja Maailmanpankki käyttävät raporteissaan ”protektionismi” -termiä kaikista kaupan esteistä niiden todetusta laillisuudesta riippumatta painottaen näin termin lähtökohtaista neutraaliutta. Tutkielman tavoitteiden suhteen tärkeämmäksi määrittelyn kannalta hahmottuukin toimien käytön kohteet niiden laillisuudesta riippumatta.

Tässä tutkielmassa hypoteeseja Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen protektionistisesta käyttäytymisestä lähestytään kvantitatiivisin menetelmin. Primääriaineistona toimii WTO:n ylläpitämä tietokanta jäsenvaltioiden harjoittamista protektionistisista toimista. Tutkielmassa analysoitaviksi käyttäytymisindikaattoreiksi valitaan polkumyynnin vastatoimet sekä tasoitustullit. Protektionismia tarkkailevana aineistona käytetään WTO:n vuosittaisia, järjestön kokoamia raportteja aloitetuista ja voimassaolevista valtiokohtaisista AD- ja CVD-toimista (WTO 2018b & WTO 2018c). WTO:n raporteista koostetaan tässä tutkielmassa Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen osalta valtiokohtainen, toimien käyttöä ja kohteita vuositasolla ilmentävä tilasto, joka avataan tutkielmassa kuvaajilla. Protektionististen toimien osalta tutkituksi aikaväliksi valitaan WTO:n olemassaolon ajanjakso 1995-2018. Tutkielman analyyseissa pyritään ottamaan huomioon luvussa 2.4. esitetty oletus vuoden 2008 finanssikriisin myötä kiihtyneestä vastakkainasettelusta, joten protektionististen toimien käytön muutoksia tarkastellaan paikoitellen myös vertailemalla toimien käyttöä toimijakohtaisesti aikavälien 1995-2007 ja 2008-2018 välillä.

3.1.2. Promootio

Analysoitaessa valtioiden käyttämää taloudellisen nationalismin työkalupakkia on kaupan protektionististen esteiden edustamien negatiivisten keinojen lisäksi mielekästä huomioida myös positiiviset keinot, eli kotimaisten yritysten suosimiseen tähtäävät kilpailua vääristävät tukitoimet. Tämä on hyödyllistä etenkin siksi, että WTO:n kaupan esteitä tutkiva mittaristo jättää tutkansa ulkopuolelle suuren osan sellaisesta taloudellisesta nationalismista, joka ei liity kaupan rajoittamiseen, vaan kotimaisten yritysten suosimiseen erilaisten tukijärjestelyjen kautta (Tapio 2018, 69). Haitallisten yritystukien seuranta toteuttaa Sveitsiläisen St. Gallenin yliopiston Global Trade Alert -yksikkö, joka perustettiin finanssikriisin 2008 myötä

räjähdysmäisesti lisääntyneiden kilpailua vääristävien valtiontukien seuraamiseksi (Global Trade Alert 2009, 1).

Vuoden 2008 jälkeen valtiontuet ovat Global Trade Alert -yksikön tutkimusten mukaan lisääntyneet kehittyneiden maiden kauppaa ja kilpailua vääristävistä toimista eniten (Evenett 2019, 18). Vuoteen 2017 mennessä kaikkiaan viidesosa globaalista valtionraajat ylittävästä kaupasta on joutunut kilpailemaan tuettuja kotimaisia yrityksiä vastaan (Evenett 2019, 20). Valtiontuet omaavat kaupan esteiden kanssa samanlaisia mielenkiintoisia ominaisuuksia liittyen niiden näennäiseen sallittavuuteen ja niitä koskevan sääntelyn puutteellisuuteen. Siinä, missä polkumyynnin esto- ja vastatullien käytön suhteen vallitsee laajoja erimielisyyksiä toimien oikeellisuudesta, WTO:n tasolla on esimerkiksi raja haitallisten, kilpailua vääristävien tukien ja hyödyllisen, esimerkiksi innovaatioita tai rakennemuutosta edistävän valtionohjauksen välillä veteen piirretty viiva (Tapio 2018, 71). Negatiivisia tuonnin esteitä, kuten edellä mainitut AD- ja CVD-keinot, on tutkijoiden mukaan käytetty hyödyksi teknologisessa kilpailussa esimerkiksi uusiutuvan energiatuotannon saralla (esim. Liu et al. 2016; Jabbour et al. 2019), kun taas valtiollisia tukitoimia on naamioitu erilaisten teollisuus- ja innovaatiopoliittisten aloitteiden muotoon toimien legitimoimiseksi (Tapio 2018, 71).

Kuten kaupan esteitä, niin kaikkia valtion tukitoimia ei voi lähtökohtaisesti olettaa aina laskelmoidun väärinkäytön välineinä. Mahdollisuus toimien väärinkäyttöihin kuitenkin sisältyy jokaiseen tapaukseen, ja toimien vääristävyyden tutkinta ja tuomitseminen ovat mahdollisesti kokeneet laskua johtuen siitä, että niin moni toimija joutuisi haastaessaan toisen toimijan oikeuteen itse vastuuseen omista toimistaan. Maailmankaupan tutkimukseen erikoistuneiden Simon Evenettin ja Johannes Fritzin (2019, 6) sanoin ”Lasitalossa asuvat eivät heittele kiviä”. Kuten kaupan esteiden, myös valtiontukien laaja käyttö mahdollistuu korostuneesti, kun WTO:n sääntely ei omaa suoranaista lainsäädäntöä sallittavista tai kielletyistä toimista, tai ole ylettänyt Dohan neuvottelukierrokselle jumiuduttuaan estämään tai rajoittamaan kilpailua vääristävien tukien käyttöä. Mikäli WTO:n neuvottelukierrokset olisivat edenneet, olisivat valtiontukikysymykset olleet esimerkiksi Global Trade Alertin perustaja Evenettin arvion mukaan lähes varmasti järjestön agendalla. Global Trade Alert-tutkimusyksikkö on pyrkinyt julkaisuissaan kehittämään WTO:lle myös uutta sääntelyä haitallisten valtiontukien kitkemiseksi. (Global Trade Alert 2019.)

Valtiontukia käyttävät yhtäältä vapaan markkinatalouden toimijat, jotka ovat turvautuneet keinoihin poikkeustilanteiden ja kriisien seurauksena vastauksena kohtaamaansa kilpailuun.

Valtionkapitalistisilla toimijoilla valtiojohtoinen politiikka on taas tie taloudelliseen suunnitelmallisuuteen ja menestykseen. Kuten protektionistiset keinot, niin myös valtiontukien käytössä on ilmennyt joitakin yleistettäviä tendenssejä. Valtiot saattavat reagoida esimerkiksi kansainvälisesti laskevaan vientiin myöntämällä yrityksilleen valtiontukia kaapatakseen kilpailevien vientivaltioiden markkinaosuuksia. (Global Trade Alert 2014, 10.)

Erityisesti tukitoimien kansainvälistä sääntelyä epämääräisen aseman takia niitä, kuten kaupan esteitäkin, on mielekästä käsitellä taloudellisen ulkopoliittikan tekoina, joiden reaalit vaikutukset kohdistuvat muihin toimijoihin niiden oikeutuksesta tai laillisuudesta riippumatta. Kiistanalaisten valtiontukien seurausten kohdentumisen kvantitatiivinen tarkastelu tarjoaa ajankohtaisen näkökulman yllä kuvattujen kaupan esteiden kohdentumisen tutkimisen rinnalle. Tässä tutkielmassa tarkastellaan valtiontukea edustavina toimia UNCTAD:n lukuihin perustuvan, sveitsiläisen St. Gallenin yliopiston ylläpitämän Global Trade Alert -tietokannan UNCTAD:n MAST-luokituksen L-luokkaan (Subsidies) perustuvia tukimuotoja. L-luokitus käsittää valtiontukitoimet, jotka liittyvät kansainväliseen kauppaan (UNCTAD 2017). Näihin tukimuotoihin lukeutuvat yrityksen velkojen maksu, lainat, valtionavustukset, tuotantotuet, korkotuet, lainatakuut, vero- tai vakuutusohjelmat, suorat valtiontuet ja hintavakaussmekanismit.

Toteutuneita valtiontukia tarkastellaan niiden käyttöönottovuoden, aineistossa *Inception Date*, mukaan. Tietokannasta tämän tutkielman analyysiin poimitaan sellaiset Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämät syrjivät valtiontuet, jotka tietokanta luokittelee ”Red” tai ”Amber”-luokkaan, eli lähes varmasti tietokannan listaamien vaikutusten kohdemaan, *Affected Jurisdiction*, taloudellisia intressejä loukanneeksi Valtion tukitoimen vääristöisyys ja kuuluminen ”Red” tai ”Amber”-luokkaan määritetään aineistossa ottamalla huomioon tuetun tuotteen kilpailutilanne, tuotteen elinkeinoalan valtiontuen toimeenpanon aikaiset näkymät, tukitoimen vaikutuksen kohteen valikoivuus sekä tuen toimeenpanon kesto. Tämän lisäksi luokittelu ottaa huomioon muuttuneet markkinatilanteet ja tukien konkreettiset vaikutukset hintoihin. Lopullinen tukitoimen vakavuusluokitus validoidaan aineiston toimittajan ja kahden arvioijan toimesta (Global Trade Alert 2009, 2-3). Vääristöyysluokituksen voidaan näin katsoa olevan sangen monipuolinen ja luotettava tutkielman aineiston valinnan kannalta.

Global Trade Alert on kerännyt tietokantaansa vuodesta 2008 lähtien, joten Euroopan unionin ja Euroopan unionin valtiontukien käytön kehitystä tarkkaillaan tutkielmassa aikavälillä 2009-2018. *Global Trade Alertin* datasta koostetaan Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen osalta

valtiokohtainen, keinojen käyttöä ja kohteita vuositasolla ilmentävä tilasto, joka avataan tutkielmassa kuvaajilla. Koko data on ladattavissa Global Trade Alertin [www-sivuilta](http://www.globaltradealert.org) (Global Trade Alert 2019).

3.2. Kohdevaltion taloudellisen vapauden määrittäminen

Tutkielman käsittelykappaleet nostivat mahdolliseksi osatekijäksi maailmankaupan systemaattisiin ristiriitoihin kehittyneiden ja vapaiden markkinatalouksien, ja kehittyvien, vähemmän vapaiden talouksien välille syntyneen kuilun. Valtion status kehittyvänä maana on erityisen politisoitunut kysymys WTO:n kontekstissa (esim. Caporal & Gerstel 2018), sillä kehittyvän maan status suo toimijalle WTO:ssa tiettyjä erivapauksia, kuten oikeuden hitaampaan sopimusintegraatioon (WTO 2019b). Tämän johdosta kyseistä asemaa ovat WTO:ssa onnistuneesti vaatineet niin vapaa ja vauras markkinatalous Etelä-Korea, kuin ei-vapaa ja valtionkapitalistinen Kiinakin. Taustakirjallisuudessa esiintynyt jaottelu kehittyvien ja kehittyneiden maiden välillä on useimmiten kuitenkin pohjautunut niiden väliseen eroon valmiuksissa WTO:n nykymuotoisten sääntöjen mukaiseen integraatioon. Toimijoiden jaottelu WTO:n kontekstissa myönnetyn kehittyvän maan statuksen mukaan ei todennäköisesti saavuttaisi tutkielman asetelman kannalta hedelmällisiä lopputuloksia, kun esimerkiksi Etelä-Korean pitäminen kiinni statuksestaan kehittyvänä maana nojaa kehitysvajeen sijasta sen intresseihin suojella riisinviljelyään aseman mahdollistamien erityistullein (Yonhap 2019). Maailman rikkaimmasta 20 maasta muodostuvasta G20-ryhmästä puolet lukee itsensä edelleen kehittyviksi maiksi (Caporal & Gerstel 2018), joten itsemäärittelyyn pohjautuvan jaottelun voidaan katsoa olevan tältäkin osin vaillinaisen tutkielman tarpeisiin.

Tutkielman oletusten paikkansapitävyyden selvittämiseksi on WTO:n sääntelyn kontekstissa mielekkäämpää muodostaa oikeanlainen mittari monipuolisen, ja paikoitellen abstraktin termin ”taloudellinen vapaus” kaappaamiseksi. Kuten tutkielmassa on todettu, kyseessä on alati muuttuva, väritynyt ja häilyvä termi, jonka varjolla erilaiset toimijat ovat legitimoineet historian saatossa niin kaikkien toimijoiden hyötyä oletusarvoisesti kasvattavia politiikka-aloitteita, kuin epätasaiseen kehitykseen johtavia, illiberaaleja toimia. Tutkielmassa tiedostetaan termin ongelmallisuus normatiiviselta kantilta, eikä tutkielman ole tarkoitus heijastaa mielipiteitä talousjärjestelmien vertailukelpoisesta paremmuudesta. Taloudellisen vapauden käsite on kuitenkin tutkimusteknisistä syistä hyvä mittari valtioiden kauppapoliittisen toiminnan mittaamiseen, ja sen toteutumisen mittaaminen eri maissa on

kirvoittanut paljon käyttökelpoista tutkimusdataa, jota tutkielman kvantitatiivinen lähestymistapa edellyttää. Tutkielman kysymyksenasettelun asetelmien luomiseksi laaditaan tässä osiossa oma, yleisellä tasolla toimiva mittaristo taloudelliselle vapaudelle, jotta taloudellisen nationalismien keinojen kohdentumista tarkkaileviin tutkimuskysymyksiin löydetään vastaus. ”Ei-vapaat” valtiot toimivat tässä tutkielmassa synonyymeina valtionjohtoisille ja talouspolitiikaltaan oletetusti valtionkapitalistisille valtioille, ja ”vapaat” valtiot vapaille markkinatalousmaille. Jaottelun lopputulos ei johda päätelmiin siitä, että ryhmien sisälle valikoituvat toimijat edustaisivat keskenään samoja kantoja kaikissa kansainvälisen politiikan kysymyksissä, tai kahdenvälisissä suhteissaan. Jaon taustalla on taustakirjallisuuden tukema oletus siitä, että ryhmien sisäisesti vallitsee yhteneviä käsityksiä maailmankaupan sääntelyn toivotusta suunnasta. Seuraavaksi tarkastellaan tämän jaottelun operationalisoinnin toteuttamista.

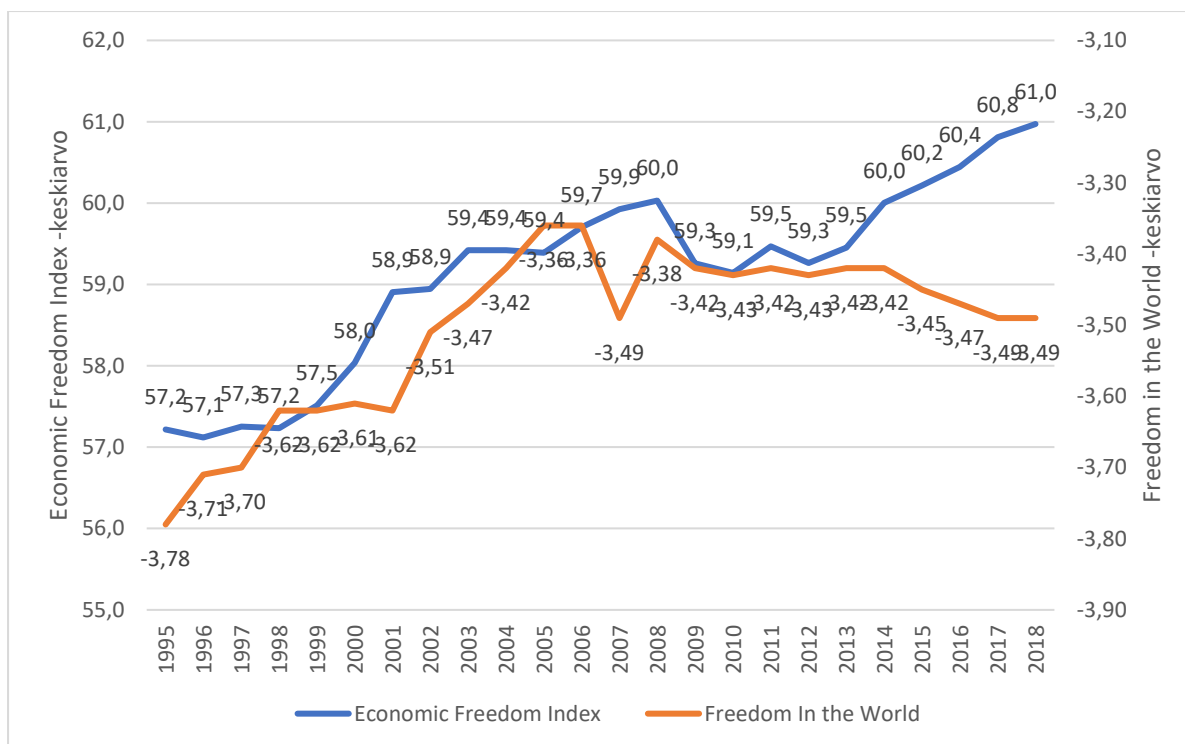
Tutkielmassa aiemmin mainittu tutkija Joshua Kurlantzick perusti vuonna 2016 julkaistussa teoksessaan jaottelun valtionkapitalistisiin toimijoihin perustuen toimijoiden *Freedom House*, *Bertelsmann Foundation*, sekä *Economist Intelligence Unit* tilastoihin ja analyysiin (Kurlantzick 2016, 28). Tutkielman jänteen ja kattavuuden kannalta tämä jaottelu osoittautuu ongelmalliseksi, sillä kyseisten lähteiden perusteella ei voida muodostaa tutkielmaan valitun aikajänteen edellyttämää, vuodesta 1995 eteenpäin toimivaa toimijan taloudellisen vapauden mittaria. Taloudellisen vapauden toteutumista on valtiotasolla tutkinut niin ikään esimerkiksi kanadalainen *Fraser Institute*, joka kiinnittää huomionsa julkishallinnon kokoon, omistusoikeuksiin, kansainvälisen kaupan vapauteen, sekä lainsäädännölliseen jäykkyyteen (Fraser Institute 2019). Fraser Instituten mittarit ovat tutkielman tavoitteiden kannalta hyviä, mutta niiden osalta tutkimukselliseksi ongelmaksi osoittautuu, indeksin harva mittausväli tutkielmassa tarkasteltavan ajanjakson 1995-2018 kannalta. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että pelkkä taloudellinen vapausindeksi ei välttämättä kerro kaikkea oleellista valtion vapaudesta ja identifioi suoraan demokraattista markkinataloutta, kun esimerkiksi Fraser Instituten metodologialla vuonna 1975 asteikon toisiksi vapain valtio oli sotilasjuntan hallitsema Honduras, ja vuonna 1976 niin ikään juntan hallitsema Guatemala sijoittui asteikon viiden vapaimman valtion joukkoon (esim. Slobodian 2019).

Tässä tutkielmassa katsotaan, että parhaiten toimiva tutkimusasetelma saavutetaan hyödyntämällä kahta merkittävää käytössä olevaa taloudellisen ja muun vapauden indeksiä, joita käytetään muodostamaan analyttinen arvon valtion vapaudelle ottaen huomioon eri taloudellisen vapauden mittarit, sekä poliittisten oikeuksien ja kansalaisoikeuksien mittarit, eli

Freedom Housen *Freedom in the World*-raportit, sekä Heritage Foundationin *Index of Economic Freedom* -mittari (Freedom House 2019; Heritage Foundation 2019). Yhdysvaltalainen Freedom House listaa vuosittain *Freedom in the World* -raporteissaan maailman valtioiden poliittisten oikeuksien ja kansalaisoikeuksien toteutumisen mukaan asteikolla 1-7. Asteikolla arvon 1.0-2.5 saaneet valtiot ovat vapaita, 3.0-5.5 saaneet osittain vapaita ja 5.5-7.0 saaneet ei-vapaita. Niin ikään yhdysvaltalaisen Heritage Foundation -ajatushautomon *Index of Economic Freedom* -raportti kartoittaa vuosittain maailman valtioiden taloudellisen vapauden tasoa lainsäädännön, julkishallinnon koon, valtionomisteisten yritysten osuuden, hallinnollisen tehokkuuden ja markkinoiden avoimuuden suhteen asteikolla 40-100. Tällä asteikolla 80-100 arvokseen saaneet valtiot ovat vapaita, 70-79.9 enimmäkseen vapaita, 60-69.9 jokseenkin vapaita, 50-59.9 enimmäkseen ei-vapaita ja 40-49.9 alistettuja.

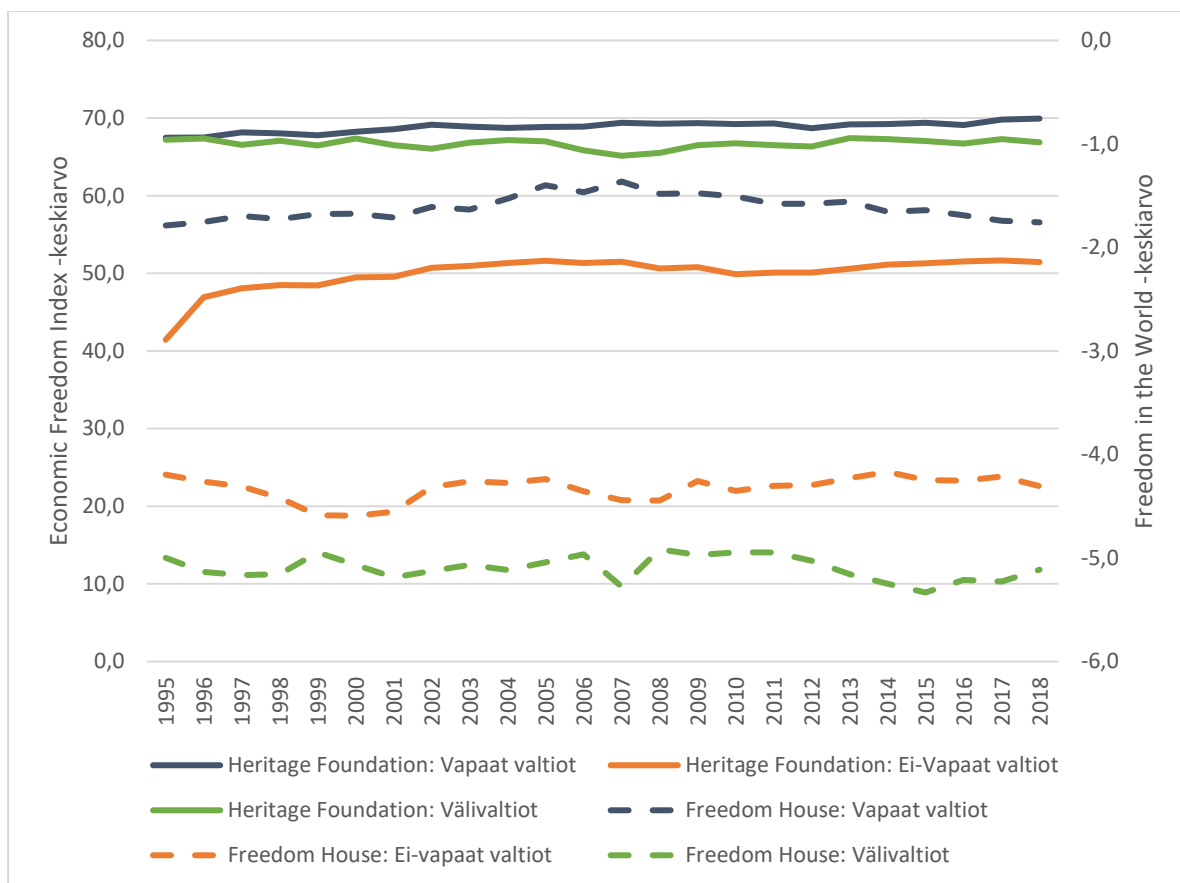
Toimijoiden mahdollisimman toimivaa jaottelua vapaiden ja ei-vapaiden valtioiden luokkiin tutkielman analyysija varten lähestytään aluksi tarkastelemalla Heritage Foundationin ja Freedom Housen lukuindeksien toimijakohtaista yhteneväisyyttä karkealla jaottelulla. Aluksi Yhdistetään Heritage Foundationin ja Freedom Housen kaikki valtiokohtainen data tutkielman aikaväliltä 1995-2018, jolloin saadaan molemmista tilastoista 174 maailman 195 itsenäisestä valtiosta käsittävä otos. Tarkasteltaessa kaikkia tilastoista löytyviä valtioita ja niiden indeksiarvoja vuositasolla havaitaan, että valtion *Economic Freedom Indexin* ja *Freedom In the World* -mittarein saamien indeksiarvojen keskiarvojen väliltä löytyy keskivahva (-0.630), tilastollisesti merkitsevä yhteys ($p < 0.01$). Kun valtion *Economic Freedom Index* -mittarin indeksiluku kasvoi aikavälillä 1995-2018 ja valtio muuttui taloudellisesti vapaammaksi, sen *Freedom In the World* -mittarin indeksiluku keskimäärin laski, ja valtio muuttui poliittisilta ja ihmisoikeuksiltaan keskimäärin vapaammaksi.

Kun tarkastellaan *Economic Freedom Indexin* ja *Freedom In the World* -raporttien (jälkimmäisen arvot muutettu kuvaajassa negatiiviseksi käyrien erisuuntaisuuden takia) kaikkien valtioiden ($N=174$) vapausindeksien keskiarvokehitystä kuvaajalla aikavälillä 1995-2018, huomataan kuitenkin mielenkiintoinen trendi (kuvio 2). Molemmilla asteikoilla vapausindeksien keskimääräinen kehitys on ollut nousujohteista vuoteen 2008 asti, jolloin molemmat mittarit kääntyivät laskusuhdanteeseen. Kahdesta mittarista vain *Economic Freedom Indexin* vapauskehitys on palautunut tämän jälkeen noususuhdanteeseen *Freedom In the World*-indeksin jatkuttua laskusuhdanteessa. On siis mielekäästä ottaa huomioon myös indeksien eroavaisuudet.

Kuvio 2: Tutkielman vapausindeksien vuosittaiset keskiarvot 1995-2018 (Heritage Foundation 2018; Freedom House 2018)

Metodologisen selkeyden saavuttamiseksi pyritään käyttämään valtioiden taloudellisen vapauden vuosittaisessa tarkastelussa yksinkertaistettua ja suhteellisen karkeaa lähestymistapaa, jossa ensin luetaan Heritage Foundationin *Index of Economic Freedom*-mittarilla arvon 60.0 ja yli saaneet valtiot ”*Moderately Free*”-kategoriasta ylöspäin lähtökohtaisesti vapaiksi talouksiksi, ja arvon 59.9 ja alle saaneet valtiot ”*Mostly Unfree*”-kategoriasta alaspäin ei-vapaiksi talouksiksi. Näin jaoteltuna arvon 60.0 ja yli saaneiden vapaiden valtioiden luokkaan sijoittuu kuitenkin useampi toimija, jotka ovat toistuneesti omanneet korkean Economic Freedom Index-arvon, mutta matalan Freedom in the World-arvon vuosien 1995-2018 välillä (kuvio 3.).

Kuvio 3: Valtioiden jaottelu taloudellisen vapauden mukaan, ryhmien vuosittaiset keskiarvot (Heritage Foundation 2018; Freedom House 2018)

Tarkasteltaessa samanaikaisesti sekä Economic Freedom Indexiä, että Freedom in the World-indeksiä valtiokohtaisesti aikavälillä 1995-2018, voidaan valtiot jaotella yksinkertaistetusti kolmenlaiseen luokkaan niiden eri vapausindeksien vuosittaisten keskiarvojen perusteella, kun vapaan markkinatalouden statuksen raja-arvoksi asetetaan Economic Freedom Indexin arvon 60.0 lisäksi Freedom in the World-asteikon (1-7) keskipiste, eli 4.0. Vapailla markkinatalousmailla (kuvio 3, kuvaajassa sinisellä) on ollut keskimäärin korkea arvo Economic Freedom Indexin, että Freedom in the World -indeksin mukaan, ja matalin hajonta mittarien välillä. Ei-vapailla mailla (kuvaajassa oranssilla) on ollut matala vapauden taso Economic Freedom Indexillä, sekä matala vapauden taso Freedom in the World Indexillä, ja keskimmäiseksi suurin hajonta mittarien välillä. Valtioista, joilla on korkea Economic Freedom Index-arvo, mutta arvon 4.0 tai sen ylittävä Freedom in the World-indeksi-arvo, voidaan eristää tietynlainen ”välivaltioiden” luokka (kuvaajassa vihreällä), jonka osalta hajonta eri mittarien arvojen välillä on keskimääräisesti suurin.

Indeksien väliltä löytyy merkittäviä eroja, ja on mielekästä hyödyntää valtioiden vapausasteen jaottelussa kahta mittaristoa. Jaottelua vapaiden ja ei-vapaiden valtioiden välillä jatketaan niin, että ”välivaltioiden” luokkaan päätyneet valtiot sijoitetaan metodologisen selkeyden tuomiseksi ei-vapaiden valtioiden luokkaan. Tämä on johdonmukaista myös siksi, että näihin valtioihin lukeutuu vuositasolla usea Kurlantzickin (2016, 22) kirjassaan nimeämistä valtionkapitalistisista valtioista (mm. Kazakstan, Malesia, Indonesia, Qatar, Saudi-Arabia, Singapore ja Thaimaa). Tämän tutkielman jaottelussa Economic Freedom Indexin mukaan yli 60.0 arvon saaneiden valtioiden osalta luokittelua jatketaan niin, että luokitukseltaan Freedom In the World -vapausasteikon puolivälin ja yli, eli arvon 4.0 ja enemmän saavat valtiot luetaan ei-vapaiden valtioiden luokkaan, ja alle arvon 4.0 vapaiden valtioiden luokkaan. *Freedom in the World* -indeksin kansalaisoikeusarvo käsittää muuttujana valtion osuuden elinkeinoelämässä, joten sen katsotaan muodostavan tutkielman kysymyksenasettelun johdosta hyvän jatkeen Economic Freedom -indeksille. Näin saadaan ensisijaisesti valtion taloudellisen vapauden arvon, mutta ”keskivaltioiden” tapauksessa myös poliittiset oikeudet ja ihmisoikeudet jaottelussa huomioonottava jaottelutapa, jonka katsotaan riittävän tutkielman analyysien toteutuksessa.

Koska tutkielma käsittelee toimijoiden käyttäytymisen muutosta World Trade Organizationissa aikavälillä 1995-2018, ympäröivän maailmanpoliittisen tilanteen muutosten huomioimiseksi kohdevaltioiden vapaus on jaoteltu sen vuosittaisen kehittymisen mukaisesti niin, että kohdevaltiota X kohtaan suoritettu toimi on kirjattu kohdevaltion tämänhetkisen vapauden mukaisesti. Tutkielman analyysissä saattaa näin esiintyä tilanteita, joissa esimerkiksi vuonna 2009 käyttöön otettu protektionistinen toimi tai valtiontukitoimi on saattanut kohdistua vaikutuksiltaan taloudeltaan vapaaksi luokiteltuun valtioon, ja vuonna 2018 samaiseen, tänä vuonna ei-vapaaseen valtioon. Protektionististen toimien ja valtiontukien vaikutusten kohdevaltiot jaotellaan vapaiden ja ei-vapaiden valtioiden luokkiin vuosittain, jonka jälkeen niitä kohtaavien toimien jakautumista voidaan tarkastella ryhmittäin vuositasolla.

Kun valtiot on jaoteltu vapaiden ja ei-vapaiden luokkiin, suoritetaan tutkielman analyysit analysoimalla WTO:n protektionististen toimien raportteja, ja Global Trade Alert - tutkimusryhmän raportteja haitallisista valtiontuista (World Trade Organization 2019; Global Trade Alert 2019). Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen taloudellisen nationalismen keinojen käytöstä laaditaan kuvaavia tilastoja, joita avataan kuvaajien yhteydessä. Käsiteltävät aikavälit rajataan tutkielmassa aineistojen rajallisuuden ja tutkimuskysymysten suuntauksen johdosta protektionististen keinojen osalta 1995-2007 ja 2008-2018, ja valtiontukien osalta aikavälille

2009-2018. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen taloudellisen nationalismin keinojen käytöstä etsitään merkkejä tutkimuskysymysten esittämien oletusten toteutumisesta, ja Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämien keinojen jakautumista ja mahdollista muutosta verrataan keskenään.

3.3. Metodologisia erityishuomioita

Protektionististen toimien ja kilpailua vääristävien valtiontukien varsinaisten vaikutusten analyysissä merkittävää osaa näyttää niiden aiheuttama taloudellinen vahinko ja tappiot kohdevaltiolle, sekä niiden käyttäjälleen suoma konkreettinen kilpailuetu. Kärjistyvien protektionististen toimien ja kilpailua vääristävien valtiontukien taloudellisten vaikutusten analyysi on näin itsessään mitä mielenkiintoisin tutkimuskohde. Tämän tutkielman suppeuden, sekä paikoin niukalti saatavilla olevan datan johdosta näitä seikkoja ei kuitenkaan oteta huomioon tutkielman analyysissä. Tutkielman teoreettisen viitekehyksen suhteen tämä ei kuitenkaan tuota ongelmia, sillä käsiteltäessä epäsovinnasta taloudellista ulkopoliittikkaa on sen ilmentymiä mielekästä analysoida toimijoiden motiiveista kertovina käyttäytymissignaaleina, jotka viestivät toimijoiden välisistä suhteista ja niiden välisten kilpailuasetelmien laadusta kansainvälisten suhteiden näkökulmasta. Epäsovinnasta taloudellisen ulkopoliittikan keinojen käyttäminen sovinnasta sijaan kohdentuneesti tiettyjä toimijoita vastaan nähdään tässä tutkielmassa tutkielman teoreettisen viitekehyksen kannalta jo itsessään merkittävänä poliittisena toimena ja signaalina.

Euroopan unioni toimii ylimpänä sääntelevänä elimenä jäsenvaltioidensa protektionistisen toiminnan suhteen. Tällöin analyysin populaatiosta suodattuvat pois jäsenvaltioiden väliset toimet, sillä WTO:n näkökulmasta keskenään sisämarkkinan perustavat EU-valtiot kilpaile keskenään (WTO 2004). Euroopan unionin toimijoita kohdellaan tutkielman analyysivaiheessa joko itsenäisinä talouksina tai Euroopan unionin osana riippuen niiden liittymisajankohdasta. Koska tutkielma suuntautuu tutkimaan erityisesti Euroopan unionin osuutta taloudellisen nationalismin keinoista, WTO:n sinänsä sääntelemättömät, mutta Euroopan unionin kilpailuviranomaisen toimialaan ja sääntelyn piiriin kuuluvat valtiontuet kirjataan tutkielmassa niin ikään yhden Euroopan unionin jäsenen käytön Euroopan unionin ulkopuolista toimijaa kohtaan tapauksessa koko Euroopan unionin toteuttamiksi.

Muut maailmantalouden syötteet

Maailmankaupan areenoilla tehdyn politiikan kokonaisvaltainen analyysi vaatii sen asettamista laajempaan kontekstiin, joka ottaa huomioon vaihtokurssit, pääomakontrollit ja kotimaiset poliittiset syötteet (esim. Daunton 2012, 60). Tutkielman kirjoittamisaikana erityisesti rahatalouden syötteet ovat saaneet paljon huomiota mediassa (esimerkiksi Kiinan käyttämät valuuttamanipulaatiokeinot, CNBC 2019) ja tarjoaisivat mielenkiintoisia vaihtoehtoisia tutkimuskohteita. Tutkielman pyrkimyksenä on kuitenkin ollut enemmän reaalioliittisia valtasuhteita käsittelevä, kansainvälisten suhteiden tutkimuksen mukainen lähestymistapa. Maailmankaupan analyysi on pohjimmiltaan valtiollisen ulkopolitiikan analyysia, johon kansainvälisten suhteiden tutkimuksen lähestymistapa soveltuu hyvin. Tutkimuskysymysten rajatun tähtäimen ja hyvin tutkielman oletuksia suuntaavan taustakirjallisuuden takia tässä yhteydessä oletetaan, että tutkielman asetelmalla voidaan saavuttaa tuloksia, jotka osaltaan mahdollistavat maailmankaupan tilan ja tulevaisuuden pohtimisen, sekä syvemmälle etenevän tulevan tutkimuksen suuntaamiseksi.

4. Analyysi

Tämän tutkielman pyrkimyksenä on selvittää, löytyykö Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen taloudellisen nationalismien keinojen käyttämisen osalta 1995-2018 merkkejä niiden lisääntymisestä, tai niiden kohdentumisesta erityisesti ei-vapaita ja valtionkapitalistisia toimijoita vastaan niiden reaktiona hegemonisen tasapainon kriisiin. Protektionismin ja erilaisten kilpailua vääristävien valtiontukien yleistymisen ja vakiintumisen erityisesti talouskriisin 2008 jälkeen ilmentäisi myös niiden muuttumista välttämättömistä poikkeustoimista yleisemmiksi poliittisen vallan keinoiksi. Tutkielman tavoitteena on löytää yhtäältä merkkejä Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämistä hegemonisen sodan strategiaa mukailevista assertiivisista tendensseistä, ja toisaalta näiden tendenssien kohdentumisesta taloudellisesti ei-vapaita valtioita kohtaan, mitä tutkielman luvut 2.2-2.4 ennustavat. Mielenkiintoista on myös selvittää, löytyykö molempien toimijoiden käyttäytymisestä teoriassa oletettuja hegemonisen itsesäilytyksen mukaisia tendenssejä. Tämän perusteella voidaan vetää johtopäätöksiä siitä, onko Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen valinta tarkkailtaviksi analyysin yksiköiksi ollut teoreettisesti perusteltua.

Tutkimuskysymyksistä juonnetut hypoteesit muodostuvat seuraavanlaisiksi:

Hypoteesi 1:

0 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämät taloudellisen nationalismin keinot eivät ole lisääntyneet aikavälillä 1995-2018

1 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämät taloudellisen nationalismin keinot ovat lisääntyneet aikavälillä 1995-2018

Hypoteesi 2:

0 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämien AD & CVD-keinojen käytöllä ei ole ollut yhteyttä kohdemaan taloudelliseen vapauteen 1995-2018

1 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen AD & CVD-keinot ovat lisääntyneet suhteellisesti enemmän taloudellisesti ei-vapaita valtioita kohtaan 1995-2018

Hypoteesi 3:

0 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämien UNCTAD MAST-luokituksen mukaisten valtion tukitoimien käytöllä ei ole ollut yhteyttä kohdemaan taloudelliseen vapauteen 2009-2018

1 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämät UNCTAD MAST-luokituksen mukaisten valtion tukitoimet ovat lisääntyneet suhteellisesti enemmän taloudellisesti ei-vapaita valtioita kohtaan 2009-2018

Hypoteesi 4:

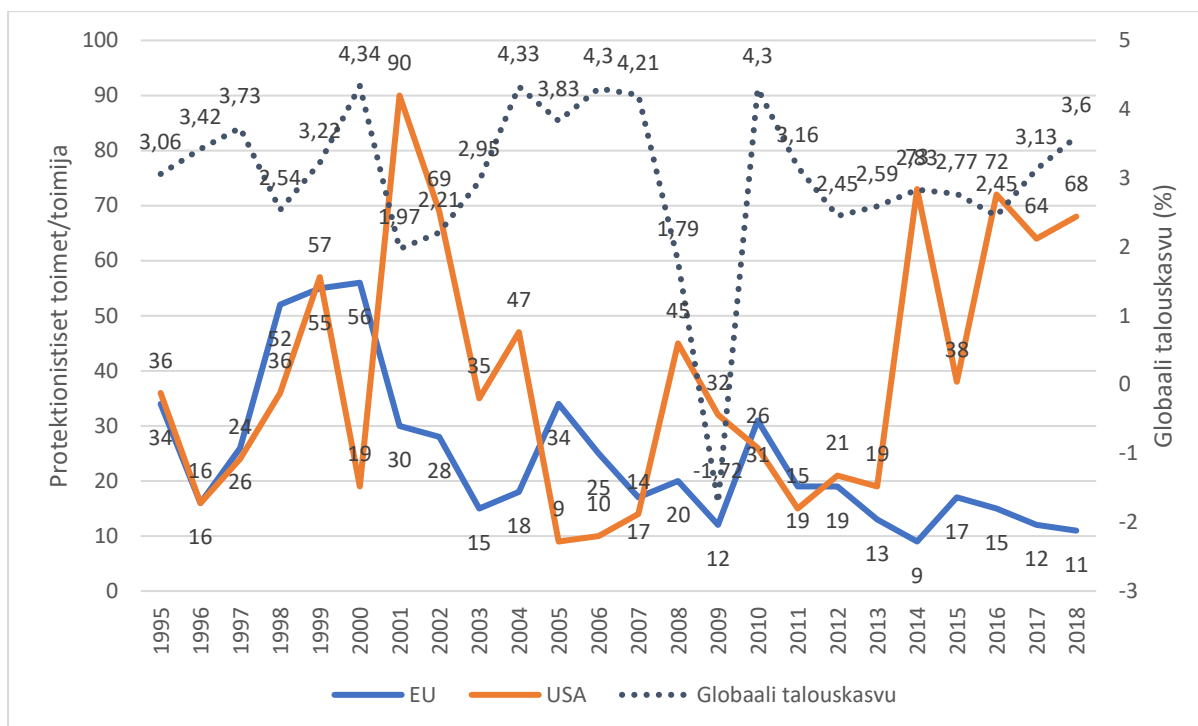
0 Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen taloudellisen nationalismin keinojen käytössä ei ole ollut yhteneviä piirteitä aikavälillä 1995-2018 protektionististen keinojen osalta, ja 2009-2018 valtiontukien osalta

1 Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen taloudellisen nationalismin keinojen käytössä on ollut yhteneviä piirteitä aikavälillä 1995-2018 protektionististen keinojen osalta, ja 2009-2018 valtiontukien osalta

Ensimmäisenä analysoidaan tutkielmassa esitellyn aikaisemman tutkimuksen oletusten toteutumista protektionististen toimien ja valtiontukien suhteen tutkielman aikarajauksella. Luvussa 4.1. käsitellään Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämien protektionististen toimien yleistä määrällistä kehittymistä 1995-2018 kuvailevin tuloksin, ja tarkastellaan kehitystä luvussa 1.3. esitellyn aiemman tutkimuksen mukaisesti rinnakkain globaalin talouskasvun kanssa. Luvussa 4.2. käsitellään Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämien valtiontukien määrällistä kehittymistä aikavälillä 2009-2018 ja vertaillaan niiden kehitystä kunkin toimijan viennin volyymin kehityksen kanssa (kts. s.44). Luvussa 4.3. analysoidaan kuvaavia tuloksia toimien kohdentumisesta kohdevaltion taloudellisen vapauden mukaan ja tarkastellaan toimien pääasiallisia kohdevaltioita yhteisten nimittäjien löytämiseksi myös taloudellisen vapauden ulkopuolisista tekijöistä, kuten poliittisista tekijöistä. Luvussa 4.4. esitellään analyysien hypoteesikohtaiset yhteenvedot.

4.1. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen protektionistiset toimet ja globaali talouskasvu 1995-2018

Tutkielman luvussa 1.3. esiteltiin yhtenä teoreettisena mahdollisuutena maailmankaupan protektionististen toimien toimijakohtaisen lisääntymisen taustalla globaalin talouskasvun heittäyt. Tämän johdosta Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämien protektionististen toimien rinnalle on nostettu kuviossa 4 toiselle akselille globaalin talouskasvun vuosikehitys, jonka avulla voidaan tarkastella aiemman tutkimuksen mukaisia hypoteeseja protektionistisen keinojen myötä- tai vastasyklisyydestä (kuvio 4). Tarkasteltaessa protektionististen toimien kehitystä suhteessa globaaliin talouskasvuun huomataan, että Rosen (2013, 597-598) protektionismin vastasyklisyyden kyseenalaistavat löydökset pitävät paikkansa ainakin tutkielman vuoden 2008 jälkeisellä aikajänteellä Yhdysvaltojen protektionististen keinojen lisääntyä tasaisesta talouskasvusta huolimatta, kun taas Euroopan unionin tapauksessa keinot ovat vuoden 2010 jälkeen noudattaneet vastakkaista trendiä ja vähentyneet tasaisesti.

Kuvio 4: Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen protektionistiset toimet ja globaali talouskasvu 1995-2018 (IMF 2018; WTO 2018b; WTO 2018c)

Euroopan unionin protektionistiset toimet omaavat aikavälillä 1995-2018 laskevan trendin. Käyttöön otettujen toimien määrä saavutti lakipisteensä vuonna 1997-2000, ja niiden käytön merkittäviä nousuja on koettu tämän jälkeen ainoastaan huippuvuosina 2005 ja 2010 vuoden 2008 finanssikriisin molemmilla puolilla. Tämän jälkeen niiden määrä vuositasolla on laskenut tasaisesti muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Vuosien 1999 ja 2000 huippulukemat voidaan nähdä mahdollisina reaktioina markkinoiden supistumiseen vuoden 1997 Aasian talouskriisin ja 2001 YTK- ja Dotcom-kuplaan. Vuoden 2008 finanssikriisin oletettu vaikutus näkyy niin ikään protektionististen toimien lisääntymisenä aina vuoteen 2010 asti. Nykyinen, laskeva trendi lähti käyntiin vuonna 2011. Kaikkiaan Euroopan unionin protektionististen toimien trendi seurailee pitkälti teoriaa protektionististen toimien lisääntymisestä reaktiona globaalin talouskasvun heilahteluihin, ja tämä on havaittavissa esimerkiksi vuosien 1997-2000, 2005-2006 ja 2008-2009 välillä.

Aikavälillä 1995-2007 protektionistisia toimia on otettu Euroopan unionin toimesta käyttöön 406. Vuosien 2008-2018 välillä toimia on otettu käyttöön 178. Euroopan unioni otti finanssikriisin 2008 jälkeisellä kymmenen vuoden ajanjaksolla käyttöön 44 prosenttiyksikköä vähemmän protektionistisia toimia, kuin sitä edeltävällä ajanjaksolla. Euroopan unioni ei ole näin toteuttanut tutkielman hypoteesia taloudellisen nationalismien keinojen lisääntymisestä

protektionististen keinojen osalta, vaan keinojen käyttö on ollut kuvaavien tulosten mukaan tarkasteltavalla aikavälillä tasaisessa laskussa.

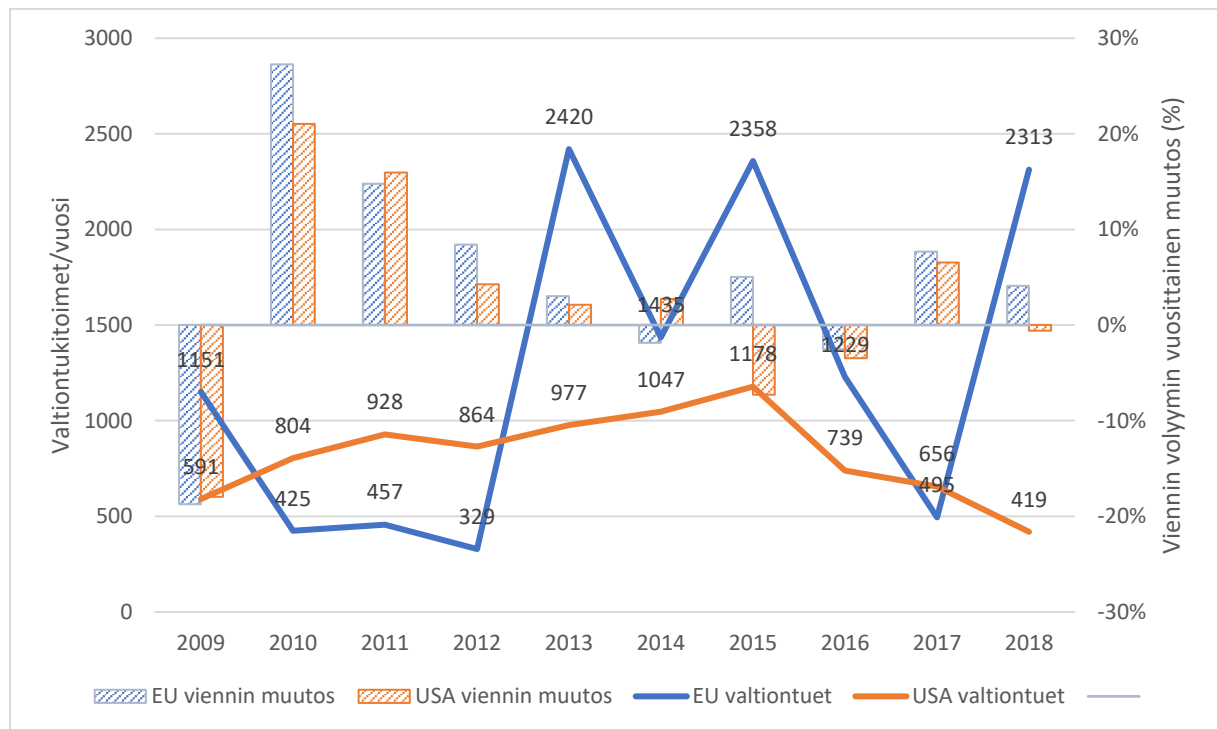
Yhdysvaltojen protektionistiset toimet omaavat vaihtelevan trendin aikavälillä 1995-2018. Ne kävivät huippulukemissaan 1999-2001 aikavälillä, todennäköisesti reaktioina Aasian talouskriisiin ja 2001 YTK- ja Dotcom-kuplaan, sekä 9/11-lamaan. Havaittavissa on hienoinen nousu vuosien 2003 ja 2004 välillä, mahdollisesti johtuen markkinoiden reagoinnista Irakin sotaan. Vuoden 2008 talouskriisin ympärillä näkyy niin ikään lisääntyneitä protektionismia vuosina 2008 ja 2010. Yhdysvaltojen toimet ovat lisääntyneet ja vakiintuneet korkealle tasolle vuoden 2013 jälkeen globaalin talouskasvun tasaisuudesta riippumatta. Protektionististen toimien määrien reagointi globaaliin talouskasvun laskuun on havaittavissa kuvaajasta vuosina 1999, 2001 ja 2008. Toimien korkeat määrät vuosien 2013 ja 2016-2018 yhteydessä eivät selity globaalin talouskasvun kääntymisellä laskuun.

Aikavälillä 1995-2007 protektionistisia toimia on Yhdysvaltojen toimesta otettu kokonaisuudessaan käyttöön 462. Vuosien 2008-2018 välillä toimia on otettu käyttöön 476. Yhdysvallat otti näin finanssikriisin 2008 jälkeisellä kymmenen vuoden ajanjaksolla käyttöön 2 prosenttiyksikköä enemmän protektionistisia toimia, kuin sitä edeltävällä ajanjaksolla. Yhdysvallat ei näin kokonaisuudessaan noudata tutkielman oletusta jatkuvasti lisääntyneistä protektionistisista toimista, mutta toimien määrä on lähtenyt huomattavaan nousuun vuoden 2012 jälkeen.

4.2. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen valtiontuet ja viennin vuosittainen muutos 2009-2018

Tutkielman luvussa 3.1.2. esiteltiin aikaisemman tutkimuksen esiin nostamana teoreettisena mahdollisuutena valtiontukien lisääntymisen takana toimijoiden harjoittama heikentyneen viennin volyymin kompensointi (Global Trade Alert 2014, kts. s.44). Tämän johdosta Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämien valtiontukien rinnalle on nostettu kuviossa 5 toiselle akselille molempien toimijoiden viennin volyymin vuosikehitys, jonka avulla voidaan tarkastella aiemman tutkimuksen mukaisia hypoteeseja viennin heikentymisen vaikutuksesta valtiontukiin (kuvio 5). Maailmanpankin viennin volyyymia mittaava *Export Volume Index* (World Bank 2018) mittaa kohdevaltion viennin vuosittaisen arvon prosenttiosuutena vuoden 2000 ohjeavosta, ja kuviossa 5 Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen viennin volyymin arvoja tarkkaillaan vuosittaisina muutoksina. Sekä Euroopan unionin että Yhdysvaltojen osalta voidaan kuvaajassa havaita viitteitä viennin volyymin vaihteluista seuraavasta valtiontukien

määrän lisääntymisestä ja vähenemisestä. Euroopan unioni on seurannut tätä trendiä Yhdysvaltoja voimakkaammin, mutta tempoilevammin aikavälillä 2009-2018.

Kuvio 5: Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämät valtiontuet ja viennin vuosittainen muutos 2009-2018 (Global Trade Alert 2018; World Bank 2018)

Euroopan unionin tapauksessa vuodesta 2009 elpyneen viennin yhteydessä valtiontukien määrä laski välittömästi, ja ne pysyivät matalalla tasolla vuodesta 2010 vuoteen 2013. Viennin kasvun madaltumisen 2010-2016 yhteydessä valtiontuet ovat saavuttaneet uusia huippuja 2013 ja 2015 laskeakseen taas vuoteen 2017. Viennin laskun hidastuttua vuoteen 2018 valtiontuet kääntyivät jälleen nousuun. Euroopan unionin hyödyntämien valtiontukien trendi on ollut tarkasteluvälillä 2009-2018 kokonaisuudessaan nousussa. Huippuvuodet valtiontukien määrissä ovat olleet vuodet 2013, 2015 ja 2018. Euroopan unionin hyödyntämät valtiontuet ovat olleet tutkielman oletuksia tukien kuvaavien tulosten osalta kasvussa, joskin epätasaisesti, vuodesta 2009 lähtien.

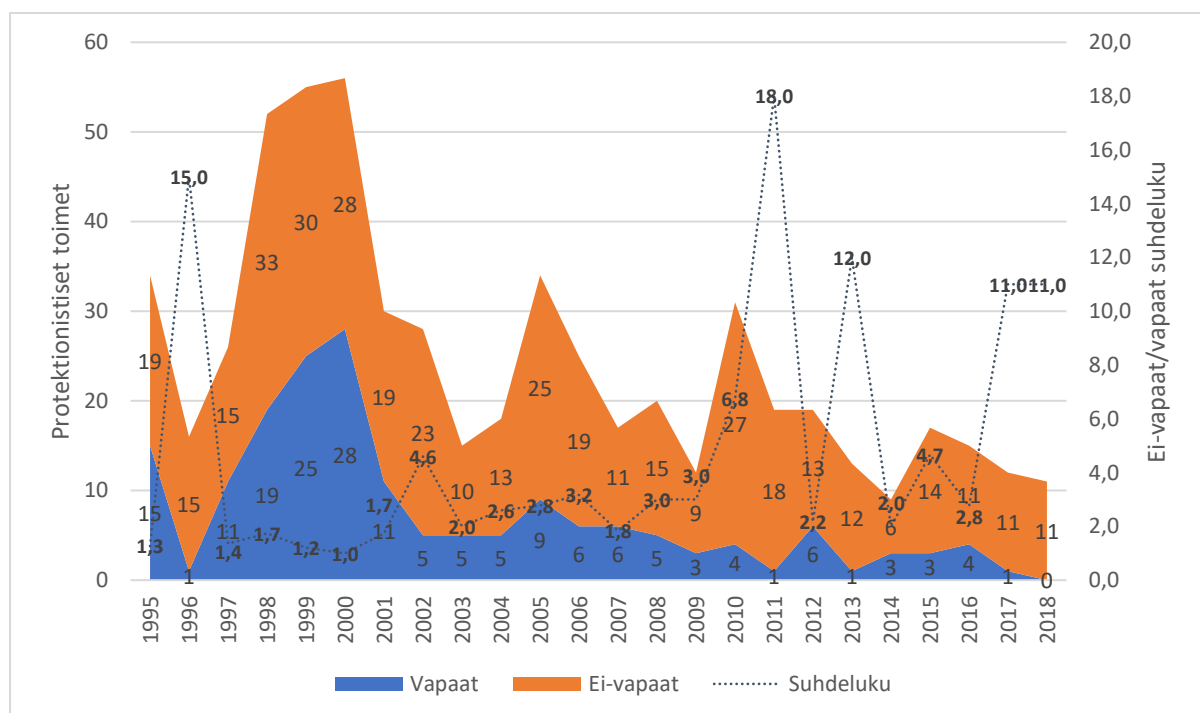
Yhdysvaltojen hyödyntämien valtiontukien trendi on ollut nousujohteinen aikavälillä 2009-2015, ja laskussa tämän jälkeen. Voimaan saatettujen valtiontukien määrä on kasvanut vakaasti viennin volyymin laskiessa huippuvuoteen 2015, jonka jälkeen valtiontukien määrän kehitys on kääntynyt laskusuhdanteeseen viennin volyymin kasvettua vuoteen 2017. Yhdysvaltojen osalta valtiontukien määrän kehitys suhteessa viennin volyymiin on ollut kokonaisuudessaan tasaista. Yhdysvallat ei toteuta kuvaavien tulosten osalta tutkielman oletuksia lisääntyneestä

taloudellisesta nationalismista käytettyjen valtiontukien perusteella toimien määrän kääntynyt laskuun vuoden 2015 jälkeen.

4.3. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen protektionististen toimien kohdentuminen 1995-2018

Euroopan unionin protektionististen toimien kohdentuminen

Euroopan unionin tutkielman aikavälillä 1995-2018 käynnistämät protektionistiset toimet (N=584) ovat kohdentuneet kokonaisuudessaan 32 % (N=186) taloudellisesti vapaita, ja 68.2 % (N=398) taloudellisesti ei-vapaita valtioita kohtaan (kuvio 6). Aikavälillä 1995-2007 Euroopan unionin protektionistisista toimista (N=406) 38 % (N=153) suuntautui vapaita valtioita kohtaan, ja 62 % (N=253) ei-vapaita valtioita kohtaan. Aikavälillä 2008-2018 Euroopan unionin protektionistisista toimista (N=178) 19 % (N=33) suuntautui taloudellisesti vapaita toimijoita kohtaan ja 81 % (N=145) taloudellisesti ei-vapaita toimijoita kohtaan.

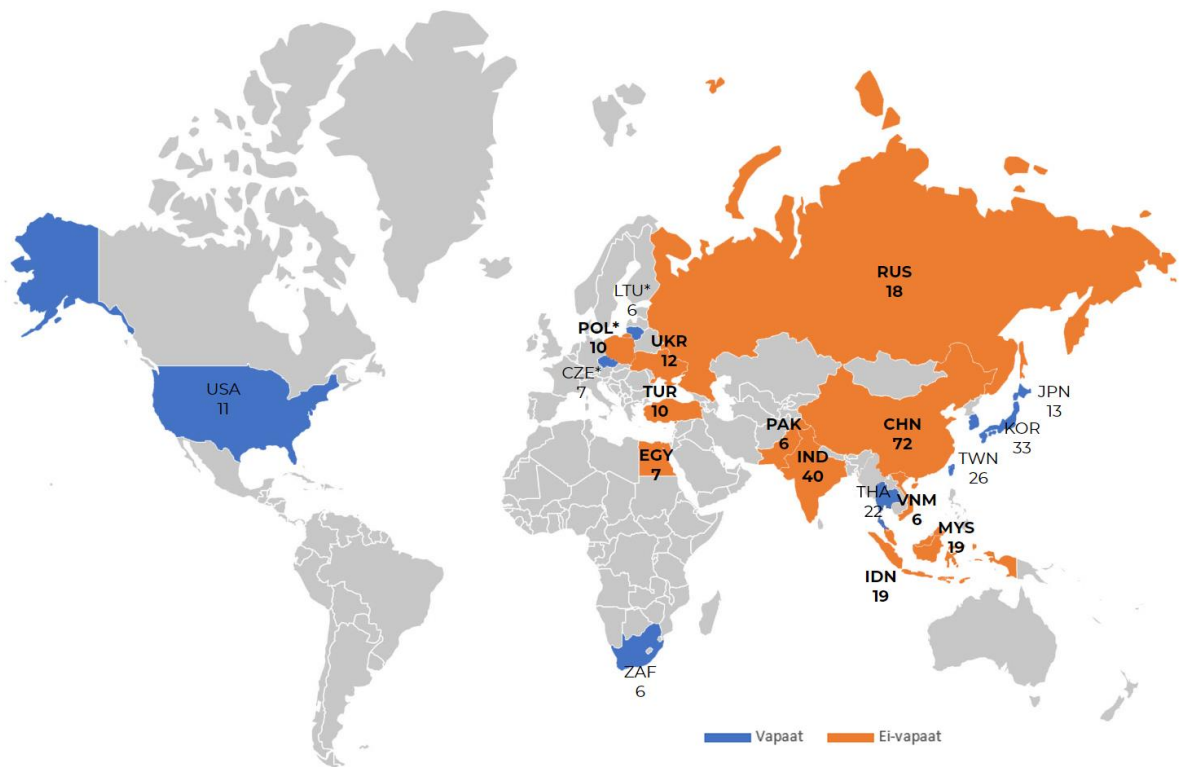
Kuvio 6: Euroopan unionin protektionistiset toimet kohdevaltion taloudellisen vapauden mukaan 1995-2018 (Freedom House 2018; Heritage Foundation 2018; WTO 2018b; WTO 2018c)

Kokonaisuudessaan Euroopan unionin käyttämät protektionistiset toimet ovat kohdentuneet aikavälillä 2008-2018 taloudellisesti ei-vapaita toimijoita kohtaan 19 prosenttiyksikköä enemmän, kuin aikavälillä 1995-2007. Euroopan unionin protektionististen toimien

kohdentuminen noudattaa tässä tarkastelussa tutkielman oletuksia. Protektionististen toimien kohdentumisen suhdeluvun mukaan ei-vapaita talouksia kohtaan on kohdentunut vapaita enemmän protektionistisia toimia jokaisena tarkkailuvuotena, mutta toimien määrien suurimmat suhdeluvut ei-vapaiden valtioiden hyväksi sijoittuvat vuoden 2008 jälkeiselle ajanjaksolle (esim. 2011, 2013, 2017, 2018)

Euroopan unionin protektionististen toimien pääkohteiden jakautuminen on kokenut tutkielman olettamia muutoksia, vaikka itse toimien määrä on ollut tasaisessa laskussa. Toimien 19 pääkohteesta 10 oli ei-vapaita aikavälillä 1995-2007, kun aikavälillä 2008-2018 vastaava luku oli 20 pääkohteesta 16 (kuvio 7; taulukko 1; kuvio 8; taulukko 2). Euroopan unionin pääasiallisista protektionististen toimien kohteista yhdeksän sijoittui maailman 20 suurimman EU:n ulkopuolisen vientivaltion joukkoon 1995-2007 (World Bank 2018, 2007 luvut), ja 12 aikavälillä 2008-2018. (World Bank 2018) Protektionistiset toimet ovat näin reagoineet toimijakohtaisessa vertailussa voimakkaammin vientikilpailuun aikavälillä 2008-2018, kuin aikavälillä 1995-2007. Protektionististen toimien pääkohteiden osalta keskimääräinen Euroopan unionin protektionistinen toimi suuntautui 1995-2007 vapausarvot 59.44 ja 3.69 omaavaan valtioon, eli vapaan ja ei-vapaan valtion välille, ja 2008-2018 aikavälillä nämä keskiarvot laskivat arvoihin 56.54 ja 4.73, eli keskimääräinen protektionistinen toimi kohdistui ei-vapaata valtiota kohtaan.

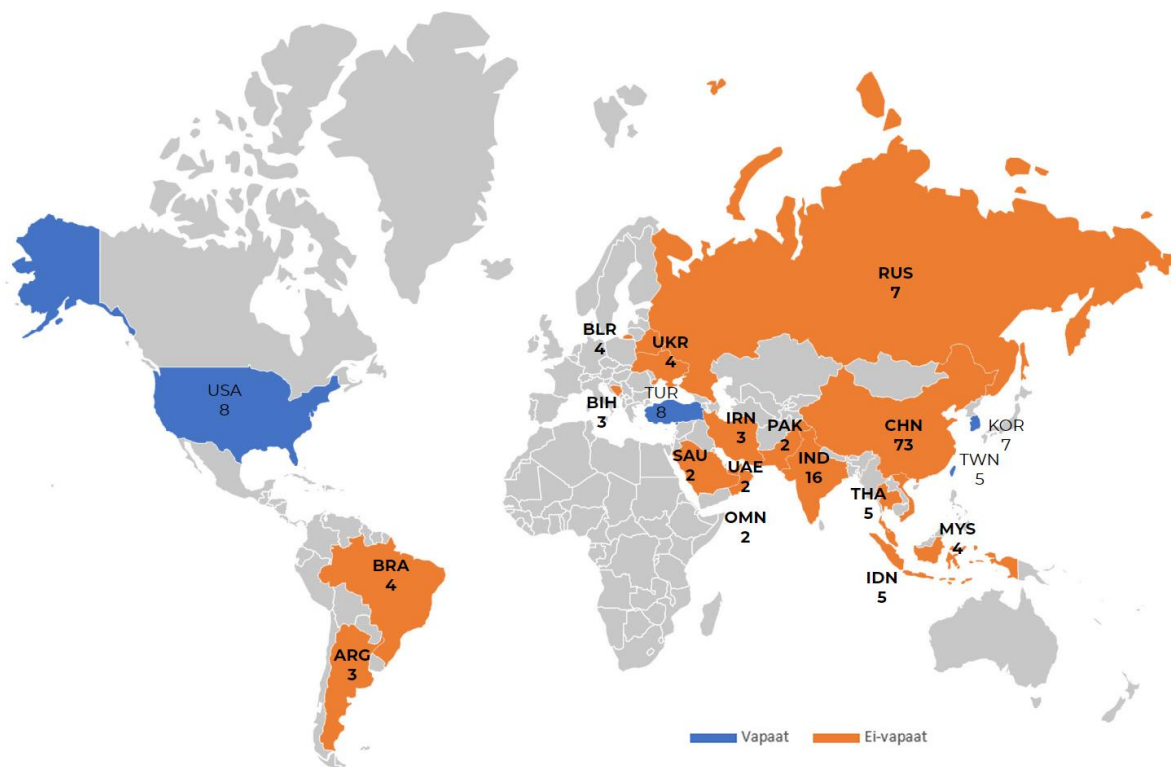
Kiina on pysynyt protektionismin kohteena omassa luokassaan molempina ajanjaksoina huolimatta siitä, että jälkimmäisellä jaksolla lähes jokaisen muun valtion osuus laski. Niin ikään Intia on säilyttänyt asemansa toiseksi suurimpana protektionististen toimien kohteena. Yhdysvallat on noussut toimien kohdemaana muiden toimijoiden sijoitusten pudottua. Merkittävien vapaiden valtioiden putoamista sijoituksissa ei-vapaiden kohteiden noustua on havaittavissa, kun esimerkiksi taloudellisesti vahva vientivaltio Japani on pudonnut kokonaan pääkohteiden joukosta, ja Etelä-Korea ja Taiwan ovat pudonneet listassa sijoituksiltaan.

Kuvio 7: Euroopan unionin protektionististen toimien pääkohteet 1995-2007

Taulukko 1: Euroopan unionin protektionististen toimien pääkohteet 1995-2007 (Freedom House 2018; Heritage Foundation 2018; WTO 2018b; WTO 2018c) (Ei-vapaat valtiot lihavoitu)			
Valtio	Protektionistiset toimet 1995-2007	Economic Freedom Index KA 1995-2007	Freedom in the World KA 1995-2007
Kiina CHN	72	53.01	6.65
Intia IND	40	50.21	2.65
Etelä-Korea KOR	33	69.53	1.79
Taiwan TWN	26	71.42	1.82
Thaimaa THA	22	66.62	3.19
Indonesia IDN	19	56.26	3.89
Malesia MYS	19	64.64	4.50
Venäjä RUS	18	51.42	4.79
Japani JPN	13	70.05	1.46
Ukraina UKR	12	47.62	3.39
Yhdysvallat USA	11	77.92	1.00
Puola* POL	10	59.11	1.32
Turkki TUR	10	57.22	3.86
Tsekki* CZE	7	67.66	1.32
Egypti EGY	7	53.65	5.79
Liettua* LTU	6	64.78	1.39
Pakistan PAK	6	55.75	5.18
Etelä-Afrikka ZAF	6	63.77	1.61
Vietnam VNM	6	44.45	6.61

*Ennen EU-jäsenyyttä

Kuvio 8: Euroopan unionin protektionististen toimien pääkohteet 2008-2018

Taulukko 2: Euroopan unionin protektionististen toimien pääkohteet 2008-2018 (Freedom House 2018; Heritage Foundation 2018; WTO 2018b; WTO 2018c) (Ei-vapaat valtiot **lihavoitu**)

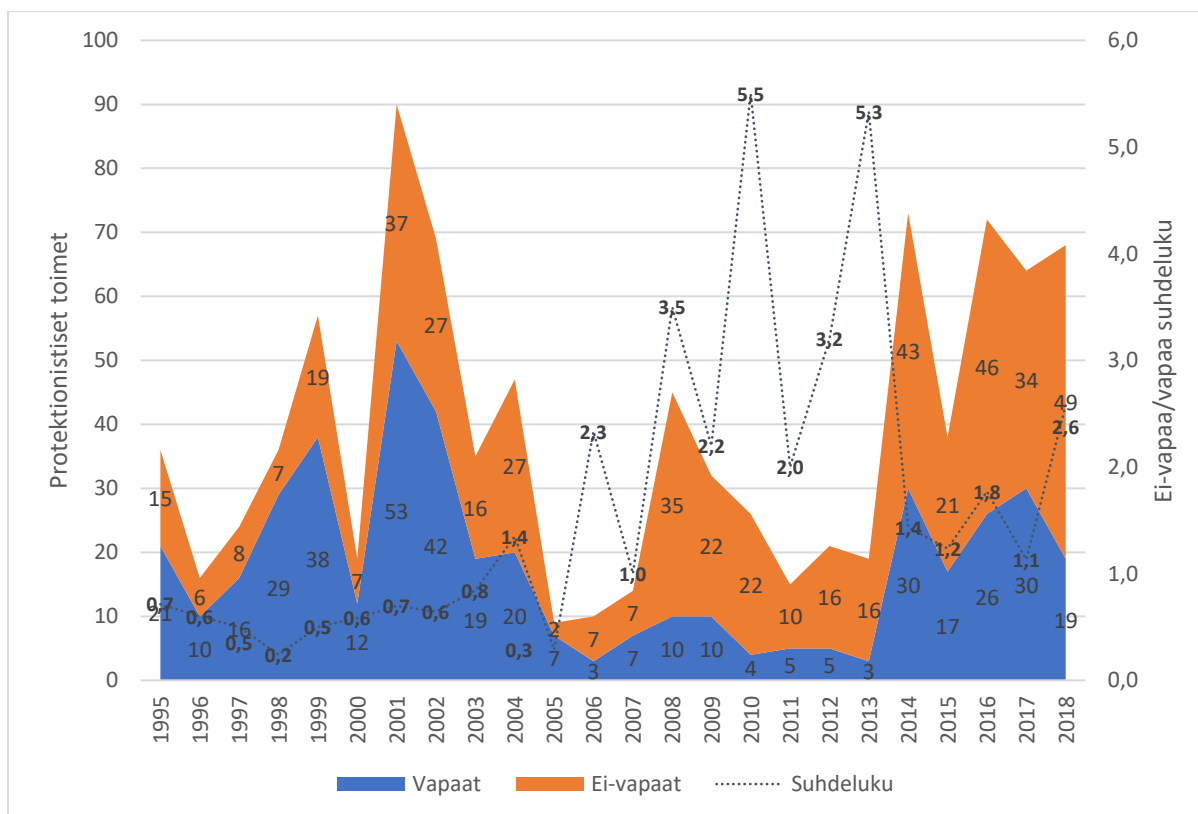
Valtio	Protektionistiset toimet 2008-2018	Economic Freedom Index KA 2008-2018	Freedom in the World KA 2008-2018
Kiina CHN	73	53.16	6.5
Intia IND	16	54.57	2.5
Turkki TUR	8	63.25	3.6
Yhdysvallat USA	8	69.27	1.0
Venäjä RUS	7	52.08	5.85
Etelä-Korea KOR	7	62.68	1.75
Indonesia IDN	5	57.59	2.72
Taiwan TWN	5	72.95	1.36
Thaimaa THA	5	64.18	4.77
Valko-Venäjä BLR	4	49.94	6.45
Brasilia BRA	4	55.88	2.0
Malesia MYS	4	68.39	4.0
Ukraina UKR	4	47.95	3.0
Argentiina ARG	3	49.03	2.0
Bosnia Hertsegovina BIH	3	57.15	3.5
Iran IRN	3	44.33	6.0
Oman OMN	2	66.55	5.5
Pakistan PAK	2	55.15	4.5
Saudi-Arabia SAU	2	62.78	6.81
Yhdistyneet Arabiemiirikunnat UAE	2	70.34	5.9

Mielenkiintoinen trendi Kurlantzickin (Kurlantzick 2016) *State Capitalism* -teoksen teesien valossa on Euroopan unionin protektionismin pääkohteiden listan loppupuolen täytyminen 2008-2018 ns. *middle income*-valtioista, joista Iran, Saudi-Arabia ja Yhdistyneet Arabiemiirikunnat luetaan teoksessa valtionkapitalistien luokkaan. Aikavälillä 2008-2018 16 ei-vapaasta valtiosta 11 oli Kurlantzickin (Kurlantzick 2016) jaottelun mukaisesti valtionkapitalistinen. Myös valtionsisäisiä muutoksia on tapahtunut, ja esimerkiksi 1995-2007 merkittävä taloudellisesti vapaa protektionististen toimien kohde Thaimaa on pysynyt listalla myös 2008-2018, mutta tällä kertaa ei-vapaana. Samalla 1995-2007 ei-vapaa Turkki on vapautunut taloudellisesti ja pysynyt Euroopan unionin protektionististen toimien kohteena 2008-2018, tällä kertaa vapaana taloutena.

Merkkejä protektionististen toimien taustalla olevista mahdollisesti poliittisista motivaatioista löytyy tutkielman lähteistä esimerkiksi siinä, että suurin osa Venäjää kohdanneista protektionistisista toimista aikavälillä 2008-2018 (5 kpl) otettiin käyttöön Ukrainan kriisin yhteydessä 2015 ja 2017. Tätä ennen toimia käytettiin Venäjää vastaan myös Georgian sodan vuonna, eli 2008 (1 kpl). Aikavälien 1995-2007 ja 2008-2018 välillä on havaittavissa myös maantieteellinen muutos protektionististen toimien kohdentumisessa. Euroopan unionin protektionistiset toimet kohdentuivat 1995-2007 Kiinan ja Intian lisäksi määrällisesti erityisen vahvasti Aasian vahvoja taloudellisesti vapaita vientivaltioita kohtaan. Aikavälillä 2008-2018 tämä trendi on heikentynyt ja toimet ovat kohdentuneet aiempaa vahvemmin Lähi-idän ja Etelä-Amerikan ei-vapaita valtioita kohtaan. Valtiokohtaiset löydökset tukevat laajalti tutkielman oletuksia.

Yhdysvaltojen protektionististen toimien kohdentuminen

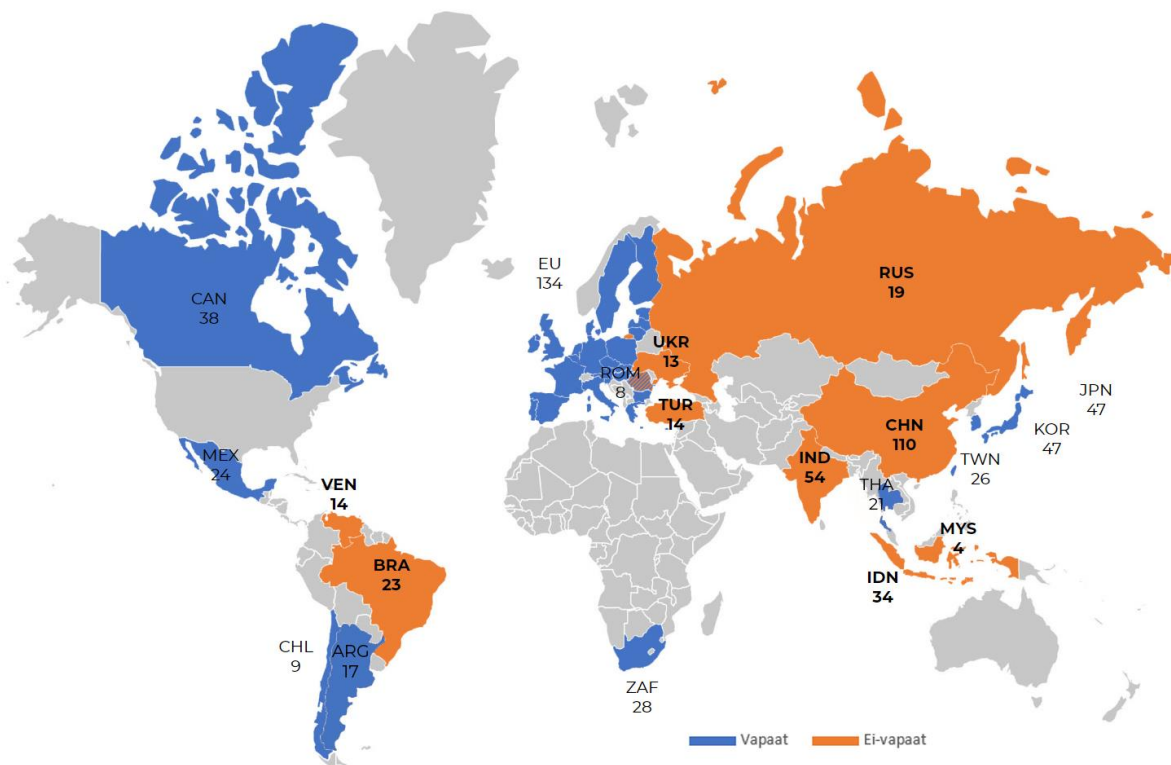
Yhdysvaltojen tutkielman aikavälillä 1995-2018 käynnistämät protektionistiset toimet (N=938) ovat kohdentuneet 49 % (N=456) taloudellisesti vapaita, ja 51 % (N=482) taloudellisesti ei-vapaita valtioita kohtaan (kuvio 9). Aikavälillä 1995-2007 Yhdysvaltojen protektionistisista toimista (N=462) 62 % (N=287) suuntautui vapaita toimijoita kohtaan, ja 38 % (N=174) ei-vapaita kohtaan. Aikavälillä 2008-2018 Yhdysvaltojen protektionistisista toimista (N=472) 36 % (N=169) suuntautui taloudellisesti vapaita toimijoita kohtaan ja 64 % (N=307) taloudellisesti ei-vapaita toimijoita kohtaan.

Kuvio 9: Yhdysvaltojen protektionistiset toimet kohdevaltion taloudellisen vapauden mukaan 1995-2018 (Freedom House 2018; Heritage Foundation 2018; WTO 2018b; WTO 2018c)

Yhdysvaltojen käyttämät protektionistiset toimet ovat kokonaisuudessaan kohdentuneet aikavälillä 2008-2018 taloudellisesti ei-vapaita toimijoita kohtaan 27 prosenttiyksikköä enemmän kuin aikavälillä 1995-2007. Protektionististen toimien kohdentuminen noudattaa tältä osin tutkielman oletuksia. Vapaita ja ei-vapaita toimijoita kohtaan kohdistuneiden protektionististen toimien suhdeluvun osalta ei-vapaiden toimijoiden osuus on ylittänyt vapaiden toimijoiden osuuden pysyvästi vuoden 2008 jälkeen.

Yhdysvaltojen protektionististen toimien 19 pääkohteesta 8 oli ei-vapaita aikavälillä 1995-2007, kun aikavälillä 2008-2018 vastaava luku oli 19 pääkohteesta 11 (kuvio 10; taulukko 3; kuvio 11; taulukko 4). Aikavälin 2008-2018 protektionististen toimien pääkohteiden 11 ei-vapaasta valtiosta 9 on Kurlantzickin (2016) jaottelun mukaan valtionkapitalistisia toimijoita. Yhdysvaltojen pääasiallisista protektionististen toimien kohteista 12 sijoittui maailman 20 suurimman Yhdysvaltojen ulkopuolisen vientivaltion joukkoon 1995-2007 ja 14 aikavälillä 2008-2018 (World Bank 2018). Yhdysvaltojen protektionistiset toimet ovat näin reagoineet toimijakohtaisessa vertailussa voimakkaammin vientikilpailuun aikavälillä 2008-2018, kuin aikavälillä 1995-2007.

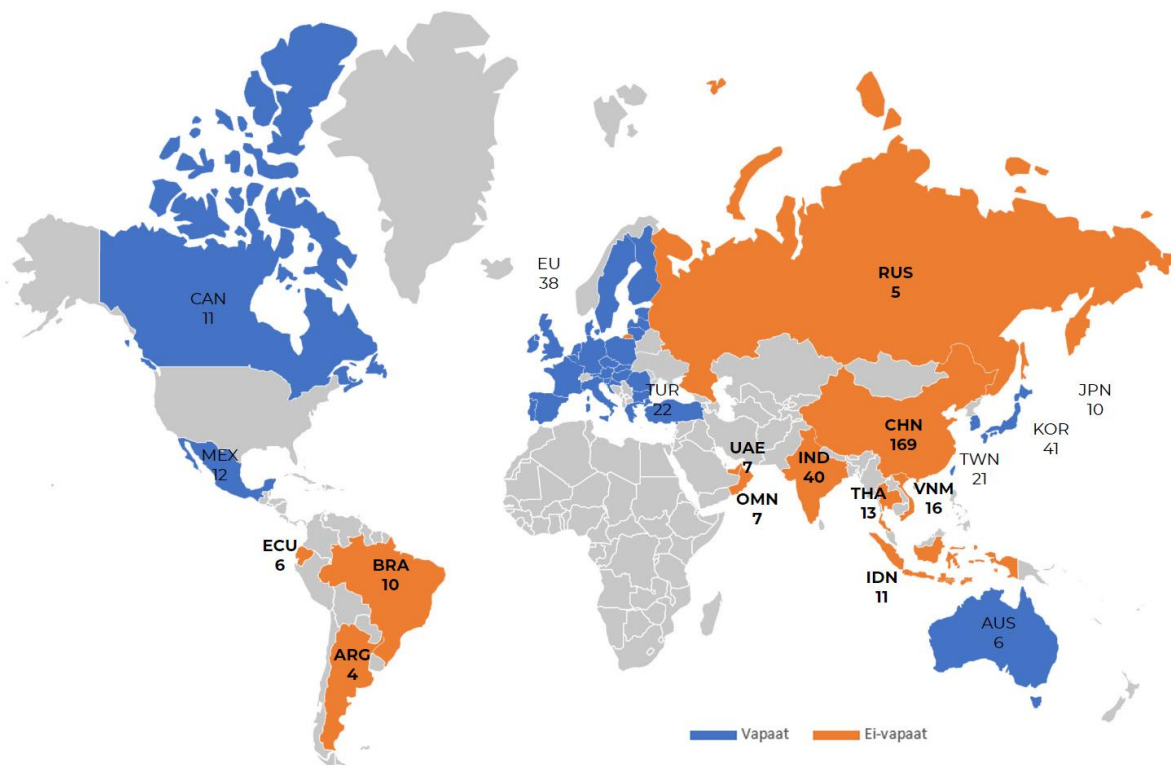

Kuvio 10: Yhdysvaltojen protektionististen toimien pääkohteet 1995-2007

Taulukko 3: Yhdysvaltojen protektionististen toimien pääkohteet 1995-2007 (Freedom House 2018; Heritage Foundation 2018; WTO 2018b; WTO 2018c) (Ei-vapaat valtiot **tummennettu**)

Valtio	Protektionistiset toimet 1995-2007	Economic Freedom Index KA 1995-2007	Freedom in the World KA 1995-2007
Euroopan unioni EU	134	69.95*	1.0*
Kiina CHN	110	53.01	6.65
Japani JPN	47	70.05	1.46
Etelä-Korea KOR	47	69.53	1.79
Intia IND	54	50.21	2.65
Kanada CAN	38	72.54	1.0
Indonesia IDN	34	56.26	3.89
Taiwan TWN	26	71.24	1.82
Etelä-Afrikka ZAF	28	63.77	1.61
Meksiko MEX	24	62.15	2.73
Brasilia BRA	23	58.03	2.71
Venäjä RUS	19	51.42	4.79
Thaimaa THA	21	66.62	3.19
Argentiina ARG	17	63.93	2.35
Turkki TUR	14	57.22	3.86
Venezuela VEN	14	52.55	3.50
Ukraina UKR	13	47.62	3.39
Chile CHL	9	75.59	1.57
Romania** ROM	8	51.33	2.18

* Jäsenvaltioiden keskiarvot **Ennen EU-jäsenyyttä

Kuvio 11: Yhdysvaltojen protektionististen toimien pääkohteet 2008-2018

Taulukko 4: Yhdysvaltojen protektionististen toimien pääkohteet 2008-2018 (Freedom House 2018; Heritage Foundation 2018; WTO 2018b; WTO 2018c) (Ei-vapaat valtiot **tummennettu**)

Valtio	Protektionistiset toimet 2008-2018	Economic Freedom Index KA 2008-2018	Freedom in the World KA 2008-2018
Kiina CHN	169	53.16	6.5
Etelä-Korea KOR	41	62.68	1.75
Intia IND	40	54.57	2.5
Euroopan unioni EU	38	70.05*	1.0*
Turkki TUR	22	63.25	3.6
Taiwan TWN	21	72.95	1.36
Vietnam VNM	16	51.55	6.0
Thaimaa THA	13	64.18	4.77
Meksiko MEX	12	66.11	2.9
Kanada CAN	11	79.52	1.0
Indonesia IND	11	57.59	2.72
Brasilia BRA	10	55.88	2.0
Japani JPN	10	72.33	1.27
Oman OMN	7	66.55	5.5
Yhdistyneet Arabiemiirikunnat UAE	7	70.34	5.9
Australia AUS	6	81.93	1.0
Ecuador ECU	6	49.35	3.04
Venäjä RUS	5	52.08	5.85
Argentiina ARG	4	49.03	2.0

*Jäsenvaltioiden keskiarvot

Protektionististen toimien pääkohteiden osalta keskimääräinen Yhdysvaltojen protektionistinen toimi suuntautui 1995-2007 vapausarvot 62.23 ja 2.83 omaavaan vapaaseen valtioon, ja 2008-2018 aikavälillä nämä keskiarvot laskivat arvoihin 59.61 ja 4.06, eli keskimääräinen protektionistinen toimi kohdistui molemmilla mittareilla ei-vapaaseen valtioon Yhdysvaltojen tapauksessa aikaväleillä 1995-2007 ja 2008-2018 käyttämien protektionististen toimien analyysissä on huomioitavaa, että toimien käyttäminen ei kokonaisuudessaan lisääntynyt tai vähenny siirryttäessä aikavälistä myöhempään, vaan toimien kohteet muuttuvat ja keskittyvät kokonaisvaltaisesti voimakkaammin, mutta harvempiin ei-vapaisiin valtioihin.

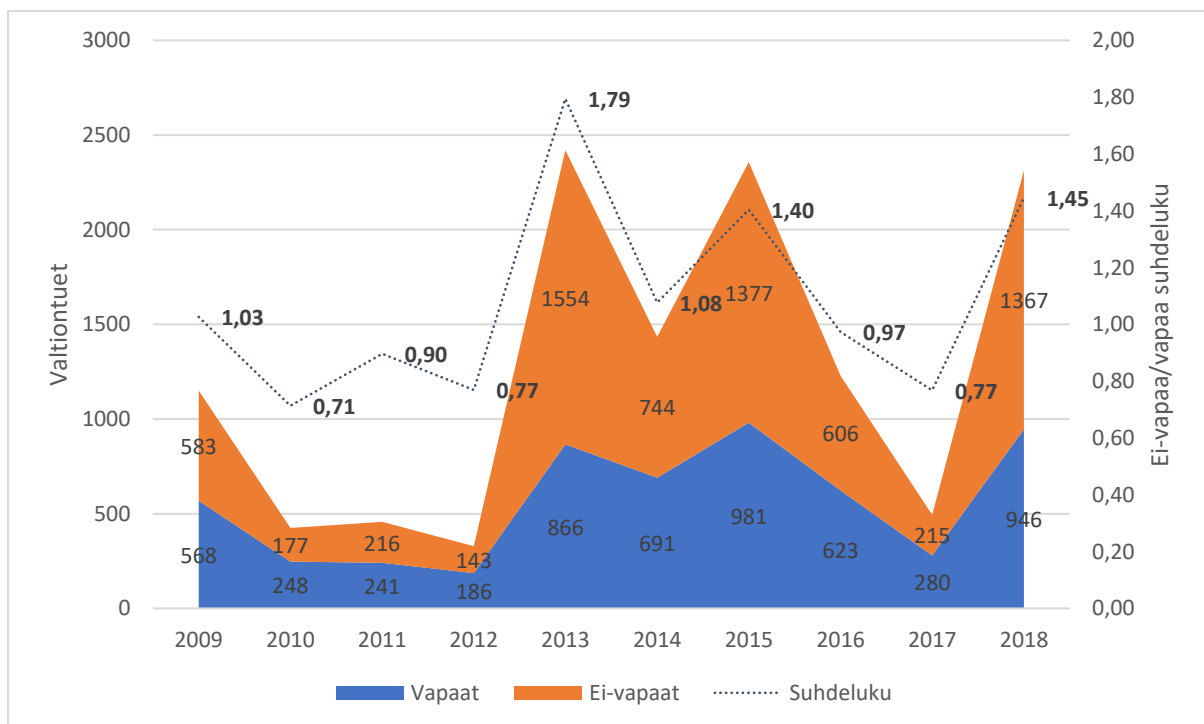
Protektionististen toimien pääkohteiden joukossa on Yhdysvaltojen kohdalla tapahtunut muutoksia aikavälien 1995-2007 ja 2008-2018 välillä. Ei-vapaiden toimijoiden osuus kymmenen eniten protektionistisia toimia kohdanneen toimijan joukossa kasvoi 1995-2007 37 prosentista 65 prosenttiin. Tämän voidaan katsoa johtuvan erityisesti Euroopan unionin, Japanin ja Kanadan osuuksien huomattavasta laskusta samalla, kun Kiinan ja Intian kaltaisten toimijoiden osuudet ovat pysyneet korkeina. Yhdysvaltojen protektionististen toimien maantieteellinen jakautuminen ei ole kokenut Euroopan unionin kanssa vastaavaa muutosta, vaan muutokset aikavälien 1995-2007 ja 2008-2018 välillä ovat olleet seurausta erityisesti toimien aiempaa voimakkaammasta kohdentumisesta samoihin toimijoihin. Suhdelukujen taipuminen ei-vapaiden valtioiden puolelle on johtunut esimerkiksi protektionististen toimien vähenemisestä pohjoisen ja eteläisen Amerikan valtioita kohtaan. Kuten Euroopan unionilla, Turkin ja Thaimaan osalta muutokset johtuvat valtion sisäisistä vapauden muutoksista. Orastavia tendenssejä lisääntyneistä protektionistisista toimista kohti eteläisen Aasian ei-vapaiden valtioiden joukkoa ja Lähi-itään on havaittavissa. Yhdysvallat noudattaa pitkälti tutkielman oletuksia protektionististen toimien kohdentumisesta kohdevaltion taloudellisen vapauden mukaisesti. Kuten Euroopan unionin, myös Yhdysvaltojen kohdalla jakauman muutos on ollut suurilta osin seurausta vapaita valtioita kohtaan käytettyjen protektionististen toimien vähentymisestä.

Merkkejä protektionististen toimien taustalla olleista poliittisista motivaatioista löytyy tutkielman lähteistä esimerkiksi siinä, että Venäjää kohtaan on kohdistunut Yhdysvaltojen protektionistisia toimia vuosien 2008-2018 välillä ainoastaan vuoden 2014 jälkeen, eli Ukrainan kriisin myötä. Tämän lisäksi Yhdysvaltojen Kiinaa kohtaan käyttämät protektionistiset toimet ovat kokeneet koko tutkielman tarkasteluajan huippunsa vuoden 2008 finanssikriisin yhteydessä (28 kpl), sekä toimijoiden välillä käydyn kauppasodan keskellä vuonna 2018 (26 kpl).

4.4. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen valtiontukien vaikutusten kohdentuminen 2009-2018

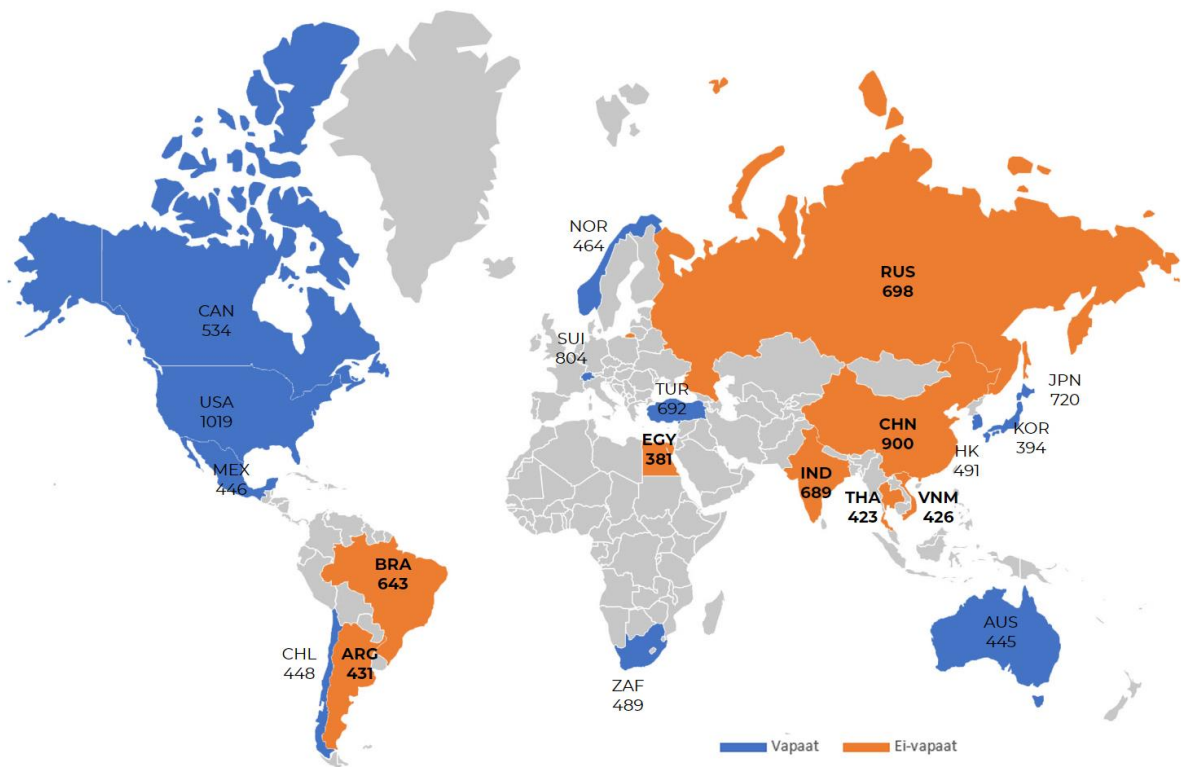
Euroopan unionin valtiontukien vaikutusten kohdentuminen

Euroopan unionin aikavälillä 2009-2018 käyttämät valtiontuet (N=12612) ovat kohdentuneet vaikutuksiltaan 55 % (N=6982) taloudellisesti vapaita, ja 45 % (N=5630) taloudellisesti ei-vapaita valtioita kohtaan (kuvio 12). Euroopan unionin valtiontukien vaikutukset ovat kohdentuneet vuodesta 2009-2018 enimmäkseen taloudellisesti vapaita valtioita kohtaan. Ei-vapaiden valtioiden osuus toimien vaikutusten kohdentumisesta on kuitenkin ylittänyt suhdeluvultaan vapaiden osuuden vuosina 2013, 2014, 2015 ja 2018, jotka ovat olleet valtiontukien käytön osalta myös tarkasteluvälin määrällisiä mittaushuippuja.

Kuvio 12: Euroopan unionin valtiontukien vaikutukset kohdevaltion taloudellisen vapauden mukaan 2009-2018 (Freedom House 2018, Global Trade Alert 2018, Heritage Foundation 2018)

Euroopan unionin valtiontuet ovat kohdentuneet vaikutuksiltaan aikavälillä 2009-2018 yleisessä tarkastelussa enemmän vapaita talouksia kohtaan, eli jakauma ei noudata tältä osin kokonaisuudessaan tutkielman oletuksia. Jakaumasta voidaan kuitenkin havaita toimien suhdeluvun olevan tutkielman oletusten mukaisessa muutoksessa ei-vapaiden valtioiden osuuden noustua etenkin vuoden 2013 jälkeen.

Kuvio 13: Euroopan unionin valtiontukien vaikutusten pääkohteet 2009-2018

Taulukko 5: Euroopan unionin valtiontukien vaikutusten pääkohteet 2009-2018 (Freedom House 2018, Global Trade Alert 2018, Heritage Foundation 2018) (Ei-vapaat toimijat **tummennettu**)

Valtio	Valtiontuot 2009-2018	Economic Freedom Index KA 2009-2018	Freedom in the World KA 2009-2018
Yhdysvallat USA	1019	77.06	1.1
Kiina CHN	900	53.17	6.5
Sveitsi SUI	804	81.08	1
Japani JPN	720	72.36	1.25
Venäjä RUS	698	52.09	5.85
Turkki TUR	692	62.76	3.5
Intia IND	689	54.52	2.5
Brasilia BRA	643	55.85	2
Kanada CAN	534	79.45	1
Hong Kong HK	491	89.90	1
Etelä-Afrikka ZA	489	62.70	2
Norja NOR	464	71.10	1
Chile CHL	448	77.68	1
Meksiko MEX	446	66.10	2.95
Australia AUS	445	81.90	1
Argentiina ARG	431	48.51	2
Vietnam VNM	426	51.41	6
Thaimaa THA	423	64.37	5.45
Etelä-Korea KOR	394	71.05	1.8
Egypti EGY	381	55.89	5.5

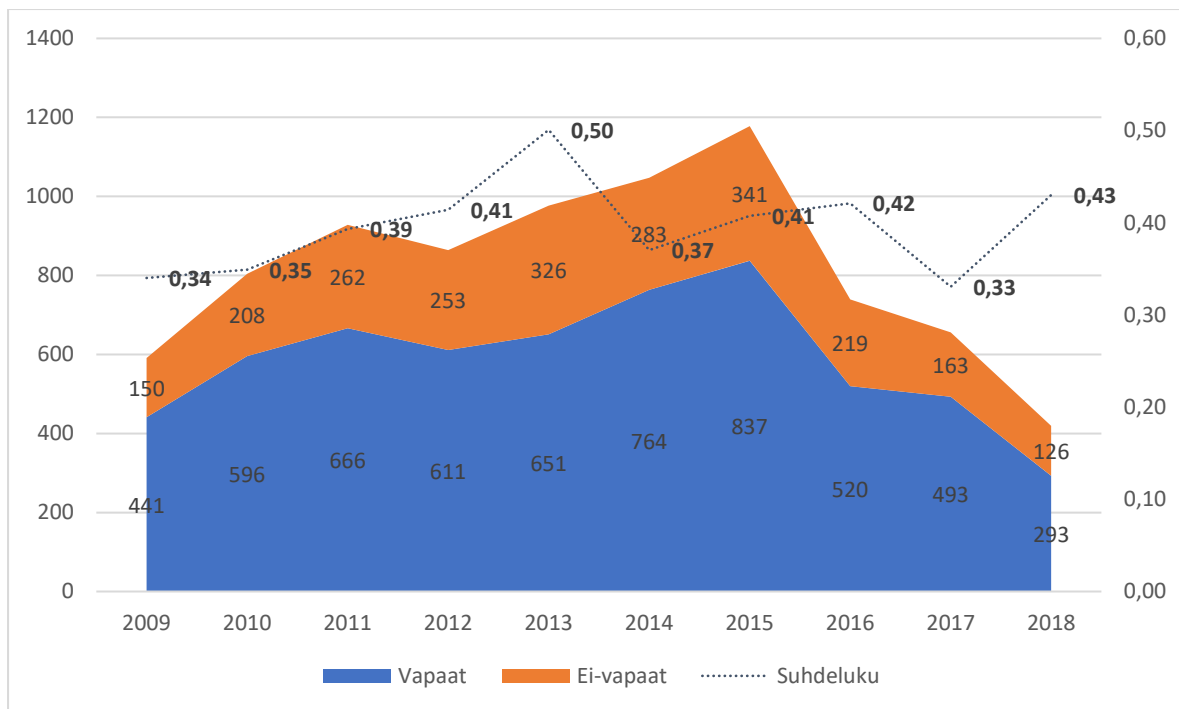
Valtiontukien pääkohteiden osalta keskimääräinen Euroopan unionin valtiontukitoimi suuntautui aikavälillä 2009-2018 vapausarvot 66.5 ja 2.7 omaavaan valtioon, eli tutkielman määritelmän mukaiseen vapaaseen markkinatalouteen (Heritage Foundation 2018; Freedom House 2018; Global Trade Alert 2018.). Vuonna 2009 keskimääräinen Euroopan unionin valtiontuki kohdentui vapausindeksit 65.3 ja 2.8 omaavaan valtioon, ja vuonna 2018 vapausindeksit 65.0 ja 3.3 omaavaan valtioon, eli muutos ei-vapaiden toimijoiden osuuden lisääntymistä kohtaan on lievä. Euroopan unionin valtiontukien 20 pääkohteesta 14 sijoittui maailman 20 suurimman Euroopan unionin ulkopuolisen vientivaltion joukkoon. Valtiontukien vaikutuksia osakseen saaneita ei-vapaita valtioita oli Euroopan unionin aikavälin 2009-2018 pääkohteiden joukossa kahdeksan kahdestakymmenestä (kuvio 13, taulukko 5). Mielenkiintoiseksi kohteiden ei-vapaiden valtioiden jakauman osuudesta tekee tutkielman oletusten kannalta se, että jokainen pääkohteiden listalle päätyneistä ei-vapaita toimijoista on Kurlantzickin (2016, 29) jaottelun mukaisesti valtionkapitalistinen toimija.

Maantieteelliseltä kantilta ylivoimaisesti suurin osa Euroopan unionin valtiontukien vaikutuksista on suuntautunut Aasian valtioihin, ja erityisesti ei-vapaisiin toimijoihin, jotka muodostavat kaksi kolmasosaa Aasian valtioihin suuntautuneiden valtiontukien kohteista. Pohjois-Amerikan vapaita talouksia kohtaan on suuntautunut toiseksi suurin komponentti Euroopan unionin käyttämistä valtiontuista, ja Etelä-Amerikan voitonpuoleisesti ei-vapaita toimijoita kohtaan suuntautuneet valtiontuet jäävät maanosavertailussa kolmannelle sijalle.

Tutkielman aineiston tarkkailuvälillä 2009-2018 Euroopan unionin valtiontukien vaikutukset ovat toimijakeskeisen katsauksenkin mukaan suuntautuneet huomattavasti protektionistisia toimia voimakkaammin vapaita markkinatalousvaltioita kohtaan. Euroopan unionin hyödyntämien valtiontukien kohdentuminen ei näin noudata tältä osin tutkielman oletuksia kohdentumisesta taloudellisesti ei-vapaita toimijoita kohtaan.

Yhdysvaltojen valtiontukien vaikutusten kohdentuminen

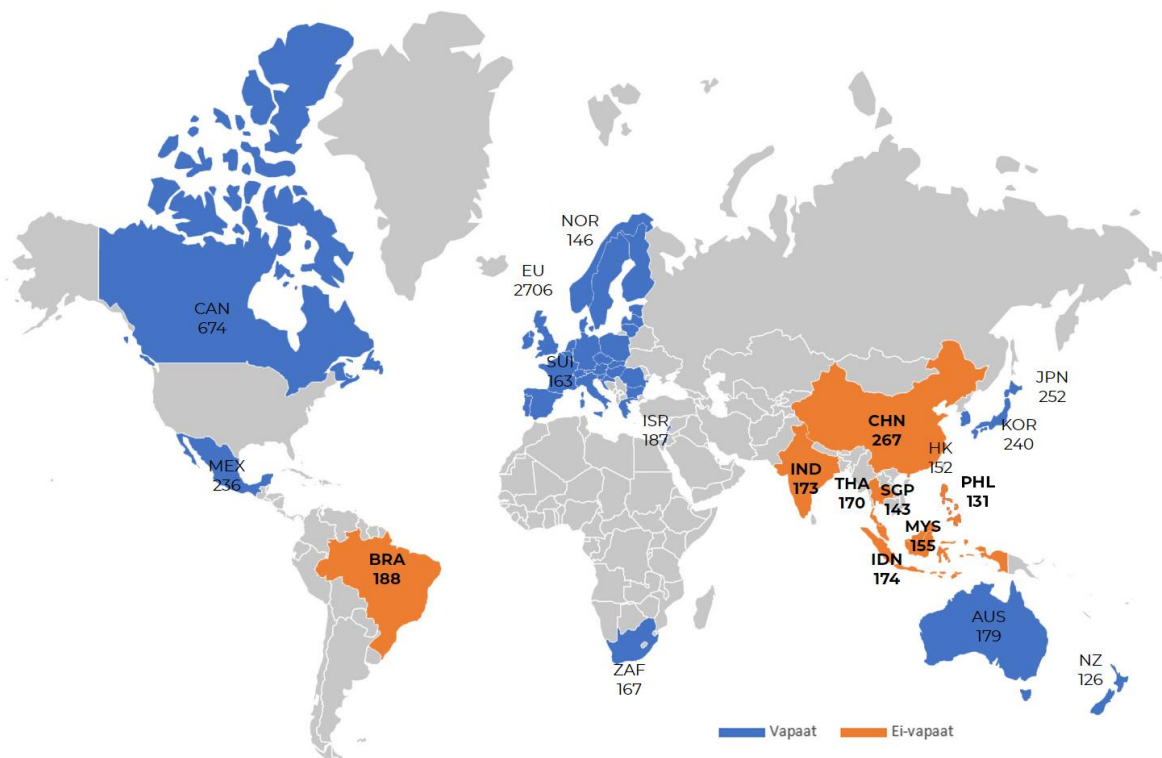
Yhdysvaltojen aikavälillä 2009-2018 käynnistämät 8203 valtiontukitoimeja ovat kohdentuneet vaikutuksiltaan 72 % (N=5872) taloudellisesti vapaita, ja 28 % (N=2331) taloudellisesti ei-vapaita valtioita kohtaan (kuvio 14).

Kuvio 14: Yhdysvaltojen valtiontukien vaikutukset kohdevaltion taloudellisen vapauden mukaan 2009-2018 (Freedom House 2018, Global Trade Alert 2018, Heritage Foundation 2018)

Yhdysvaltojen valtiontukien vaikutukset ovat kohdentuneet vuodesta 2009-2018 valtaosin taloudellisesti vapaita valtioita kohtaan. Ei-vapaiden valtioiden osuus kohdentumisesta on käynyt korkeimmissa lukemissaan vuonna 2013, mutta tällöinkin niiden osuus oli ainoastaan 33 % kaikista valtiontuista. Yhdysvaltojen valtiontuet ovat tutkielman tarkasteluvälillä kohdentuneet systemaattisesti vapaita talouksia kohtaan, eikä suhdeluku ole muuttunut ratkaisevasti vuosien 2009-2018 välillä. Jakauma ei noudata tältä osin tutkielman oletuksia.

Valtiontukien pääkohteiden osalta keskimääräinen Yhdysvaltojen valtiontukitoimi suuntautui aikavälillä 2009-2018 vapausarvot 69.56 ja 1.85 omaavaan, eli tutkielman määritelmän mukaiseen vapaaseen markkinatalouteen. (Heritage Foundation 2018; Freedom House 2018; Global Trade Alert 2018.). Vuonna 2009 keskimääräinen valtiontukitoimi kohdistui vapausarvot 68.7 ja 2.0 omaavaan valtioon, ja vuonna 2018 vapausarvot 67.6 ja 2.4 omaavaan valtioon, eli muutos ei-vapaiden toimijoiden osuuden lisääntymistä kohtaan on lievä. Yhdysvaltojen valtiontukien 20 pääkohteesta 15 sijoittui maailman 20 suurimman Yhdysvaltojen ulkopuolisen vientivaltion joukkoon (World Bank 2018). Valtiontukien vaikutuksia osakseen saaneita ei-vapaita valtioita oli Yhdysvaltojen aikavälin 2009-2018 pääkohteiden joukossa 8/20 (Kuvio 15, Taulukko 6). Näistä valtioista 7 on Kurlantzickin (2016, 29) jaottelun mukaan valtionkapitalistisia.

Kuvio 15: Yhdysvaltojen valtiontukien vaikutusten pääkohteet 2009-2018

Taulukko 6: Yhdysvaltojen valtiontukien vaikutusten pääkohteet 2009-2018 (Freedom House 2018, Global Trade Alert 2018, Heritage Foundation 2018) (Ei-vapaat toimijat tummennettu)			
Valtio	Valtiontuot 2009-2018	Economic Freedom Index KA 2009-2018	Freedom in the World KA 2009-2018
Euroopan unioni EU	2706	69.1*	1.2*
Kanada CAN	674	79.45	1
Kiina CHN	267	53.17	6.5
Japani JPN	252	72.36	1.25
Etelä-Korea KOR	240	71.05	1.8
Meksiko MEX	236	66.10	2.95
Brasilia BRA	188	55.85	2
Israel ISR	187	69.00	1.55
Australia AUS	179	71.62	1
Indonesia IDN	174	57.23	2.75
Intia IND	173	54.52	2.5
Thaimaa THA	170	64.37	5.45
Etelä-Afrikka ZA	167	62.70	2
Sveitsi SUI	163	81.08	1
Malesia MYS	155	68.01	4
Hong Kong HK	152	89.90	1
Norja NOR	146	71.10	1
Singapore SGP	143	87.99	4.1
Filippiinit PHL	131	59.69	3.09
Uusi-Seelanti NZ	126	81.87	1

*Jäsenvaltioiden keskiarvot

Maantieteelliseltä kantilta ylivoimaisesti suurin osa Yhdysvaltojen valtiontukien vaikutuksista on kohdistunut Eurooppaan, ja erityisesti Euroopan unionin valtioihin, joita kohtaan valtiontukia on kohdentunut 2706 kappaletta aikavälillä 2008-2018. Maanosakohtaisesti toisella sijalla ovat Aasian valtiot 1857 tapauksella, ja kolmannella sijalla muut Pohjois-Amerikan naapurivaltiot 910 tapauksella.

Kuten Euroopan unionin, tutkielman aineiston tarkkailuvälillä 2009-2018 myös Yhdysvaltojen valtiontukien vaikutukset ovat toimijakeskeisen katsauksenkin mukaisesti suuntautuneet huomattavasti protektionistisia toimia voimakkaammin vapaita markkinatalousvaltioita kohtaan. Yhdysvaltojen hyödyntämien valtiontukien kohdentuminen ei näin noudata tältä osin tutkielman oletuksia kohdentumisesta taloudellisesti ei-vapaita toimijoita kohtaan.

4.5. Yhteenveto

Tässä luvussa esitellään ensin lukujen 4.1-4.4. löydösten yhteenvedot hypoteeseittain, ja nostetaan sen jälkeen esille muita analyysien esiin nostamia mielenkiintoisia löydöksiä.

Hypoteesi 1:

0 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämät taloudellisen nationalismin keinot eivät ole lisääntyneet aikavälillä 1995-2018

1 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämät taloudellisen nationalismin keinot ovat lisääntyneet aikavälillä 1995-2018

Euroopan unionin hyödyntämät taloudellisen nationalismin keinot ovat vähentyneet protektionististen toimien osalta ja lisääntyneet valtiontukien osalta tutkielman tarkastelun aikavälillä. Euroopan unionin osalta protektionististen keinojen huippuluvut saavutettiin jo ennen vuoden 2008 talouskriisiä, jonka jälkeen keinojen käyttäminen on ollut tasaisessa laskussa. Käytettyjen valtiontukien määrät ovat vakiintuneet korkealle tasolle vuoden 2013 jälkeen.

Yhdysvaltojen hyödyntämät taloudellisen nationalismin toimet ovat luvun 4.1. löydösten mukaan lisääntyneet protektionististen toimien osalta lievästi aikavälien 1995-2007 ja 2008-2018 välillä, ja luvun 4.2. mukaan käytetyt valtiontuet ovat vähentyneet aikavälillä 2009-2018. Vuonna 2001 huipun jälkeen protektionistiset toimet ovat kuitenkin lähteneet epätasaiseen

kasvuun vuoden 2008 talouskriisin jälkeen, ja vakiintuneet korkealle tasolle tutkielman kirjoittamisajankohtaan mennessä. Yhdysvaltojen käyttämät valtiontuet saavuttivat huipputasonsa vuonna 2015 noustuaan tasaisesti vuodesta 2009, jonka jälkeen ne ovat olleet määrällisesti tasaisessa laskusuhdanteessa.

Ensimmäiseen hypoteesiin ei saada tutkielman tarkastelussa yksinkertaista vastausta, sillä molempien toimijoiden käyttämät taloudellisen nationalismin keinot ovat lisääntyneet tai vähentyneet analysoitavasta instrumentista riippuen. Tarkasteltaessa toisistaan erillään aikavälien 1995-2007 ja 2008-2018 protektionististen keinojen määriä ei kummankaan toimijan osalta löydy merkkejä hypoteesin 1 mukaisesta kehityksestä. Mielenkiintoisia tutkielman löydöksistä tekevät kuitenkin keinojen jakauman eroavaisuudet, kuten Yhdysvaltojen laskusuhdanteessa olevat valtiontukien määrät verrattuna Euroopan unionin noususuhdanteessa oleviin, ja Euroopan unionin laskusuhdanteessa olevat protektionistiset toimet suhteessa Yhdysvaltojen lisääntyneisiin protektionistisiin toimiin. Yhdysvaltojen protektionististen toimien määrä on lisääntynyt voimakkaasti vuodesta 2013 eteenpäin huolimatta nousukaudesta, ja Euroopan unionin käyttämät valtiontuet ovat vakiintuneet korkealle tasolle vuoden 2012 jälkeen.

Euroopan unionin kohdalla hypoteesin 1 voidaan tulkita toteutuneen valtiontukien osalta ja jääneen toteutumatta protektionististen keinojen osalta. Yhdysvaltojen tapauksessa hypoteesin 1 voidaan tulkita toteutuneen protektionististen keinojen osalta ja jääneen toteutumatta valtiontukien osalta.

Hypoteesi 2:

0 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämien AD & CVD-keinojen käytöllä ei ole ollut yhteyttä kohdemaan taloudelliseen vapauteen 1995-2018

1 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen AD & CVD-keinot ovat lisääntyneet suhteellisesti enemmän taloudellisesti ei-vapaita valtioita kohtaan 1995-2018

Euroopan unionin käyttämät protektionistiset toimet ovat kohdentuneet tutkielman aikavälillä oletusten mukaisesti enenevässä määrin kohti taloudellisesti ei-vapaita toimijoita. Protektionististen toimien käytön määrä on ollut kokonaisvaltaisesti laskussa, mutta toimet ovat kohdentuneet selkeästi enemmän kohti taloudellisesti ei-vapaita toimijoita, ja 17 % lisäys ei-vapaiden toimijoiden osuudessa tapahtui periodien 1995-2007 ja 2008-2018 välillä.

Yhdysvaltojen käyttämät protektionistiset toimet ovat kohdentuneet tutkielman aikavälillä oletusten mukaisesti enenevässä määrin kohti taloudellisesti ei-vapaita toimijoita. Protektionististen toimien käytön määrä on ollut kokonaisvaltaisesti kasvussa, ja toimet ovat kohdentuneet 19 % enemmän kohti taloudellisesti ei-vapaita toimijoita vuoden 2008-2018 aikavälillä, kuin vuoden 1995-2007 aikavälillä.

Sekä Euroopan unioni että Yhdysvallat toteuttavat tutkielman oletuksen protektionististen toimien kohdentumisen taloudellisen vapauden mukaan osalta toimien kohdennuttua enemmän taloudellisesti ei-vapaita toimijoita kohtaan, joten hypoteesin 1 voidaan katsoa toteutuneen molempien toimijoiden osalta.

Hypoteesi 3:

0 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämien UNCTAD MAST-luokituksen mukaisten valtion tukitoimien käytöllä ei ole ollut yhteyttä kohdemaan taloudelliseen vapauteen 2009-2018

1 Euroopan unionin tai Yhdysvaltojen käyttämät UNCTAD MAST-luokituksen mukaisten valtion tukitoimet ovat lisääntyneet suhteellisesti enemmän taloudellisesti ei-vapaita valtioita kohtaan 2009-2018

Euroopan unionin 2009-2018 käyttämät valtiontuet ovat kohdentuneet tutkielman aikavälillä merkittävästi kohti taloudellisesti vapaita toimijoita. Ei-vapaiden toimijoiden osuus valtiontukien vaikutuksista on korkeimmillaan käynyt vuonna 2013 käsittäen 64 % kaikista valtiontuista, ja suhdeluvun kehityksen trendi on ollut oletusten suuntainen. Hypoteesi 1 jää Euroopan unionin osalta toteutumatta tarkastellessa aikaväliä kokonaisuudessaan, mutta merkkejä trendin kääntymisestä oletusten suuntaan on havaittavissa etenkin vuodesta 2013 eteenpäin.

Yhdysvaltojen 2009-2018 käyttämät valtiontuet ovat kohdentuneet tutkielman aikavälillä merkittävästi kohti taloudellisesti vapaita toimijoita. Ei-vapaiden toimijoiden osuus valtiontukien kohteista on laskenut erityisesti vuoden 2015 jälkeen, jolloin Yhdysvaltojen käyttämien valtiontukien määrä on ollut muutenkin. Hypoteesi 1 ei näin ollen toteutunut Yhdysvaltojen tapauksessa.

Hypoteesi 4:

0 Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen taloudellisen nationalismin keinojen käytössä ei ole ollut yhteneviä piirteitä aikavälillä 1995-2018 protektionististen keinojen osalta, ja 2009-2018 valtiontukien osalta

1 Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen taloudellisen nationalismin keinojen käytössä on ollut yhteneviä piirteitä aikavälillä 1995-2018 protektionististen keinojen osalta, ja 2009-2018 valtiontukien osalta

Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämien taloudellisen nationalismin keinojen määrät poikkesivat merkittävästi toisistaan tutkielman tarkasteluajaväleistä riippuen, mutta ne kohdentuivat pitkälti instrumenttikohtaisesti toisiaan vastaavasti kohdevaltioiden taloudellisen vapauden mukaan.

Sekä Euroopan unionin että Yhdysvaltojen protektionistiset toimet ovat reagoineet tutkielman tarkasteluvälillä globaalin talouskasvun vaihteluihin, mutta Yhdysvalloissa tämä trendi on vuodesta 2014 lakannut protektionististen keinojen määrän nousua korkealle tasolle huolimatta vakaasta globaalista talouskasvusta. Molemmilla toimijoilla tapahtui aikavälin 1995-2007 ja 2008-2018 välillä muutos protektionististen toimien kohdentumisessa lisääntyvästi ei-vapaita toimijoita kohtaan. Yhdysvaltojen kohdalla muutoksen voidaan katsoa olleen voimakkaampi, ja omaavan enemmän painoarvoa itse toimien määrän suuren nousun 2008-2018 takia, kun taas saman muutoksen kokeneen Euroopan unionin tapauksessa toimien määrät olivat samalla aikavälillä tasaisessa laskussa. Euroopan unionin kohdalla protektionististen toimien kohdentuminen ei-vapaita valtioita kohtaan alkoi tosin jo ennen aikaväliä 2008-2018. Molemmilla toimijoilla protektionistiset toimet ovat kohdentuneet niiden pääkohteiden osalta voimakkaasti kohdevaltion viennin volyymin mukaan, eli maailman suurimpia vientivaltioita kohtaan, ja tämä trendi on vahvistunut molemmilla toimijoilla aikaväliltä 1995-2007 aikavälille 2008-2018. Molemmilla toimijoilla keskimääräisen protektionistisen toimen kohdevaltion Heritage Foundationin ja Freedom Housen indeksien vapausarvojen keskiarvot liikkuivat ei-vapaita arvoja kohtaan aikavälillä 2008-2018 verrattuna aikaväliin 1995-2007.

Sekä Euroopan unionin, että Yhdysvaltojen kohdalla protektionististen keinojen voimakkaampi kohdentuminen ei-vapaita talouksia kohtaan 2008-2018 johtui suurilta osin

keinojen aiempaa heikommasta kohdentumisesta taloudellisesti vapaita valtioita kohtaan. Euroopan unionilla toimet vähenivät suhteessa eniten Aasian vapaita suuria vientitalouksia kohtaan, ja Yhdysvalloilla erityisesti Euroopan unionia, ja naapurimaita Kanadaa ja Meksikoa kohtaan. Sekä Euroopan unionin, että Yhdysvaltojen protektionististen toimien pääkohteiden korkeimmilla sijoituksilla säilyivät aikavälistä riippumatta Kiina, Intia, ja Etelä-Korea. Molempien toimijoiden tapauksessa protektionististen toimien kohdentumisessa on havaittavissa aikavälien 1995-2007 ja 2008-2018 hienoinen siirtymä Aasian suurista vapaista markkinatalousmaista niin ikään suuriin, ei-vapaisiin vientivaltioihin, Etelä-Amerikan protektionististen toimien painopisteen siirtyminen ei-vapaiden toimijoiden suuntaan, sekä Lähi-Idän valtionkapitalististen maiden ilmestyminen protektionististen toimijoiden pääkohteiden joukkoon. Mielenkiintoisena toimijakohtaisena erona toimii, että Euroopan unionin protektionististen toimien kohdentuminen Yhdysvaltoihin on lisääntynyt verrattuna muihin toimijoihin samalla, kun toimien kokonaismäärä on ollut laskussa, kun taas Yhdysvaltojen protektionististen toimien kohdentuminen Euroopan unionia kohtaan on vähentynyt määrältään huomattavasti sen toimien kokonaismäärän ollessa kasvussa.

Molemmilla toimijoilla valtiontukien määrällinen kehitys mukailee aiemman tutkimuskirjallisuuden oletusta viennin supistumisesta 2009-2018 seuraavasta valtiontukien lisääntymisestä, mutta Yhdysvaltojen tapauksessa määrät ovat olleet laskusuhdanteessa vuoden 2015 jälkeen, kun taas Euroopan unionilla valtiontukien määrät ovat lisääntyneet pyrähdyksinä kahden vuoden välein vuodesta 2013 lähtien. Sekä Euroopan unionin että Yhdysvaltojen valtiontukien pääasialliset kohteet ovat protektionistisia keinoja voimakkaammin linjassa maailman suurimpien vientivaltioiden kanssa. Molempien toimijoiden kohdalla keskimääräinen valtiontuki kohdentui aikavälillä 2009-2018 Heritage Foundationin ja Freedom Housen mittareilla vapaaseen valtioon. Euroopan unioni ja Yhdysvallat ovat pysyneet toistensa merkittävimpinä valtiontukien vaikutusten yksittäisinä kohteina, mutta maanosakohtaisessa tarkastelussa Euroopan unionin valtiontukien vaikutukset suuntautuvat erityisesti Aasian suuriin ei-vapaisiin vientivaltioihin, kun taas Yhdysvaltojen suurimman valtiontukien vaikutusten kohteen muodostavat yksiselitteisesti Euroopan unionin vapaat valtiot. Molempien toimijoiden osalta on yhteisenä nimittäjänä lisääntynyt taloudellisen nationalismiin keinojen käyttäminen erityisesti valtionkapitalistisia toimijoita kohtaan.

Molemmilla toimijoilla valtiontukitoimet kohdentuivat 2009-2018 enemmän taloudellisesti vapaita toimijoita kohtaan. Yhdysvaltojen tapauksessa valtiontukitoimet olivat tosin

tutkielman julkaisuajankohtaan mennessä laskussa, kun taas Euroopan unionin tapauksessa ne olivat nousussa. Euroopan unionin tapauksessa on luettavissa myös orastavaa ei-vapaiden valtioiden osuuden kasvua valtiontukien kohdentumisen osalta.

Hypoteesin 1 voidaan Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen osalta katsoa jääneen toteutumatta protektionististen toimien ja valtiontukien määrien osalta. Euroopan unioni vähensi protektionististen keinojen hyödyntämistä vuoden 2008 jälkeen ja Yhdysvallat lisäsi niiden käyttöä, ja Euroopan unioni lisäsi valtiontukien käyttöä vuodesta 2009 siinä, missä Yhdysvallat vähensi niitä. Hypoteesin 1 voidaan Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen osalta katsoa toteutuneen sekä protektionististen toimien, että valtiontukien vaikutusten kohdentumisen kohdevaltion taloudellisen vapauden mukaisesti osalta. Instrumenttikohtaiset toimien taloudellisen vapauden mukaan kohdentumisen määrät olivat toimijoilla ylipäättään samansuuntaiset, vaikka eroja esiintyi esimerkiksi toimien pääasiallisten kohteiden osalta. Protektionistisia keinoja käytettiin molempien toimijoiden osalta tutkielman aikavälillä voimakkaasti taloudellisesti ei-vapaita toimijoita vastaan, ja valtiontukia taloudellisesti vapaita toimijoita vastaan. Merkittäviä yhteneväisyyksiä löytyi myös molempien taloudellisen nationalismien keinojen pääasiallisten kohteiden statuksista maailman johtavina vientivaltioina, joskin valtiontukien osalta tämä trendi oli protektionistisia toimia selkeämpi.

5. Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa analysoitiin Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen taloudellisen nationalismien keinojen käyttöä aikavälillä 1995-2018 ja etsittiin merkkejä toimien lisääntyneestä kohdistumisesta kansainvälisen kaupan nykysääntelyn haastavia ei-vapaita valtioita vastaan. Tutkielman analyysien mukaan Euroopan unioni ja Yhdysvallat ovat noudattaneet Gilpinin (1983) teoriaa taantuvan hegemonian strategioista, ja päätyneet aikavälillä 1995-2018 jatkuvasti enemmän assertiivisiin, hegemonisen sodan strategian mukaisiin valintoihin taloudellisessa ulkopolitiikassaan. Eroja instrumenttien varsinaisen käytön logiikkojen väliltä löytyy, mutta molempien hegemonien kohdalla löytyy näyttöä jonkinasteisen muita valtioita vahingoittavan taloudellisen ulkopolitiikan keinojen käytön lisääntymisestä aikavälillä 1995-2018. WTO:n sääntelemät ja tuomitsemat protektionistiset toimet kohdentuivat molempien toimijoiden osalta hypoteesien mukaisesti systemaattisesti ei-vapaita valtioita kohtaan, mutta Euroopan unionin osalta niiden käyttö on tasaisesti vähentynyt siinä, missä Yhdysvaltojen

tapauksessa se on lisääntynyt erityisesti vuoden 2008 jälkeisellä aikavälillä. Toisaalta Euroopan unionin valtiontukien käyttö on ollut tutkielman tarkasteluvälillä nousussa ja Yhdysvaltojen valtiontukien käyttö laskussa, mutta molempien kohdalla niiden vaikutukset kohdentuivat enimmäkseen vapaita talouksia kohtaan.

Yhdysvallat käytti hypoteesin mukaisesti enemmän protektionistisia toimia taloudellisesti ei-vapaita toimijoita kohtaan siinä, missä Euroopan unioni käytti niitä vähemmän, mutta myös Euroopan unionin toimet kohdistuivat korostuneesti ei-vapaita toimijoita kohtaan. Molempien toimijoiden osalta pääasiallisina taloudellisen nationalismin toimien kohteina toimivat useimmiten suurimmat vientivaltiot ja pääasialliset kilpailijat maailmanmarkkinoilla, joten toimien kohdentuminen voimakkaammin taloudellisesti ei-vapaisiin toimijoihin viestii osaltaan myös ei-vapaiden toimijoiden painoarvon ja kilpailukyvyn kohentumisesta maailmanmarkkinoilla, johon lisääntynyt taloudellinen nationalismi on mahdollisesti osaltaan toiminut reaktiona. Protektionististen toimien ja valtiontukien kohdentumisen analyysistä ei tosin selviä, tapahtuivatko muutosten suuret linjat seurauksena voimistuneesta kohdentumisesta ei-vapaita toimijoita vastaan, vai itse toimijoiden statuksen muutoksista vapaasta ei-vapaaseen tai päinvastoin vuosien saatossa, ja tämä voisi olla jo itsessään mielenkiintoinen tulevan tutkimuksen aihe.

Mielenkiintoisia tutkielman löydöksistä tekee omalta osaltaan protektionististen toimien ja valtiontukien käytön erilaiset implikaatiot niiden havaitun soveliaisuuden kautta. Siinä, missä erityisesti Yhdysvaltoja on yleisesti syytelty vuoden 2008 jälkeisellä ajanjaksolla lisääntyvästä assertiivisesta taloudellisesta ulkopoliitikasta, kun sen protektionistiset toimet ja tullit ovat lisääntyneet, kun taas Yhdysvaltoja tutkielman aikavälillä huomattavasti enemmän kilpailua vääristäviä valtiontukia hyödyntänyt Euroopan unioni on näyttäytynyt julkisessa keskustelussa Yhdysvaltoja sovittelevamman sillanrakentajan ominaisuudessa. Valtiontukien hyödyntämisen ”arkipäiväisyyden”, ja niitä koskevan puutteellisen sääntelyn johdosta voi olla paikoitellen kyseenalaista edes puhua epäsovinnaisista toimista. Negatiivisten protektionististen kaupan esteiden käyttäminen on helpommin tulkittavissa kansainvälisen kaupan sääntöjen valossa epäsovinnaiseksi rankaisutoimeksi, kun taas positiivisten kotimaisten yritysten suosimisen keinot ovat esitettävissä tarpeellisina valtion kilpailukykyä kasvattavina, neutraalimpina toimina. Voidaan olettaa, että Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen käyttämien valtiontukien kaltaisten toimien kohdalla on näin ollut vähemmän huolta mahdollisten ristiriitojen lisääntymisestä vapaiden talouksien viiteryhmässä, kuin mitä protektionististen toimien käytön tapauksessa olisi ollut. Toisaalta ei-vapaille toimijoille vapaiden toimijoiden

harjoittama ahkera valtiontukien käyttö voi näyttäytyä tietynlaisena vihreänä valona niiden oman aktiivisen talouspoliittisen ohjauksen suhteen.

Valtiontukien kohdentuminen enimmäkseen kehittyneitä markkinatalouksia kohtaan kertoo myös omaa tarinaansa Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen pääasiallisista kilpakumppaneista. Tutkielmassa analysoiduilla protektionistisilla toimilla estetään liian halpojen tai tuettujen tuotteiden pääseminen kotimaan markkinoille tai velvoitetaan niistä lisätulleja siinä, missä kohdennetuilla valtiontuilla pyritään kehittämään omien valtionyritysten kykyä kilpailla niiden vaikutusten kohdemaan tuotannon kanssa pitkällä tähtäimellä. Protektionististen toimien, joiden käyttöä WTO erityisesti valvoo, lisääntyminen erityisesti kansainvälisen kaupan järjestystä haastavia ei-vapaita toimijoita kohtaan ja soveliaampien valtiontukien vaikutusten kohdentuminen taloudellisesti vapaita toimijoita kohtaan kertoo omaa tarinaansa siitä, millaisten taloudellisen nationalismin keinojen käyttö koetaan minkäkin toimijan kohdalla hyväksyttävänä, ja siitä, millaisten toimijoiden kohdalla ollaan valmiita turvautumaan mahdollisesti yhteisiä sääntöjä loukkaaviin toimiin. Protektionistisia toimia on käytetty enemmän järjestyksen tutkielmassa oletettuja säilyttäjiä, kuin sen haastajia vastaan, ja valtiontukia päinvastoin.

Valtiontukien tapauksessa löytyi selkeämpi yhteys kohdevaltioihin asemaan suurina vientitalouksina eli Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen pääasiallisina kilpakumppaneina maailmanmarkkinoilla, kun taas protektionististen toimien kohteiden osalta tämä yhteys jäi heikommaksi. Protektionististen toimien kohdentuminen on näin voinut yleisesti omata taustallaan myös poliittisempia motivaatioita, kuten jotkin tapaukset Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen toimien kohdentumisen analyysissä osoittivat. Tutkielman oletusten mukainen taloudellinen nationalismi on lisääntynyt eri muodoissaan, ja tapahtunutta kehitystä on mielekästä tulkita tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä. Suurimpien vientivaltioiden, eli pääasiallisten maailmankaupan kilpakumppanien sinänsä loogisesti korkeat sijat Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen valtiontukien vaikutusten pääkohteiden listalla kertoo puolestaan omaa tarinaansa toimien arkipäiväisyydestä kansainvälisessä kilpailussa.

Hegemonisen konfliktin seuraukset – Paluu pohjapiirrokseen

Tutkielman oletama Gilpinin (1983) teorian mukainen hegemoninen konflikti ilmenee osittain siinä, että vähemmän soveliaan taloudellisen ulkopoliittikan keinojen käyttö on sekä Euroopan unionin että Yhdysvaltojen tapauksessa vähentynyt erityisesti protektionististen toimien osalta merkittävästi muita vapaita markkinatalouksia kohtaan, ja kohdentunut järjestelmällisesti ei-

vapaita ja valtionkapitalistisia toimijoita kohtaan. Siinä, missä protektionistiset toimet ja kaupan esteet kuvastavat negatiivisia ja assertiivisia politiikkatoimia, on mielenkiintoista, että maailman johtavat vapaat taloudet ovat olleet valmiita hyödyntämään niitä enemmän kilpaillessaan ei-vapaita toimijoita vastaan, kun taas mahdollisesti positiivisempia konnotaatioita omaavia, ja enimmänsä sääntelyn ulottumattomissa olevia, mutta lopullisilta vaikutuksiltaan samankaltaisia tukitoimia on käytetty merkittävästi enemmän kilpailuun muiden vapaiden talouksien kanssa. Toisaalta tämä voidaan nähdä myös seurauksena protektionististen toimien koetusta legitimitetistä, kun niitä käytetään puolustuksena ideologisesti vapaiden markkinatalouksien kanssa vähemmän yhteistä omaavia oletettuja nykyisen sääntelyn systemaattisia rikkojia, eli ei-vapaita talouksia, vastaan.

Varsinaisia lisääntyneiden vapaakaupan esteiden aiheuttamia taloudellisia vaikutuksia mielenkiintoisemmaksi osoittautuvat epäsovinnaisuuden lisääntymisen vaikutukset maailmankaupan sääntelyn tulevaisuuden kannalta. Pohdittaessa keinoja, millä maailmankaupan sääntöregiimi voisi palata yhteistyön ja harmonian sarakkeisiin ristiriidan sarakkeesta (kts. kuvio 1, s.16), on arvioitava hegemonien kyvykkyyttä tasapainottaa regiimi hegemonisen tasapainon mahdollistavilla strategioilla tutkielman löydösten valossa. Koska hegemonien taloudellisen nationalismin voimakeinojen käyttö on analyysien mukaan kokonaisuudessaan lisääntynyt, voidaan olettaa järjestyksen laajentamisen strategian tulleen jatkuvasti epätodennäköisemmäksi mahdollisuudeksi. Nojaten Hasencleverin, Rittbergerin ja Mayerin (1997, 35-37) ajatuksiin, molempien toimijoiden havaittu yhteistyökykyisyys on laskenut, mikäli tutkielmassa analysoitujen taloudellisen nationalismin keinojen kokonaismääräisen lisääntymisen oletetaan johtavan muiden toimijoiden kasvavaan epäluottamukseen. Mikäli protektionistiset toimet taas koetaan valtioneukia pahempina ja tuomittavampina taloudellisen nationalismin keinoina, Euroopan unionin havaittu yhteistyökykyisyys on kasvanut protektionististen toimien laskiessa, kun taas Yhdysvaltojen kohdalla havaittu yhteistyökykyisyys on tältä osin mahdollisesti heikentynyt.

Hegemonisten toimijoiden intressejä edustaneen vapaakaupparmallin ja -sääntelyn edistäminen voi ajautua niiden lisääntyneen taloudellisen nationalismin toimien hyödyntämisen myötä entistä enemmän umpikujaan, ja kehitys voi tapahtua riippumatta siitä, voivatko ne perustella uskottavasti protektionististen toimien ja valtioneukien käyttämisen esimerkiksi vastaukseksi Kiinan ja Intian kaltaisten valtioiden väärinkäytöksiin polkumyynnin tai pakotettujen teknologiasiirtojen saralla. Ensimmäinen syy tähän on, että potentiaalisten neuvottelujen fasilitointiin vaikuttava taustalla vallitseva voimatasapaino on muuttunut, ja mainitut,

taloudelliselta painoarvoltaan suuret toimijat tarvitaan nyt joka tapauksessa intressinsä ilmaiseviksi neuvottelijoiksi uskottavan yhteisen maailmankaupan sääntelyjärjestelmään. Toinen syy on, että molemmat nykyiset hegemoniset toimijat ovat jo osoittaneet taipumusta ei-vapaiden toimijoiden hyödyntämien keinojen, kuten valtiontukien, käyttöön hätätilanteessa.

Valtiontukien lisääntynyt laaja hyödyntäminen on osaltaan legitimoinut niiden muodostumista tavalliseksi kansainvälisen kaupan taustalla toimivaksi välineeksi, jolloin ei-vapaita toimijoita on alati vaikeampaa syyllistää niiden käytöstä. Protektionistiset keinot voidaan taas kokea ”hyökkäyksinä”, jolloin niiden käytöllä on omia negatiivisia seurauksiaan toimijoiden havaitulle yhteistyökykyisyydelle. Protektionististen keinojen kohdentuminen erityisesti ei-vapaita, järjestelmässä asemaltaan nousevia talouksia kohtaan, jotka omaavat mahdollisesti tulevaisuudessa merkittävää konkreettista vaikutus- ja neuvotteluvalltaa, voi näin johtaa niiden kompromissialttiuden laskemiseen potentiaalisten tulevaisuuden sopimusten osalta.

Assertiivisten keinojen käyttö hegemonisen sodan strategialla voi kantaa käyttäjälleen hedelmää vain, mikäli niiden käyttäjä pystyy vahingoittamaan hegemonisen aseman haastajaa niin, että tämä luopuu haasteestaan. Euroopan unioni ja Yhdysvallat eivät ole mahdollisesti enää suhteellisesti tarpeeksi vahvoja toimijoita uusintamaan maailmankaupan sääntelyä yksipuolisesti haluamaansa suuntaan rankaisemalla kaikkia sen rikkojia voimakeinoilla. Tämän lisäksi ajan kuluessa on käynyt yhä selvemmäksi, että heikentyneiden hegemonien noudattama assertiivisten keinojen tie on johtamassa uusintetun hegemonian sijaan monenkeskisen sääntelyn mukaisen järjestyksen hylkäämiseen ja maailmankaupan areenan muuttumiseen kahdenkeskisten ja alueellisten kauppasopimusten ohjaamaksi konfliktialttiiksi saaristoksi, jossa vahvemmat toimijat määräävät heikompiin yhteisen sääntöpohjan puuttuessa. (Aggarwal & Evenett 2014, 555). Tämä on yhteisen institutionaalisen sääntöpohjan tulevaisuuden kannalta huonoin mahdollinen vaihtoehto, joka on omiaan johtamaan maailmantalouden yleisesti lisääntyvään konfliktialttiuteen ja jännitteisiin.

Sortumisvaara

Todennäköisesti lähestyvä seuraava globaali laskukausi (esim. Bernstein 2019) lienee omiaan kiihdyttämään tutkielman analyysin löytämiä trendejä. On vaikeaa nähdä, että monenkeskiset kauppaneuvottelut pystyisivät lähtemään uudelleen liikkeelle, saati saavuttamaan täysimääräistä sopimusta tätä ennen. Jokainen taloudellisen nationalismiin toimi, josta ei päästä yhteisymmärrykseen, vahvistaa epäluottamuksen ilmapiiriä ja kerryttää WTO:n jäsenvaltioiden toisiaan kohtaan keräämää ”syntilistää”, jota tulee olemaan alati vaikeampaa

sovitella ajan kuluessa ja oikeusjuttujen kasautuessa. Tämän lisäksi jokainen taloudellisen nationalismiin toimi häiritsee osaltaan vapaakaupan toteutumista sen nykysäännöillä ja teoriasta riippuen myös globaalia talouskasvua, joten kyseessä on pohjimmiltaan itseään ruokkiva viheliäinen kehä. Erityisesti protektionististen toimien tendenssi päätyä ”spiraaliin”, (kts. s.42) jossa kostotoimet aikaisempia suojautumistoimia vastaan kasautuvat vaikuttaen jatkuvasti voimakkaammin globaaliin talouteen, on otettavana suurena riskinä etenkin globaalin talouskasvun laskukauden uhatessa markkinoita jo valmiiksi. Protektionististen toimien vastavuoroinen nostaminen ei välttämättä johda suoraan globaaliin laskukauteen, mutta on omiaan toimimaan sen katalyyttinä.

Protektionististen toimien ohella merkittävän riskin vapaakaupan tulevaisuuden kannalta muodostaa lisääntyvä valtiontukien poliittinen kanavointi, joka mahdollistaa pahimmassa tapauksessa emovaltioiden poliittisten sijaiskonfliktien yleistymisen kansainvälisen kaupan areenalla (esim. Morozov 2018). Tällaista poliittista ohjausta hyödynnetään jatkuvasti ennakkoluulottomammin myös vapaiden markkinatalousmaiden toimesta. Financial Times (2019) uutisoi syyskuussa Yhdysvaltojen viranomaisten suunnitelmasta kanavoida rahoitusta kiinalaisen Huaweiin haastajille 5G-matkapuhelinverkkoteknologiamarkkinoilla. Liikettä on perusteltu kansalliseen turvallisuuteen liittyvillä seikoilla. Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen, aurinkopaneelien hinnoista käyntiin lähtenyt kauppasota on vuosien mittaan omannut jatkuvasti enemmän piirteitä kilpavarustelumaisesta, teknologisesta sodasta, ja historia tuntee monta tapausta, jossa maailmantalouden kentällä alkanut konflikti on johtanut muihin konflikteihin, kun taloudellisista intresseistä on tullut kansallisen turvallisuuden intressejä.

Näiden esimerkkien myötä on selvää, että jonkinlainen toimijoiden välinen yhteinen sääntöpohja tarvitaan, jotta maailmankaupan areenan erimielisyydet eivät pääse omalta osaltaan kiihdyttämään muita turvallisuusongelmia, kuten historiassa on aiemmin käynyt. Tämän lisäksi kaikki instanssit globaalin valtionvälisen yhteistyön lamaannuksesta vaikeuttavat osaltaan uhkaavien kompleksisten globaaliongelmien taittamista. Mikäli nykyinen sääntelypohja ei kelpaa, se on korvattava uudella, tai sen on muutettava muotoaan.

Muutto erilleen vai uusia jäseniä taloyhtiön hallitukseen?

Duncombe ja Dunne (2018) tiivistävät artikkelissaan *After Liberal World Order* kolme merkittävintä nykyistä liberaalia maailmanjärjestystä kohtaavaa ongelmaa. Liberaalin institutionalismiin on uskottu kykenevän valjastamaan sen ylläpitäjien nationalistiset päämäärät

kosmopoliittisten tavoitteiden ajamiseen, mutta käytännössä ylläpitäjät ovat valinneet useimmiten kansallisen etunsa edistämisen vaikeassa valintatilanteessa. Suurvaltojen ja hegemonien on oletettu tekevän eniten töitä järjestyksen ylläpitämiseksi uhraten omia intressejään monenkeskisen järjestyksen ylläpitämiseksi ja edistämiseksi, mutta näin ei ole käynyt, kun niiden toimet ovat kääntyneet nationalistisemmiksi kriisitilanteissa. Tämän lisäksi globaalihallinnan pyrkimykset “hallita maailmaa” ovat johtaneet hierarkkisten, historiallisten järjestysten ylläpitoon, jonka myötä järjestyksen perustajavaltiot ovat olleet suvereenimpia kuin toiset, ja muita kohtaan on myös maailmankaupan yhteydessä pystytty harjoittamaan epäreiluja pakkokeinoja kansainvälisen oikeuden silmissä oikeutetusti. Ikenberryn (2018) mukaan globaali johtajuus on riippuvaista valtion vaikutusvallasta, mutta myös sen edistämien ideaalien ja periaatteiden legitimitetistä. Nämä ideaalit ja periaatteet, jotka muodostivat liberaalin internationalismin ja sulautetun liberalismien instituutioiden aikaan, ovat järjestyksen uusliberaalin käänteen jälkeen epäonnistuneet toteuttamaan sosiaalista tarkoitustaan (Ikenberry 2018, 21-22).

Mitkä ovat toimivan yhteisen sääntöpohjan muodostumisen vaihtoehdot? Järjestyksen hegemonien on pitkittyneen assertiivisuutensa seurauksena todennäköisesti jatkuvasti vaikeampaa vedota liberaalien ideaalien ja periaatteiden mukaiseen vapaakauppaideaaliin ja vakuuttaa ei-vapaat taloudet taakseen rikottuaan itse tätä järjestystä vastaan alati enemmän, tapahtuivat rikkeet suojautumistarkoituksessa tai ei. Mikäli nykyiset hegemonit jatkavat rimpuiluaan kompromissihakuisuuden sijaan, tulee kierre Gilpinin (1983) teorian mukaan jatkumaan niin kauan, että ne menettävät suhteellisen asemansa laskemisen myötä painoarvoaan kansainvälisissä neuvotteluissa, jolloin uudet toimijat haluavat muodostaa uudenlaisen järjestyksen. Riskinä on rinnakkaisten, mutta erillisten, laajojen ja blokkiutuneiden vapaakauppasopimusten syntyminen eri valtioiden viiteryhmien välille yhteisen sääntöpohjan sijaan. Tällöin ollaan mahdollisesti konfliktialttiimmassa asemassa, kuin yhteisen sopimuksen kehityksessä. Gilpinin (1983) mukaan ristiriitaisuus ja eripura jatkuvat, kunnes hegemonia uusintaa asemansa, tai sen haastajat perustavat uuden järjestyksen, jota Gilpinin mukaan johtaa uusi hegemoni, ja Keohanen (1984) mukaan uusi yhdistelmä yhteistyökykyisiä valtioita. Tämä skenaario vaatisi maailmantaloudelta valtavaa sopeutumiskykyä ja valtataistelumaisen blokkiutumisen siirtymävaiheen kamppailun maailmantalouden instituutioiden oikeutetusta johtajuudesta, joten sitä ei voida pitää toivottavana pelkästään jo korkeiden vuorovaikutuksen kustannusten johdosta. Keohanen (1984) kuvaajalla (kts. kuvio 1, s.16) regiimin sisäiseen yhteistyökykyyn tai harmoniaan johtaa asiantila, jossa kaikki jäsenet kokevat intressiensä

tulevan edistetyiksi. Maailmankaupan sääntelyn kestävä uusiutumisen mahdollistamiseksi jäljelle jää Gilpinin (1983) strategioista ratkaisu, jossa hegemonit luopuvat osasta sitoumuksiaan ja luovuttavat järjestyksen taakkaa uusille toimijoille niin, että kaikkien intressien pohjalta muodostetaan jonkinlainen kompromissi.

Duncombe ja Dunne (2018) toteavat artikkelissaan, että ratkaisuna järjestyksen ongelmiin on ”*the rise of the rest*”, eli ajatus siitä, että Kiinan, Intian ja Brasilian kaltaisten toimijoiden nousu tunnustettuun ja vastuulliseen kansainväliseen johtajuuteen voi mahdollistaa mukanaan kansainvälisen järjestyksen tarvitsemia julkisia hyviä, vaikka tämä tarkoittaisi kansainvälisen järjestyksen liberaalien aspektien takapakkia. Maailmankaupan tapauksessa tämä tarkoittaisi todennäköisesti vapaakaupan ideaalin merkittävää uudelleentarkastelua valtiojohtoisemman poliittisen ohjauksen legitimoimiseksi maailman kaupparegiimissä, joka tarkoittaisi aiempaa enemmän säänneltyä liikkuvuutta ja elinkeinoelämää, mutta toisaalta myös mahdollisuutta uusien yhteisten sääntöjen reiluuden legitimiin valvontaan valtioiden toisiaan kohtaan harjoittaman mielivallan sijaan. Globaali, yhteinen sääntely edellyttää johtajuutta, mutta ei välttämättä johtajaa, ja valtiojohtoinen järjestys on parempi, kun ei järjestystä ollenkaan. Valtioiden kaltaisten legitiimien väkivaltakoneistojen nousu globaalina kauppapolitiikan peräsimen yhteisen sääntelyn kehityksessä muodostaa turvallisuusriskejä, mutta suurten, erillisten ja alueellisten vapaakauppasopimusten mukanaan tuoma epävakaus ja pirstaloituminen muodostaa niitä mahdollisesti vielä enemmän.

Myönnytykset *the rise of the rest* -käänteen yhteydessä voi tarkoittaa väistyvän uusliberaalin, markkinajohtoisesta sääntelyn maailmaa, ja poliittisemmän sääntelyn aikakautta. Tämä kehityskulku on ollut tutkielman mukaan havaittavissa etenkin ei-vapaiden valtionkapitalististen toimijoiden osalta, mutta niin ikään kehittyneet länsimaat ovat ottaneet rinnakkaisia askeleita finanssikriisin 2008 jälkeen, kuten esimerkiksi tutkielmassa aiemmin esitetty näkemys länsimaiden liikkumisesta kohti ”keskupankekitalismia” esittää (kts. s.32). Euroopan unioni on myös suunnitellut salassa 100 miljardin euron rahaston perustamista eurooppalaisten yritysten tukemiseksi kansainvälisiä suuryrityksiä, kuten Google, Apple ja Alibaba, vastaan (Politico 2019). Liikettä on perusteltu reaktiona WTO:n kiistojen ratkaisuelimen romahtamisesta aiheutuvaan jäsenvaltioita kohtaavaan oikeusturvan katoon (kts. s.2). Tällaisista Sovereign Wealth Fund -rahastoista suurimpien perustaminen on ollut aiemmin enimmäkseen osa luonnonvararikkaiden ei-vapaiden valtionkapitalististen toimijoiden strategiaa, ja Euroopan unionin tapauksessa näitä instrumentteja koskevan

sääntelyn tarve perusteltiin aiemmin Euroopan komission mietintöpaperissa vuonna 2009 erityisesti muiden toimijoiden perustamien rahastojen aiheuttamalla turvallisuusriskeillä (Mezzacapo 2009, 81). Vaikuttaakin siltä, että Euroopan unioni olisi joutunut välissä kuluneen 10 vuoden aikana regulaation vaatimisen lisäksi valmistautumaan vastaavien instrumenttien hyödyntämiseen itse reaktiona muita toimijoita kohtaan.

Pohtimisen arvoista on toisena esimerkkinä myös kompleksisten globaaliongelmien, kuten ilmastonmuutoksen, taittamiseen tähtäävien tulevaisuuden politiikkatoimien aiheuttamat poliittiset esteet vapaakaupan toiminnalle. Vuodesta 2011 lähtien käynnissä ollut Kiinan ja Yhdysvaltojen välinen kiista edellä mainitun liian matalaan hintaan tuomien aurinkopaneelien suhteen (esim. Hughes & Mecklin 2017) voidaan nähdä tietynlaisena esiasteena siitä, millaisia protektionistisia savuverhoja tai kohdennettujen valtiontukien insentiivejä ilmastonmuutoksen etenemisen myötä kiristyvä ympäristölainsäädäntö ja *Green New Deal* -tapaiset aloitteet mahdollistavat. Tiukentuva sääntely voi mahdollistaa uusia suojautumisen ja tukemisen keinoja omia uusiutuvan energian sektoreitaan kehittämään ja markkinoitaan turvaamaan pyrkiville toimijoille siinä, missä se mahdollistaa myös esimerkiksi tuonnin estoja esimerkiksi väitetyksi ei-kestävästi tuotetulle betonille ja teräkselle. Toisaalta se voi kirittää toimijoita myös julkisin varoin toteutettavaan teknologiseen ”kilpavarusteluun” puhtaimpien ja kustannustehokkaimpien teknologioiden löytämiseksi. Yhteistä näille ilmiöille on ennen kaikkea valtion suuri rooli.

”Suuren valtion” paluun mukaisen dynamiikan edistymisen myötä tapahtunut poliittisen toimijuuden vahvistuminen markkinaehtoisuuden kustannuksella herättää pohdintaa kehityskulun rinnakkaisuudesta länsimaiden protektionististen toimien ja valtiontukien hyödyntämisen kanssa reaktioina haastajia vastaan. Poliittisesti hyödynnettyjen instrumenttien ja epäsovinnaisen taloudellisen ulkopolitiikan lisääntymiseen on jouduttu mukautumaan ja vastaamaan, eikä sanelu- tai rankaisuvaraa ole ollut etenkään, kun vallitsevan järjestyksen turvaverkot, kuten WTO:n sääntely, eivät kykene vastaamaan vanhalla sääntelyllään uudenlaisiin turvallisuusongelmiin. Kun maailmantalouden instituutioiden hegemonien talouspoliittisten keinojen valikoima on joutunut laittamaan kovan kovaa vastaan, eli reagoimaan ja kehittymään samanlaiseksi sen haastajien keinovalikoiman kanssa, aukeaa mahdollisesti uudenlaisen yhteisen sääntelyn ikkuna.

Kohti monenkeskistä sääntöregiimiä

Jotta maailmankaupan nykyinen sääntöregiimi saataisiin liikkumaan Keohanen (1984) kuvaajalla (kts. kuvio 1, s.16) harmonian tai yhteistyön ikkunaan, on oletettavaa, että sen tulisi muuttua vastaamaan laajemmin erilaisten toimijoiden intressejä ja tarttua esimerkiksi Dohan neuvottelujen pahimpiin kiistakysymyksiin kehittyville maille tehdyin myönnytyksin ja asettamaan vastavuoroisesti esimerkiksi valtiontuille ja epäselville protektionistisille toimille aiempaa tarkemmat määräykset. Tällöin on oletettavaa, että onnistuneen sopimuksen edellytyksenä kehittyneet maat joutuisivat luopumaan esimerkiksi merkittävästä määrästä ei tullien mukaisia esteitä ja maataloustuista, ja antamaan aiempaa enemmän takeita syntyvän sopimuksen monenkeskisyydestä ja kehitysaspekteista kehittyville valtioille ja niiden tukijoille. On todennäköistä, että kehittyneet valtiot edellyttäisivät vaihdossa vauraimmilta kehittyviksi maiksi itsensä lukevilta toimijoilta näiden itse määritellyn kehitysstatuksen muutosta, jotta ne asemoisivat itsensä realistisemmin suhteessa todelliseen kansainväliseen voimatasapainoon ja ottaisivat osakseen enemmän vastuita. Ei-vapaat valtiot ovat päässeet hyötymään sekä integraatiosta yhteiseen maailmankaupan sääntöverkkoon, että sen turvin toteutetusta vapaamatkustamisesta, ja on oletettavaa, että syvemmästä integraatiosta koituu niille etuja madaltuneiden vuorovaikutuksen kustannusten muodossa. Tämä edellyttää toki sitä, että ne pääsevät edistämään itselleen edullista sääntelyä. Tämän suhteen hegemonien kannattaisi arvioida asemaansa ja etsiä uusien sääntöjen suhteen itselleen mahdollisimman edullisia kompromisseja, kun niillä on vielä, vastoinkäymisistä huolimatta, runsaasti poliittista ja taloudellista liikkumatilaa kansainvälisessä järjestelmässä.

Hegemonien liikkumatilan ja niiden nauttiman luottamuksen vähentyessä epäsovinnaisuuksien lisääntyttyä vähentyvät myös kompromissien mahdollisuudet ja tulevaisuuden sopimusten ikkuna kaventuu niiden näkökulmasta. Tähän johtaa myös talouskasvun heikentyminen ja globaalin laskusuhdanteen uhka, kun ne johtavat oletusarvoisesti vuorostaan lisääntyviin, luottamusta laskeviin assertiivisiin toimiin. Tältä näkökantilta sopu voi toteutua ainoastaan, mikäli merkittävimmät maailmankaupan toimijat ymmärtävät, millaisia etuja yhteisillä säännöillä voidaan saavuttaa verrattuna uhkaavaan fragmentaatioon, ja millaisia lyhytnäköisten etujen uhrauksia tämä vaatii. Ongelmana maailmankaupan sääntelyssä on ollut, kuten kansainvälisen järjestyksen luomisessa yleensä, että sääntöjen luojat ovat pitäneet tiukasti kiinni luomansa järjestyksen lähtökohdista vailla halua tehdä omaan asemaansa vaikuttavia myönnytyksiä. Tilanne vaatii pikaista korjausta, sillä mitä enemmän kaunat

kasautuvat maailmankaupan yhteisellä työmaalla, sitä vaikeammaksi toimijoiden välinen yhteistyö muodostuu. Tilanne vaatii uutta sääntelyä aktiiviselle talouspolitiikalle, epäsovinnainten instrumenttien regulaatiota, sekä perustavan ideologisen päätöksen siitä, onko vapaakauppa lopulta yritysten vai valtioiden välistä, tai jotain siltä väliltä. Keohanen (1984, 9) mukaan eripuraa sisältävää hegemonista siirtymävaihetta voi seurata symmetrisempiä yhteistyön kuvioita, jotka eivät edellytä uuden hegemonin nousua taloyhtiön puheenjohtajaksi. Laajempi valtioiden joukko uuden sääntöneuvottelukierroksen edistäjänä toisi sille kieltämättä laajempaa legitimitettä erimielisyyksien uhallakin.

Kuten monella muullakin kansainvälisen politiikan osa-alueella, toimijoiden välisen sovun ja yhteistyön mahdollistava ratkaisu voisi maailmankaupan tapauksessa löytyä oikeudenmukaisesta ja oikeaan tasa-arvoon pohjautuvasta sääntöpohjasta, jonka toteutuessa järjestyksen pystyttäneet valtiot eivät pääse hyväksikäyttämään itselleen hyödyllisiä sääntelyn lainkohtia, ja uudet, vastuulliseen asemaan nousseet haastajat eivät puolestaan pääse hyötymään järjestyksen kuuliaisista osapuolista sääntöjä hyväksikäyttävinä vapaamatkustajina. Kansainvälisen politiikan areenoilla tällaiset muutokset edellyttävät järjestyksen ylläpitäjiltä kykyä nähdä suuri kuva ja inklusiivisempien yhteisten sääntöjen mahdollistamat pitkän tähtäimen hyödyt omien etujensa edellä, ja järjestyksen haastajilta malttia huomioida myös väistyvien hegemonien intressit sen sijaan, että uudet johtajat asettavat peräsimen tarttuessaan uudet, epäreilut säännöt, jolloin sykli jatkuu. Maailmankaupan kivijalkaan asti etenevän peruskorjauksen jälkeen mäellä seisoo suora, yhdessä pystytetty asumus, jota hallinnoi säännöiltään entistä reilumpi ja hallitukseltaan inklusiivisempi taloyhtiö.

Lähteet

- Acharya, Amitav (2017): After Liberal Hegemony: The Advent of a Multiplex World Order. *Ethics & International Affairs* 31:3, 271–285.
- Aggarwal, Vinod & Evenett, Simon (2013): A Fragmenting Global Economy: A Weakened WTO, Mega FTA's, and Murky Protectionism. *Swiss Political Science Review* 19:4 550–557.
- Ahokas, Jussi (2019): Kapitalismin muodot ja institutionaalinen muutos kohti keskuspankkikapitalismia. Poliitikasta.fi. Saatavilla: <https://politiikasta.fi/kapitalismin-muodot-ja-institutionaalinen-muutos-kohti-keskuspankkikapitalismia/> (Avattu 15.10.2019)
- Armijo, Leslie (2007): The BRICs countries as analytical category: Mirage or insight? *Asian Perspective*, 31:4, 7–42

- Babb, Sarah & Chorev, Nitsan (2009): The Crisis of Neoliberalism and the Future of International Institutions: A Comparison of the IMF and the WTO. *Theoretical Sociology* 38:2009, 459-484.
- Bagwell, Kyle & Staiger, Robert (1995): Protection and the Business Cycle. National Bureau of Economic Research, *NBER Working Paper Series*.
- Baldwin, Robert (1970): Non-Tariff Distortions of International Trade. Washington, D.C.: Brookings Institution.
- Baldwin, Robert (2012): The Case for a Multilateral Trade Organization. Teoksessa Narlikar, Amrita & Daunton, Martin & Stern, Robert (2012): *The Oxford Handbook on the World Trade Organization*. Oxford: Oxford University Press, 162–192.
- Bergsten, Fred (2005): Rescuing the Doha Round. *Foreign Affairs* 84:7.
- Bernstein, Jared (2019): The Next Downturn Will be Political – and Tough to Escape. *Foreign Affairs* 10.9.2019. Saatavilla: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2019-09-10/self-inflicted-recession> (Avattu 16.10.2019)
- Bhagwati, Jagdish (1988): *Protectionism*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Björklund, Martin & Puustinen, Seppo (toim.) (2006): *Maailman Kauppajärjestö WTO – Sopimuskäytäntöä ja taustoja*. Helsinki: Taloustieto oy.
- Blyth, Mark (2002): *Great Transformations: Economic Ideas and Institutional Change in the Twentieth Century*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bouet, Antoine & Laborde, David (2010): Assessing the Potential Cost of a Failed Doha Round. *World Trade Review* 9:2, 319–351.
- Bremmer, Ian (2010): *The End of the Free Market – Who Wins the War Between States and Corporations?* New York: Penguin Group.
- Bremmer, Ian (2012): *Every Nation for Itself: Winners and Losers in a G-Zero World*. New York: Portfolio.
- Busch, Marc & Reinhardt Eric (2003): Developing Countries and General Agreement on Tariffs and Trade/World Trade Organization Dispute Settlement. *Journal of World Trade* 37:4, 719-735.
- Cameron, David (1978): The Expansion of the Public Economy: A Comparative Analysis. *American Political Science Review*, 72:4, 1243–1261.
- Caporal, Jack, Gerstel, Dylan (2018): WTO Reform: The Beginning of the End or the End of the Beginning? Centre for Strategic and International Studies. Saatavilla: <https://www.csis.org/analysis/wto-reform-beginning-end-or-end-beginning> (Avattu 21.10.2018)
- Chieh, Huang (2008) Non-Market Economies' Accessions to the WTO: Evolution of the Approach and Implications for the Organization. *The Hague Journal of Diplomacy* 4:2009, 61–81.
- Chung-Shu, Liu & Chih-Tung Hsiao & Dong-Shang Chang & Cheng-Hsing Hsiao (2016): How the European Union's and the United States' anti-dumping duties affect Taiwan's PV industry: A policy simulation. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 53, 1:2016, 296–305.
- CNBC (2019): The Yuan Hit an 11-year Low This Week. Here's a Look at How China Controls Its Currency. CNBC, 28.8.2019. Saatavilla: <http://www.cnbc.com/2019/08/28/china-economy-how-pboc-controls-the-yuan-rmb-amid-trade-war.html> (Avattu 6.9.2019).
- Corr, Christopher (1997): Trade Protection in the New Millenium: The Ascendancy of Antidumping Measures. *Northwestern Journal of International Law and Business* 49:97.
- Daunton, Martin (2012): The Inconsistent Quartet: Free Trade Versus Competing Goals. Teoksessa Narlikar, Amrita & Daunton, Martin & Stern, Robert M. (toim.) (2012):

- The Oxford Handbook on The World Trade Organization*. Oxford: Oxford University Press.
- Davies, William (2014): *The Limits of Neoliberalism: Authority, Sovereignty and the Logic of Competition*. Lontoo: SAGE Publications.
- De Wilde, Pieter & Junk, Marie & Palmtag, Tabea (2016): Accountability and opposition to globalization in international assemblies. *European Journal of International Relations*. 22:4, 823–846.
- Downs, George & Rocke, David & Barsoom, Peter (1996): Is the Good News About Compliance Good News About Cooperation? *International Organization* 1995:50, 379–406.
- Dreiling, Michael & Darves, Derek: (2017): *Agents of Neoliberal Globalization: Corporate Networks, State Structures and Trade Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Duncombe, Constance & Dunne, Tim (2018): After Liberal World Order. *International Affairs* 94: 1, 25–42.
- Eichengreen, Barry (2016): Globalization's Last Gasp. Project Syndicate. Saatavilla: <https://www.project-syndicate.org/commentary/growth-before-globalization-by-barry-eichengreen-2016-11> (Avattu 7.9.2019).
- Erixon, Fredrik & Razeen, Sally (2010): Trade, Globalisation and Emerging Protectionism Since the Crisis. *ECIPE Working Paper* 2:2010.
- Erixon, Fredrik (2009): Containing Creeping Protectionism: A Realist Agenda for the G20. *ECIPE Policy Brief* 1:2009.
- European Commission News (2018): EU launches WTO case against China's unfair technology transfers. Euroopan komissio. Saatavilla: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1852> (Avattu 23.10.2019)
- Evenett, Simon & Fritz, Johannes (2017): *The Global Trade Alert Database Handbook*. Global Trade Alert.
- Evenett, Simon & Fritz, Johannes (2019): *Jaw Jaw not War War: Prioritising WTO Reform Options*. Lontoo, CEPR Press.
- Evenett, Simon (2019): Protectionism, State Discrimination, and International Business Since the Onset of the Global Financial Crisis. *Journal of International Business Policy*.
- Ezeani, Elimma (2013): WTO post Doha: Trade Deadlocks and Protectionism. *Journal of International Trade Law and Policy* 12:3, 272–288.
- Financial Times (2019): US Pushes for Western Rival to Huawei. Financial Times 8.9.2019. Saatavilla: <https://www.ft.com/content/94795848-e6e3-11e9-b112-9624ec9edc59> (Avattu 9.9.2019)
- Finger, Michael & Nogues, Julio (1987): International Control of Subsidies and Countervailing Duties. *World Bank Economic Review* 1: 707–26.
- Finger, Michael (2001): *Implementing the Uruguay Round Agreements: Problems for Developing Countries*. The Initiative for Policy Dialogue. Blackwell Publishers Ltd, 2001.
- Fischer, Stanley (2000): Puhe: 'Promoting Dialogue: Global Challenges and Global Institutions', American University, Washington, DC, 13.4.2000. Saatavilla: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sp041300> (avattu 28.8.2019)
- Foreign Policy (2019): Trans-Atlantic Trade Is Headed Toward Disaster. Foreign Policy, 5.4.2019. Saatavilla: <https://foreignpolicy.com/2019/04/05/trans-atlantic-trade-is-headed-toward-disaster/> (Avattu 3.9.2019)
- Fraser Institute (2019): Economic Freedom Ranking. Saatavilla: <https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/> (Avattu 5.9.2019)

- Gamble, Andrew (2010): *The Politics of Deadlocks*. Teoksessa Narlikar, Amrita (2010a): *Deadlocks in Multilateral Negotiations – Causes and Solutions*. Cambridge: Cambridge University Press, 25–46.
- Gilpin, Robert (1983): *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Global Trade Alert (2009): *Global Trade Alert 1st Report*. Global Trade Alert. Saatavilla: <https://www.globaltradealert.org/reports/39> (Avattu 16.7.2019)
- Global Trade Alert (2014): *The Tide Turns? Trade, Protectionism, and Slowing Global Growth*. Global Trade Alert. Saatavilla: <https://www.globaltradealert.org/reports/21> (Avattu 11.10.2019)
- Global Trade Alert (2019): *Full Data*. Saatavilla: https://www.globaltradealert.org/data_extraction (Avattu 20.6.2019)
- Goldstein, Judith (2012): *Trade Liberalization and Domestic Politics*. Teoksessa Narlikar, Amrita & Daunton, Martin & Stern, Robert (2012): *The Oxford Handbook on the World Trade Organization*. Oxford: Oxford University Press, 272–333.
- Hannah, Erin (2011): *NGOs and the European Union: Examining the Power of Epistemes in the EC’s TRIPS and Access to Medicines Negotiations*. *Journal of Civil Society* 7:2
- Hasenclever, Andreas & Mayer, Peter & Rittberger, Volker (1997): *Theories of International Regimes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Head, John (2008): *Losing the Global Development War: A Contemporary Critique of the Imf, the World Bank and the WTO*. Leiden: Koninklijke Brill NV.
- Heritage Foundation (2018): *Index of Economic Freedom*. Saatavilla: <https://www.heritage.org/index/> (Avattu 6.9.2019)
- Hindley, Brian (1988): *Dumping and the Far East Trade of the European Community*. *The World Economy* 11(4):445
- Hughes, Llewelyn & Meckling, Jonas (2017): *The Politics of Renewable Energy Trade: The US-China Solar Dispute*. *Energy Policy* 105, 256-262.
- Hurrell, Andrew & Narlikar, Amrita (2006): *A New Politics of Confrontation? Brazil and India in Multilateral Trade Negotiations*. *Global Society* 20:4, 415–433.
- Hurrell, Andrew (2006a): *Hegemony, liberalism and global order: what space for would-be Great Powers?* *International Affairs* 82:1.
- Hurrell, Andrew (2006b): *On Global Order – Power, Values and the Constitution of International Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Ikenberry, John (2009): *Liberal Internationalism 3.0: America and the Dilemmas of Liberal World Order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ikenberry, John (2018): *The End of Liberal International Order?* *International Affairs*, 94:1, 7–23.
- IMF (2018): *World Economic Outlook*. Saatavilla: <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets> (Avattu 15.7.2019)
- Jabbour, Liza & Tao, Zhiang & Vanino, Enrico & Zhang, Yan (2019): *The Good, the Bad and the Ugly: Chinese Imports, European Union Anti-Dumping Measures and Firm Performance*. *Journal of International Economics* 117, 3:2019, 1–20.
- Jones, Kent (2015): *Reconstructing the World Trade Organization for the 21st Century – An Institutional Approach*. New York: Oxford University Press.
- Jones, Vivian (2005): *WTO: Antidumping Issues in the Doha Development Agenda*. Congressional Research Service. Saatavilla: <https://nationalaglawcenter.org/wp-content/uploads/assets/crs/RL32810.pdf> (Avattu 23.10.2018)
- Kahler, Miles (2013): *Rising powers and global governance: Negotiating Change in a Resilient Status Quo*; *International Affairs* 89:3, 711–729.

- Kapstein, Ethan (2005): *Power, Fairness and the Global Economy*. Teoksessa Barnett, Michael & Duvall, Raymond (2005): *Power in Global Governance*. Cambridge Studies in International Relations, 80–101.
- Kee, Hiau & Neagu, Cristina & Nicita, Alessandro (2014): Is Protectionism on the Rise? Assessing National Trade Policies During the Crisis of 2008. *Review of Economics and Statistics*, 95:1, 201–303.
- Kennedy, Paul (1987): *To the Twenty-first Century*. Teoksessa *The Rise and Fall of the Great Powers*. New York, Random House. 447–458.
- Keohane, Robert & Nye, Joseph (1997): *Power and Interdependence*. Lontoo, Longman.
- Keohane, Robert (1984): *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. New Jersey: Princeton University Press.
- Kindleberger, Charles (1973): *The World in Depression 1929–1939*. Lontoo: Allen Lane.
- Krueger, Anne (1998): Why Trade Liberalisation is Good for Growth. *The Economic Journal* 108, 1513–1522.
- Kurlantzick, Joshua (2016): *State Capitalism: How the Return of Statism is Transforming the World*. New York: Oxford University Press.
- Lew, Jacob & Nephew, Richard (2018): The Use and Misuse of Economic Statecraft: How Washington Is Abusing Its Financial Might. *Foreign Affairs*, 15.10.2018. Saatavilla: <https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2018-10-15/use-and-misuse-economic-statecraft> (Avattu 30.11.2018)
- Liu, Chung-Shu; Hsiao, Chih-Tung; Chang, Dong-Shang; Hsiao, Cheng-Hsing (2016): How the European Union's and the United States' Anti-dumping Duties Affect Taiwan's PV industry: A Policy Simulation. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 53, 296–305.
- Malmström, Cecilia (2018): *Transatlantic Trade in Turbulent Times*. European Commission Press Release 18/4604. Saatavilla: https://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-18-4604_en.htm (Avattu 4.10.2018)
- Martin, Will (2010): Development Implications of WTO Accession Procedures. Teoksessa Drabek, Zdenek (toim.) (2010): *Is the World Trade Organization Attractive Enough for Emerging Economies?* Lontoo: Palgrave Macmillan. 13–34.
- Mathews, John (2009): China, India and Brazil: Tiger Technologies, Dragon Multinationals, and the Building of National Systems of Economic Learning. *Asian Business and Management* 8, 5–32.
- Messerlin, Patrick (1987): The Long-Term Evolution of the EC Anti-Dumping Law: Some Lessons for the New AD Laws in LDCs. Mimeo, World Bank.
- Mezzacapo, Simone (2009): The So-Called “Sovereign Wealth Funds”: Regulatory Issues, Financial Stability, and Prudential Supervision. *Economic Papers* 378. *European Economy*.
- Milner, Helen (1999): The Political Economy of International Trade. *Annual Review of Political Science* 2:91, 91–114.
- Moravcsik, Andrew (2009): *Europe: The Quiet Superpower*. *French Politics* 7:3, 403–422.
- Morozov, Evgeny (2018): Billion-Dollar Debts Control the Future of Tech Industry. *The Guardian*, 10.3.2018. Saatavilla: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/mar/11/insatiable-global-funds-control-future-of-tech-industry> (Avattu 8.12.2018)
- Narlikar, Amrita & Van Houten, Pieter (2010): Know the Enemy: Uncertainty and Deadlock in the WTO. Teoksessa Narlikar, Amrita (2010a): *Deadlocks in Multilateral Negotiations – Causes and Solutions*. Cambridge University Press. 142–163.
- Narlikar, Amrita (2010a): *Deadlocks in Multilateral Negotiations – Causes and Solutions*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Narlikar, Amrita (2010b): *New Powers in the Club: The Challenges of Global Trade Governance*. *International Affairs* 86:3, 717–728.
- Narlikar, Amrita (2018): *A Trade War on the Poor – How a Collapse of the WTO Would Hurt the Worst Off*. *Foreign Affairs*, 5.3.2018.
- Niels, Gunnar & Kate, Adriaan (2006): *Antidumping Policy in Developing Countries: Safety Valve or Obstacle to Free Trade?* *European Journal of Political Economy* 618–638.
- Nye, Joseph (2004): *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Nye, Joseph (2008): *The Powers to Lead*. Oxford: Oxford University Press.
- Ostry, Sylvia (2000): *The Uruguay Round North–South Grand Bargain: Implications for Future Negotiations*. University of Minnesota.
- Oxfam (2001): *Eight Broken Promises: Why the WTO isn't working for the world's poor*. Oxfam Briefing Paper 9.
- Oxfam (2005): *Do as I Say, Not as I Do: The Unfair Terms for Viet Nam's Entry to the WTO*. Oxfam Briefing Note.
- Palmujoki, Eero (2018): *Competing Norms and Norm Change: Intellectual Property Rights and Public Health in the World Trade Organization*. Teoksessa Knudsen, Tonny & Navari, Cornelia (2018): *International Organization in the Anarchical Society*. Palgrave Studies in International Relations.
- Pelkmans, Jacques (2018): *China's "Socialist Market Economy": A Systemic Trade Issue*. *Intereconomics*. Saatavilla: <https://www.ceps.eu/system/files/268-273-Forum%20Pelkmans.pdf> (Avattu 24.9.2019)
- Pohl, Jens (2019): *Seven Months until Appellate Body Apocalypse: Time to Prepare for the Worst Case*. Maastricht University. Saatavilla: <https://www.maastrichtuniversity.nl/blog/2019/05/seven-months-until-appellate-body-apocalypse-time-prepare-worst-case> (Avattu 1.10.2019)
- Politico (2019): *EU Officials Float €100B boost for European Companies*. Politico, 22.8.2019. Saatavilla: <https://www.politico.eu/article/exclusive-european-commission-leaked-plans/> (Avattu 16.10.2019)
- Ray, Edward (1987): *Changing Patterns of Protectionism: The Fall in Tariffs and the Rise in Non-Tariff Barriers*. *Northwestern Journal of International Law & Business*, 8:1987.
- Ricardo, David (2001): *On the principles of political economy and taxation*. London: Electric Book Co.
- Rittberger, Volker & Zangl, Bernard (2006): *International Organization*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Rodríguez, Fransisco & Rodrik, Dani (2001): *Trade Policy and Economic Growth: A Skeptic's Guide to the Cross-National Evidence*. *National Bureau of Economic Research*. Saatavilla: <https://www.nber.org/chapters/c11058.pdf> (Avattu 28.8.2019)
- Rodrik, Dani (1995): *Political Economy of Trade Policy*. *Handbook of International Economics*, 3:1457–1494.
- Rodrik, Dani (2006): *Goodbye Washington Consensus, Hello Washington Confusion?* *Journal of Economic Literature*, XLIV, 973–987.
- Rose, Andrew (2013): *The March of an Economic Idea? Protectionism Isn't Countercyclic (Anymore)*. *Economic Policy* 8:2013, 569–612.
- Rosecrance, Richard & Stein, Arthur (2001): *The Theory of Overlapping Clubs*, 221–34. Teoksessa Rosecrance, Richard (2001): *The New Great Power Coalition: Toward a World Concert of Nations*. Lanham, Rowman & Littlefield.
- Ruggie, John (1982): *International Regimes, Transactions, and Change: Embedded Liberalism in the Postwar Economic Order*. *International Organization* 36: 2, 380.

- Schneider–Petsinger, Marianne (2019): *US–EU Trade Relations in the Trump Era – Which Way Forward?* Chatham House.
- Shaffer, Gregory (2005): Power, Governance and the WTO: A Comparative Institutional Approach. Teoksessa Barnett, Michael & Duvall, Raymond (2005): *Power in Global Governance*. Cambridge: Cambridge Studies in International Relations, 130–160.
- Slobodian, Quinn (2019): Democracy Doesn’t Matter to the Defenders of ‘Economic Freedom’. The Guardian 11.11.2019. Saatavilla: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/nov/11/democracy-defenders-economic-freedom-neoliberalism> (Avattu 11.11.2019)
- Smith, Adam (1976): *An Inquiry in to the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Oxford University Press.
- Stein, Arthur (2008): Neoliberal Institutionalism. Teoksessa Reus Smit– Christian & Snidal, Duncan (2008): *The Oxford Handbook of International Relations*. Oxford: Oxford University Press.
- Steinberg, Arthur (2002): In the Shadow of Law or Power? Consensus–Based Bargaining and Outcomes in the GATT/WTO. *International Organization* 56:2, 339–374.
- Stiglitz, Joseph (2006): *Making Globalization Work*. New York, W.W Norton & Company.
- Tapio, Tuomas (2006): WTO ja monenkeskisen kauppajärjestelmän haasteet. Teoksessa Björklund, Martin & Puustinen, Seppo (toim.) (2006): *Maaailman Kauppajärjestö WTO – Sopimuskäytäntöä ja taustoja*. Helsinki: Taloustieto oy. 555-575.
- Tapio, Tuomas (2018): *Geotalouden Paluu*. Teos, Helsinki.
- Tharakan, Mathew (1995): Political Economy and Contingent Protection. *The Economic Journal*, 105:433.
- The Guardian (2003): Blow to world economy as trade talks collapse. The Guardian, 15.9.2003. Saatavilla: <https://www.theguardian.com/world/2003/sep/15/business.politics> (Avattu 6.9.2019)
- The Washington Post (2017a): Trump is Fighting an Open War on Trade. His Stealth War on Trade May Be Even More Important. The Washington Post, 27.9.2017. Saatavilla: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2017/09/27/trump-is-fighting-an-open-war-on-trade-his-stealth-war-on-trade-may-be-even-more-important/> (Avattu 5.9.2019)
- The Washington Post (2017b): Trump Suggests Ignoring World Trade Organization in Major Policy Shift. The Washington Post. The Washington Post, 3.1.2017. Saatavilla: <https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2017/03/01/trump-may-ignore-wto-in-major-shift-of-u-s-trade-policy/> (Avattu 3.9.2019)
- Traub, James (2018): RIP The Trans-Atlantic Alliance 1945–2018. Foreign Policy, 5.11.2018. Saatavilla: <https://foreignpolicy.com/2018/05/11/rip-the-trans-atlantic-alliance-1945-2018/> (Avattu 4.10.2019)
- Trommer, Silke (2013): *Transformations in Trade Politics: Participatory Trade Politics in West Africa*. Oxon: Routledge.
- UNCTAD (2017): The Global Database on Non–Tariff Measures User Guide 2017. Saatavilla: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditctab2017d3_en.pdf (Avattu 6.9.2019)
- USTR (2005): 2005 Trade Policy Agenda and 2004 Annual Report of the President of the United States on the Trade Agreements Program. Office of the United States Trade Representative.
- USTR (2018): 2018 Trade Policy Agenda and 2017 Annual Report of the President of the United States on the Trade Agreements Program. Office of the United States Trade Representative.

- Vickers, Brendan (2012): The Role of the BRICS in the WTO: System–Supporters or Change Agents in Multilateral Trade? Teoksessa Narlikar, Amrita & Daunton, Martin & Stern, Robert (toim.) (2012): *The Oxford Handbook on The World Trade Organization*. Oxford: Oxford University Press. 253–271.
- Viju, Crina & Kerr, William (2012): Protectionism During Recession – Why are Trade Barriers No Longer the Preferred Policy Choice? *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 62:2012, 1366 – 1370.
- Von Bülow, Marisa (2006): *Building Transnational Networks: Civil Society and the Politics of Trade in the Americas*. Cambridge: Cambridge University Press.
- World Bank (2018): Export Volume Index. Saatavilla: <https://data.worldbank.org/indicator/TX.QTY.MRCH.XD.WD> (Avattu 10.10.2019)
- Wruuck, Patricia (2013): *The Political Economy of Anti–Dumping Protection – A Strategic Analysis*. Lontoo: Springer International.
- WTO (2004): Report (2004) Of the Committee on Anti–Dumping Practices. World Trade Organization 2004.
- WTO (2018a): Report on G20 Trade Measures. World Trade Organization, WTO OMC.
- WTO (2018b): Anti–Dumping Gateway. Saatavilla: https://www.wto.org/english/tratop_e/adp_e/adp_e.htm (Avattu 30.1.2019)
- WTO (2018c): Subsidies and Countervail Measures. Saatavilla: https://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/scm_e.htm (Avattu 30.1.2019)
- WTO (2019a): *Principles of the Trading System*. World Trade Organization. Saatavilla: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm (Avattu 30.11.2018)
- WTO (2019b): Who Are the Developing Countries in the WTO? Saatavilla: https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/d1who_e.htm (Avattu 21.10.2019)
- Yalcin, Erdal & Felbermayr, Gabriel & Kinzius, Luiza (2017): Hidden Protectionism: Non-tariff Barriers and Implications for International Trade. ifo Center for International Economics.
- Yonhap (2019): Seoul Has No Plan to Give Up Developing –Nation Status: Agricultural Minister. Yonhap, 8.9.2019. Saatavilla: <https://en.yna.co.kr/view/AEN20190906008100320> (Avattu 21.10.2019)
- Young, Alasdair (2010): Transatlantic Intransigence in the Doha Round: Domestic Politics and the Difficulty of Compromise. Teoksessa Narlikar, Amrita (2010a): *Deadlocks in Multilateral Negotiations – Causes and Solutions*. Cambridge University Press, 123–141.
- Zanardi, Maurizio (2004): Anti–Dumping: What are the Numbers to Discuss at Doha? *The World Economy*, 27:3, 403–433.
- Zeiler, Thomas (2012): The Expanding Mandate of the GATT: The First Seven Rounds. Teoksessa Narlikar, Amrita & Daunton, Martin & Stern, Robert M. (toim.) (2012): *The Oxford Handbook on The World Trade Organization*. Oxford: Oxford University Press. 109–121.
- Zhou, Weihuan & Gao, Henry & Bai, Xue (2018): China's SOE Reform: Using WTO Rules to Build a Market Economy. *International and Comparative Law Quarterly* 68:2, 977–1022.
- Zielonka, Jan (2008): Europe as a Global Actor: Empire by Example? *International Affairs* 84:3, 471–484.